

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

75. ISTUNGJÄRK

1.–4. juuni 1992

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 75. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

1. juuni 1992.....	4
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	4
Eesti Vabariigi Riigikogu valimisseaduse rakendamise kohta.....	12
Eesti Vabariigi seaduse "Endiste korteriühingute liikmete õigustest õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel" eelnõu esimene lugemine	19
Hangeldamise (spekulatsiooni) ja liigkasuvõtmise vastu.....	22

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 75. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

2. juuni 1992.....	25
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.....	26
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 30. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta" punkti 11 täiendamise kohta.....	47

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 75. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

3. juuni 1992.....	54
Umbusalduse avaldamise kohta siseminister Robert Närska.....	54
Eesti Vabariigi seaduse "Kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise kohta" eelnõu teise lugemise jätkamine	90
Eesti Vabariigi kodanikukaitseseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kodanikukaitseseaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine.....	101

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 75. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

4. juuni 1992.....	104
Päevakorravälised avaldused.....	104
Eesti Vabariigi kodanikukaitseseaduse rakendamise kohta	109
Eesti Vabariigi seaduse "Kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise kohta" eelnõu teise lugemise jätkamine	110
Haldusõiguserikkumiste seadustiku eelnõu esimene lugemine.....	114
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti NSV ettevõtteseaduses" eelnõu esimene lugemine	125

Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine	131
Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevate seaduste eelnõude väljatöötamise korrast	140
Eesti Vabariigi töölepingu seaduse rakendamise otsuse muutmise ja täiendamise kohta	145
Eesti Vabariigi puhkuseseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi puhkuseseaduse rakendamise kohta" eelnõu esimene lugemine	148

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

75. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

1. juuni 1992

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut! Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 26. Lugupeetud kolleegid! Ma olen informeeritud, et tänase istungi eel antakse meile üle palju seadusandlike aktide eelnõusid. Paluksin kõigepealt kõnetooli valitsuse esindajana pr. Krista Kilveti.

K. Kilvet

Aitäh! Hr. juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Lubage mul täna teile üle anda tööpoolest hulgaliselt eelnõusid. Alustan kiireloomulistest küsimustest, mida on kokku seitse. Need on järgmised:

- 1) Eesti Vabariigi ühistute seaduse eelnõu ja rakendusotsuse projekt;
- 2) riigi- ja ametisaladuste kaitse seaduse eelnõu;
- 3) Ülemnõukogu otsuse "Privatiseeritavate objektide nimekirja kinnitamise kohta" projekt;
- 4) Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemisekohta Eesti NSV hinnaseaduses" eelnõu;
- 5) Eesti Vabariigi seaduse "Maksuseaduse eelnõude ettevalmistamise, läbivaatamise ja otsustamise protseduuride kohta" eelnõu;
- 6) Eesti Vabariigi seaduse "Rubla nominaali muutmisest Eesti Vabariigi seadustes ja teistes normatiivaktides" eelnõu;
- 7) Eesti Vabariigi valitsusjuhi ettepanek nimetada Arvo Niitenberg Eesti Vabariigi ministriks (hr. Niitenbergiga saab kohtuda 4. juunil, s.o. siis käesoleva istungjärgu viimasel istungil, milleks palume teie ettepanekuid). Lisaks seitsmele kiireloomulisele küsimusele on veel järgmised eelnõud:

- 1) Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi poolt ettevalmistatud Eesti Vabariigi seaduse "Juurdlus-, uurimis- ja prokuratuuriorganite ning kohtu ebaseaduslike tegudega kodanikele tekitatud kahju hüvitamise korra kohta" eelnõu;
  - 2) Eesti Vabariigi Majandusministeeriumi poolt ettevalmistatud seaduse "Õigusvastaselt võõrandatud vara maksumuse kompenseerimiseviisi ja korra kohta" eelnõu;
  - 3) seaduse "Õigusvastaselt võõrandatud vara maksumuse määramise ja kompenseerimise ulatuse kohta" eelnõu;
  - 4) seaduse "Endisel individualiseeritaval kujul säilinud õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise kiirendamise kohta" eelnõu ja Eesti Vabariigi seaduse "Endisel individualiseeritaval kujul säilinud õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise kiirendamise kohta" rakendamisotsuse projekt;
  - 5) seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu.
- Täna teid tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, me peame langetama otsused, milline komisjon on kiireloomuliste küsimuste puhul juhtivkomisjon. Ma usun, et teil ei ole vastuväiteid, kui ministrikandidaadi puhul võtab juhtivkomisjoni kohustused enda peale juhatus. Kas olete nõus? Rubla nominaali muutmine Eesti Vabariigi seadustes ja teistes normatiivaktides – mulle tundub, et eelarve-majanduskomisjon. Maksuseaduse eelnõude ettevalmistamise, läbivaatamise ja otsustamise protseduuride seaduseelnõu – pealkirja järgi tundub, et jälle eelarve-majanduskomisjon. Kas olete nõus? Õiguskomisjon? Ma olen nõus, et selles küsimuses peaks juhtivkomisjon olema õiguskomisjon, Tõnu Anton. Tegemist on protseduuridega, pilk eelnõu tekstile eeldab ka, et see peaks kuuluma õiguskomisjoni kompetentsi. Juhtivkomisjon on õiguskomisjon. Muudatuste ja täienduste tegemine hinnaseaduses – põgus pilk eelnõule jätab mulje, et juhtivkomisjon on eelarve-majanduskomisjon. Privatiseeritavate objektide nimekirja kinnitamine – minule tundub, et eelarve-majanduskomisjon, niisugune tundub olevat ka eelnõu ülesehitus. Juhtivkomisjon on eelarve-majanduskomisjon. Eesti Vabariigi riigi- ja ametisaladuste kaitse seaduse eelnõu. Minu esimene ettepanek on, et riigikaitsekomisjon. Härra Tuppi ma saalis ei näe, keegi vastu ei vaidle. Juhtivkomisjon on riigikaitsekomisjon. Eesti Vabariigi ühistute seaduse eelnõu – minu meelest peaks juhtivkomisjon olema eelarve-majanduskomisjon.

Normaalprotseduuri kaudu üle antud eelnõude kohta määratakse juhtivkomisjonid homsel juhatusel istungil. Ja nüüd rahvasaadikute poolt üleantavad aktid. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Te arvatavasti teate, mis juhtus Valgas. Seal sai surma üks eesti noormees. Arvatavasti tuleb meil veel kord tagasi pöörduda küsimuse juurde, mis puudutab kaitsejõude, ilmselt on vaja ära kuulata riigiminister ja võib-olla tasub ka seadusandluse tasandil arutada teatud muudatuste ning täienduste tegemist kaitseteenistuse seaduses, et niisugused õnnetusjuhtumid tulevikus enam aset ei leiaks. Seepärast teen erandkorras enda ja kolleeg Pavel Panfilovi nimel kiireloomulise järelepärimise riigiminister Uno Veeringule, et ta homme käsitleks seda küsimust infotunnis. Meie aga saaksime siis otsustada, kas edaspidi on vaja selles suhtes ka seadusi täiustada või võtta vastu mingisuguseid muid otsuseid.

Juhataja

Vladimir Lebedev, kas see on järelepärimine?

V. Lebedev

Arupärimine jah.

Juhataja

Üldjuhul on arupärimise juures ka eelnõu, kuid see ei ole kohustuslik, nii et ma käitun vastavalt reglemendile. Kolleeg Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, Ülemnõukogu liikmed! Kõrvuti suurte edusammudega esineb meil veel ka mõningaid puudusi, mis ilmselt tuleks kõrvaldada. Ühtlasi arvan, et me kõik oleme teadlikud, millises situatsioonis on praegu meie omavalitsussüsteem, taastekkinud, jõudu koguvad vallad. Nemad on praegu mitmel põhjusel sattunud väga raskesse situatsiooni. Eelkõige seetõttu, et neil ei ole eelarves raha, sest möödunud aastal neile laekunud käibemaks on kadunud, maamaksu ei ole, üksikisiku tulumaksuvaba määra on tõstetud (üksikisiku tulumaks laekus põhiliselt kohalikule omavalitsusele). Samuti on kohalike omavalitsuste peale pandud väga mitmeid kohustusi elanikkonna turvalisuse tagamisel, aga raha selleks on neil ebapiisavalt. Need vead tahaks parandamist ja esmatasandile tuleks pöörata mõningat tähelepanu, et me enne Ülemnõukogu laialiminekut või, täpsem oleks öelda, enne volituste lõppemist ei annaks valdade kujunemise protsessile siiski mitte tagasikäiku nagu see võib kujuneda, vaid edasikäigu. Ühtlasi eeldame ka, et niisuguste sammude astumata jätmine võib

omavalitsussüsteemi arengu – ja mitte ainult omavalitsussüsteemi arengu – peatada, kuna seadusandlike kogude töös tuleb vaheaeg. Uue kogu käimahakkamine võib aga venida isegi aasta-poolteise peale ja me kardame, et omavalitsussüsteem, mis on alles kujunemas, ei ela seda üle. Seetõttu on keskfraktsioonilt neli dokumendiprojekti.

Kõigepealt Eesti Vabariigi käibemaksuseaduse muudatusi käsitlev eelnõu, kus me teeme ettepaneku taastada möödunud aastal kehtinud seis, mil käibemaksust laekus 7% riigieelarvesse ja 3% vastava esmatasandi kohaliku omavalitsuse eelarvesse.

Teine on Eesti Vabariigi riigieelarve ja kohalike eelarvete vahekorda käsitleva Ülemnõukogu otsuse projekt. Selles oleksid järgmised momendid. Kõigepealt, eelarveseadus ütleb niimoodi, et riigieelarve muutmisel, maksubaasi muutmisel peab vastavalt muutuma ka tulude-kulude seis. Ühesõnaga, need peavad olema tasakaalus. Seda kahjuks tehtud ei ole ja seetõttu me teeme ettepaneku sel aastal maamaksust saamata jäänud omavalitsustele kompenseerida. Välja tuleks töötada vastavad eraldusnormid dotatsiooni andmiseks, valmistada 15. augustiks ette kapitalimaksu seaduse eelnõu, ja mis kahtlemata on oluline moment, esitada Ülemnõukogule omavalitsuslike haldusüksuste piiride täpsustamise seaduse eelnõu. Nagu te kõik teate, on see maal väga terav probleem.

Järgmine dokument on seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduses ja Eesti Vabariigi põllumajandusreformi seaduses. Muudatus on väga lihtne. Omandireformi aluste seaduse muudatus on §-s 34, kus erastamise õigustatud subjektide loetelust on kahetsusväärsetl välja jäänud ühistu. Me teeme ettepaneku see lisada. Põllumajandusreformi seaduse §-s 3, kus on õigustatud ja kohustatud subjektid, teeme samuti ettepaneku lisada õigustatud subjektidele põllumajandustootjate ühistud. See haakub hästi ka täna valitsuse poolt esitatud projektiga.

Viimane, neljas meie pakutud projekt on Ülemnõukogu otsuseprojekt maakasutuse kohta. Arvestades seda punnseisu, mis praegu on maal tekkinud talude taastamisel – see on peaaegu lakanud –, samuti ka üldse omavalitsuste tegevust ehituste organiseerimisel maal, teeme ettepaneku lubada esmatasandi omavalitsusliku haldusüksuse volikogu otsusega rahuldada maareformi ja omandireformi aluste seaduses nimetatud õigustatud subjektide poolt esitatud talude taastamise või rajamise taotlused. Teiseks, rahuldada ehituskruntide eraldamise, ehituslubade väljaandmise ja maa rendile andmise taotlused. Teatavasti on valitsus maa rendile andmise määruse vastu võtnud ja esmatasandi omavalitsusliku haldusüksuse volikogu oleks pädev organ niisuguseid asju otsustama. Nii me saaksime maal lahti sellest punnseisust või kuidas me seda ka ei nimetaks, igatahes takistusest riikluse ja omavalitsuse arengus.

Juhataja

Kas need olid kiireloomulised küsimused?

A. Junti

Vabandust, ma unustasin tõepoolest lisamata, et tegemist on kiireloomuliste eelnõudega.

Juhataja

Muudatuste tegemine Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduses ja Eesti Vabariigi põllumajandusreformi seaduses – tundub, et juhtivkomisjonid peaksid olema eelarve-majanduskomisjon ja maaelukomisjon. Kuidas? Hr. Kama komisjon ei ole alatine komisjon, kolleegid! See komisjon kuulub eelarve-majanduskomisjoni haldusalasse. Juhtivkomisjoni rolli võtab enda peale eelarve-majanduskomisjon maaelukomisjoni assisteerimisel. Muudatused Eesti Vabariigi käibemaksuseaduses peaksid kuuluma ka eelarve-majanduskomisjoni kompetentsi. Maakasutust käsitleva otsuse projekt – tundub, et eelarve-majanduskomisjon. Maaelukomisjon? Juhan Telgmaa, jääb maaelukomisjoni kompetentsi. Eesti Vabariigi riigieelarve ja kohalike eelarvete vahekord – siin peaks juhtivkomisjon olema eelarve-majanduskomisjon. Suur tänu! Kolleeg Jüri Reinson, palun!

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjon esitab kiireloomulisena Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti riiklike ja munitsipaaltegevõtete vara erastamisest laekuva raha käsutamise ja kasutamise korra väljatöötamise kohta.

Juhataja

Suur tänu! Tegemist on sellise juhtumiga, kus autorid ja juhtivkomisjon on nii-öelda ühes isikus. Kolleeg Jaak Jõerüüt, palun!

J. Jõerüüt

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on kaks küsimust. Üks on tagasivõtmine. Meie komisjon, haridus-, teadus- ja kultuurikomisjon, esitas mõni aeg tagasi kiireloomulisena Eesti NSV administratiivõigusrikkumiste koodeksi eelnõu täiendused. Kuna meie praeguse istungjärgu päevakorda on tulemas Eesti Vabariigi haldusõiguserikkumiste seadustiku eelnõu,

mille üks osa meie kiireloomuline küsimus olekski olnud, siis me loogilise sammuna võtame oma eelnõu tagasi.

Teiseks tahaksin ma üle anda ühe kiireloomulise Ülemnõukogu otsuse eelnõu, et oleks natuke ka elustavat värvi selle suure kisklemise sees. 21 saadikut eri saadikurühmadest ja mõned lausa sõltumatud esitavad kiireloomulise eelnõu Eesti rojalistliku partei registreerimise kohta.

Juhataja

Kiireloomuline? Kolleegid, kuidas te suhtute sellesse, kui juhtivkomisjoni rolli võtab siin enda peale juhatus? Tegemist on komplitseeritud probleemiga, saate ise aru. Suur tänu!
Kolleeg Jüri Pöld, palun!

J. Pöld

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Pärast seda, kui teile on üle antud selline suur hulk olulisi seaduseelnõusid, leian mina, et ma pean enda tühised reglemendiparandused tagasi võtma ja sellega Ülemnõukogu töövaeva vähekene kergendama.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, seoses viimase avaldusega oleks mul ettepanek, et te päevakorraprojekti arutades peaksite silmas tänaseks kavandatud viiendat päevakorrapunkti. Me tuleme selle juurde siis, kui me hakkame päevakorda kinnitama. Kolleeg Jüri Põllu otsuse eelnõu arvan ma aga kiireloomuliste hulgast välja.

Lugupeetud kolleegid! Vastavalt reglemendile on meil vaja läbi viia üks hääletusprotseduur. Te mäletate, et päris mitmel istungjärgul, päris kindlasti ka eelmise, 74. istungjärgu viimasel istungil arutasime ühte päevakorrapunkti, kus kõne all oli keskfraktsiooni arupärimine valitsusele. Eelnõu, mida selle päevakorrapunkti all käsitleti, kandis pealkirja "Põllumajandussaaduste tootjate huvide arvestamisest Eesti Vabariigi Valitsuse poolt". Juhtus seekord niimoodi, et otsus sai 40 poolthäält, 1 vastuhääle ja 13 Ülemnõukogu liiget jäid erapooletuks. See tähendab, et otsus jäi vastu võtmata. Vastavalt reglemendile palub aga juhtivkomisjon, maaelukomisjon, et me hääletaksime seda uuesti. Selline õigus on olemas, läbirääkimisi ei avata, arvamusi ei avaldata, toimub ainult hääletusprotseduur. Kutsume nüüd kõik saadikud saali! Kolleegid keskfraktsioonist, ma palun, abistage mind kolleegide saalikutsumisel, ma ei näe teie fraktsiooni liidrit! Teeme kohaloleku kontrolli! Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 22.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Põllumajandussaaduste tootjate huvide arvestamisest Eesti Vabariigi Valitsuse poolt"? Palun hääletada! Ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 6 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Kolleegid, naaskem nüüd päevakorraprojekti juurde! Langetame kõigepealt otsuse juhatusele saabunud eelnõude kohta. Tegemist on ainult ühe otsustamisega. Kõne all on riigilipu ja riigivapi korrastamise seadus. Kas mulle on küsimus, Genik Israeljan? Palun!

G. Israeljan

Täna, lugupeetud spiiker! Mul on küsimus selle seaduse kohta. Siin on kas vene keelde valesti tõlgitud või on mõte teistsugune. Asi on selles, et ei saa rääkida lipu ja riigivapi korrastamisest. Neid ei saa korrastada, võib korrastada nende kasutamist või peab siin mingi muu sõna olema. Kas saate minu mõttest aru? See on väga kirjaoskamatult kirjutatud. Eesti keeles on minu arvates teisiti kirjas.

Juhataja

Eesti keeles on Eesti Vabariigi riigilipu ja riigivapi korrastamise seadus. Ma pean ütlema, et ega see hästi küll ei kõla. Me kohe selgitame asjaolusid.

Kolleeg Genik Israeljan, juhatus nõustub ka sellega, et sõnastus on konarlik ja ei ava väga täpselt eelnõu sisu, kuid nii on valitsus selle esitanud. Meil ei ole alust omavoliliselt pealkirja muuta, aga kui see jõuab päevakorda, siis langetame otsuse ja avaldame oma seisukoha. Kas ollakse nõus, et me võtame selle probleemi arutamisele 76. istungjärgul? Paneme selle hääletusele!

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et Eesti Vabariigi riigilipu ja riigivapi korrastamise seadus tuleks arutamisele 76. istungjärgul? Selle ettepaneku poolt on 53 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 3 jäid erapooletuks. Läheb 76. istungjärgule.

Kolleegid, mul on selline palve, et enne kui me langetame otsuse päevakorraprojekti kohta, teeme selles mõned muudatused. Mulle tundub, et see on õigustatud. Nimelt jääb esmaspäevaks planeeritud 5. päevakorrapunkt välja, kuna autor Jüri Põld võttis selle tagasi. Palun tehke vajalik parandus! Täna 4. päevakorrapunkti on ka mõnevõrra muudetud: kaasettekandja ei ole mitte õiguskomisjoni liige Peet Kask, vaid õiguskomisjoni esimees Tõnu Anton. Autorid paluvad, et tänaseks planeeritud 3. päevakorrapunkt, kus kõne all on immigratsioonikvoot, ei tuleks arutamisele mitte täna, vaid teisipäeval 2. päevakorrapunktina.

Palun tehke need parandused! Selline on projekt, mille ma panen teie ette otsustamisele. Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Eelmise istungjärgu viimasel istungil esitasid 27 saadikut Ülemnõukogu otsuse eelnõu siseminister Robert Nürskale umbusalduse avaldamise küsimuses, kuhu see on kadunud ja mis sellest meie päevakorras edaspidi saab? Tänan!

Juhataja

Vastavalt reglemendile langetab seisukoha selle edasise saatuse kohta juhatus. Tegemist on kiireloomulise eelnõuga, kui mu mälu ei peta, ja juhtivkomisjoni rollis oli juhatus. Juhatus teeb homme oma otsuse ja siis asi selgub. Kas ma võin panna päevakorra projekti hääletusele? Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada 75. istungjärgu päevakord? Selle ettepaneku poolt on 55 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 1 jäi erapooletuks. 75. istungjärgu päevakord on kinnitatud järgmisel kujul:

1. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikurühma "Keskfraktsioon" poolt esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi valimisseaduse rakendamise kohta" projekt.
2. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikme Sergei Sovetnikovi poolt esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 30. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta" 11. punkti tühistamise kohta" projekt.
3. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikme Kaido Kama poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Endiste korteriühingute liikmete õigustest õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel" eelnõu.
4. Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.
5. Eesti Vabariigi seaduse "Kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise kord" eelnõu. Teise lugemise jätkamine.
6. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikme Jaak Alliku poolt esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Hangeldamise (spekulatsiooni) ja liigkasuvõtmise vastu" projekt.
7. Eesti Vabariigi kodanikukaitseseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kodanikukaitseseaduse rakendamise kohta" projekt. Teine lugemine.
8. Eesti Vabariigi haldusõiguserikkumiste seadustiku eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Haldusõiguserikkumiste seadustiku ellurakendamise kohta" projekt. Esimene lugemine.

9. Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse rakendamise kohta" projekt. Teine lugemine.

10. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevate seaduste eelnõude väljatöötamise korrast" projekt.

11. Eesti Vabariigi puhkuseseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi puhkuseseaduse rakendamise kohta" projekt. Esimene lugemine.

12. Ülemnõukogu liikmete Viktor Andrejevi, Arvo Sirendi ja Andres Tarandi poolt esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Säästva arengu rahvusprogrammist" projekt.

13. Eesti Vabariigi töökaitseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi töökaitseaduse rakendamise kohta" projekt. Teine lugemine.

Kolleegid, mõni sõna informatsiooniks laekunud kiireloomuliste küsimuste kohta. Niipalju teadmiseks, et enamik kiireloomulisi taotlusi on veel juhtivkomisjonides läbivaatamisel. Võimalik, et mõne taotluse kohta saame selgust käesoleva istungi käigus, millest ma teile ka õigel ajal märku annan. Samas oleme oodanud pikemat aega, et presiidium võtaks ühe esitatud eelnõu tagasi, kuna täiskogu on probleemi juba lahendanud. Jutt on Eesti Vabariigi Valimiskomisjoni moodustamisest, valimiskomisjon töötab juba. Sellel istungjärgul saame ilmselt hulgaliselt täiendust kiireloomulistele küsimustele.

Eesti Vabariigi Riigikogu valimisseaduse rakendamise kohta

Juhataja

Ja nüüd, kolleegid, päevakorra juurde. Eesti Vabariigi Riigikogu valimise seaduse rakendamise kohta on esitanud eelnõu keskfraktsioon ja ma paluksin ettekandeks kõnetooli kolleeg Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, Ülemnõukogu liikmed! Ettekande tegemine selle otsuseprojekti kohta kujuneb mul üsna lühikeseks, sest kolme ja poole punkti kohta on meie arvates otsus tehtud. Seetõttu me loobume ja võtame maha 1., 2. ja 3. punkti ja 4. punkti teise poole, mis algab sõnadega "ning valimiste väljakuulutamise päevast avalduse esitanud Eestis alaliselt elavatele Eesti kodakondsuse taotlejatele". See küsimus on meie poolt otsustatud ja pannakse 28. juunil rahvahääletusele. Probleemiks jääb 4. punkti esimene pool: Riigikogu esimestel valimistel on õigus valida Eesti kodanikel, olenemata elukohast. Teatavasti on see mitmeid kordi

Ülemnõukogu ees olnud ja ka teatud pingeid tekitanud. Meie esitatud eelnõu, nagu te näete, kannab 13. aprilli kuupäeva. Me ei ole seda tagasi võtnud sel põhjusel, et meie arvates ei luba praegu ei valimisseaduse ega põhiseaduse tekst kõigil Eesti Vabariigi kodanikel Riigikogu valimistel osaleda. On avaldatud ka teistsugust arvamust, et põhiseaduse tekst seda lubab. Põhiseaduse rakendamise seaduse sissejäänud tekstis öeldakse, et Eesti Vabariigis toimivad õigusaktid kehtivad niivõrd, kui võrd nad ei ole vastuolus põhiseaduse või põhiseaduse rakendamise seadusega, ja seni, kuni nad kas tühistatakse või viiakse põhiseadusega täielikku vastavusse. Tõlgendame seda selliselt, et kehtivad normatiivsed aktid, kui nad on vastuolus põhiseadusega, automaatselt tühiseks ei muutu, nende suhtes peab olema toimunud aktiivne tegevus. Nad tuleb kas tühistada, nagu ütleb rakendamisseaduse formuleering, või viia põhiseadusega täielikku vastavusse. Seetõttu teeme ettepaneku see küsimus siiski ära otsustada, et mitte jätta vaidlust selles ja mitmeski teises asjas üles ajaks, kui nimetatud protsess meil tõepoolest vallandub. Ja mul jääbki üle teha ainult ettepanek võtta vastu ühepunktiline otsus, mis, ma kordan veel üle, kõlaks järgmiselt: "Riigikogu esimestel valimistel on õigus valida Eesti kodanikel, olenemata elukohast." Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas hr. Juntile on küsimusi? Ei ole. Ma oletan, et Tõnu Anton esineb kaasettekandega õiguskomisjoni nimel. Palun, Tõnu Anton!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, meie ees olevat otsuseprojekti Eesti Vabariigi Riigikogu valimise seaduse rakendamise kohta arutas õiguskomisjon 21. aprillil. Õiguskomisjon asus seisukohale, et kuna otsuseprojekti esimene, teine ja kolmas punkt kas on lahenduse leidnud või kohe leidmas, siis ei ole võimalik toetada otsuseprojekti esitatud kujul. Hr. Junti esinemisest kuulsime, et ka projekti esitajad on punktid 1, 2 ja 3 tunnistanud mittevajalikeks ja põhiline rõhk pannakse punktile 4. Otsuseprojekti punkti 4 suhtes on komisjon järgmisel seisukohal: toetada punkti 4 esimest poolt, kuid seda soovitatavalt valimisseaduse muutmise näol; sama punkti teises pooles tuleks soovitada saadikurühmade varasemat kooskõlastust. Keskfraktsiooni esindajana võttis õiguskomisjoni koosolekust osa Peet Kask ja seega võib öelda, et õiguskomisjoni selgitus ja seisukoht otsuseprojekti suhtes peaks olema 21. aprillist teatavaks tehtud ka keskfraktsioonile. Niisiis, lõpetuseks kordan: otsuseprojekti 4. punkti esimest poolt õiguskomisjon toetab, kuid peab vajalikuks kaaluda võimalust teha vastav

muudatus valimisseadusesse. Projekti punkti 4 teine pool vajab õiguskomisjoni arvates saadikurühmade varasemat kooskõlastust. Tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Kas hr. Antonile on küsimusi? Vello Pohla, palun!

V. Pohla

Lugupeetud ettekandja! Ma tahaksin siiski, et enne kui me hääletama hakkame, oleks meil täiesti selgelt teada, mille poolt ja mille eest me hääletame. Et sa veel kord põhjalikult seletaksid, mille poolt me hääletame ja mis tagajärg on ühel hääletamisel, mis on teisel. Muidu on siin lihtsalt mõnevõrra teadmatust. Tänan!

Juhataja

Kas see oli sõnavõtt? Küsimus. Palun, hr. Anton!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Ma mõistan asja selliselt, et seletada on võimalik vaid otsuseprojekti punkti 4, mitte teisi punkte, mille kohta nii keskfraktsioon kui ka õiguskomisjon on minu arvates seisukoha öelnud. Punkt 4 koosneb kahest poolest. Esimene pool annab vaid Riigikogu esimestel valimistel õiguse valida Eesti kodanikele, olenemata nende elukohast. Õiguskomisjonile tundub, et sellisena muudab otsuseprojekt meie poolt vastuvõetud valimisseaduse § 2 lg. 1 põhimõtet, mistõttu komisjon ei pea seda päris korrektseks. Ka üksikuid erandeid seaduses ei tohiks teha mitte otsusega, vaid ikka seaduse vormis. See on üks nendest põhimõtetest, mille pärast õiguskomisjon soovib muuta valimisseaduse § 2 lg. 1, mitte aga teha rakendusotsuses esimesteks valimisteks selline erand, nagu punkti 4 esimeses pooles on kirjas. Punkti 4 teine mõte on punkti teises pooles ja selle sisuks on, et valimiste väljakuulutamise päevaks avalduse esitanud kodakondsuse taotlejad saavad samuti Riigikogu esimestest valimistest osa võtta. Sellised taotlejad peavad olema Eestis alaliselt elavad isikud. Õiguskomisjon asus seisukohale, et sisuliselt tõlgendatakse kodakondsuse ühte tähtsaimat poliitilist elementi – õigus valida, olla valitud – ning kuna kodakondsuse üle on Ülemnõukogus väga pikalt diskuteeritud ja siin on olnud väga erinevaid seisukohti, siis poleks mõtet seda küsimust enne saadikurühmades arutamata alustada neid diskussioone Ülemnõukogu täiskogu istungil uuesti. Paraku pole õiguskomisjonil informatsiooni, et saadikurühmadega oleks neid läbirääkimisi peetud.

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton! Mulle tundub, et rohkem küsimusi ei ole.

Kolleegid, ma avan läbirääkimised. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Ma tulin siia kui see kõige suurem patune, kelle nimi on praegu Lossi platsil peaaegu kõigil suus ja kes on Eestimaa kõige halvem inimene just sellepärast, et minu ettepanekul tehti valimisseadusse parandus. Tookord ma põhjendasin, miks ma sellise ettepaneku tegin, kuid olen sunnitud ennast täna kordama ja ärge pange mulle seda pahaks. Mängime nüüd täiesti lahtiste kaartidega.

Alustame kõigepealt sellest, kes on väliseestlane. Kõnepruugis on see eestlane, kes elab Läänes. Juriidiliselt on väliseestlane see, kes elab väljaspool praegust Eesti haldusterritooriumi. Olgu ta siis kus ilmakaares tahes. Kui me selle otsuse vastu võtame, siis haarab see terves maailmas elavaid eestlasi. Seda esiteks.

Nüüd järgmine probleem. See kümme tuhat või natukene rohkem hääletajaid, hajutatuna üle Eesti, ei muuda õigupoolest Riigikogu poliitilist koosseisu, see tähendab, et kuigi ta veidi muudab, ei ole see probleemiks. Ja nagu ma ütlesin, mängime lahtiste kaartidega. Teatavasti on meie muulaste liidrid alustanud suurt kampaaniat, et kõik muulased võtaksid endale Vene kodakondsuse. Samale arusaamale jõudis viimasel istungil Eesti Kongress, pakkudes välja, et kõik muulased saavad endale Vene kodakondsuse. Ja nüüd, kui me astume esimese sammu ja lubame väliseestlastel võtta osa meie valimistest, siis ei saa me mitmesajale tuhandele muulasele keelata võtta osa võõrvalimistest meie territooriumil, sest me oleme loonud pretsedendi. See tähendab seda, et meie muulaste saadikud hakkavad istuma Moskvast, Minskis, Kiievis, Alma-Atas ja teistes kohtades. Ma olen sellega nõus, kui keegi teine võtab vastutuse selle eest enda peale. Kui me ei loo sellist pretsedenti, et me anname väliseestlastele praegu valimisõiguse, siis võime võtta vastu otsuse, et me ei luba oma territooriumil läbi viia võõrvalimisi. Nii et, kallid saadikud, otsustage!

Teiseks see, et ma tean ajaloost ainult ühte meest, kes omavoliliselt, jultunult, provotseerivalt, poliitilist tõmbetugevust katsetades kutsus kõiki oma rahvusest inimesi terve maailmast võtma osa valimistest. Selle mehe nimi oli Adolf Hitler. Kuid see oli Saksamaa, kelle ees värises terve maailm. Vaadake, nüüd ronib meie väike kirp-riik puhtal kujul teiste riikide siseasjadesse. Iga riik on vastutav oma kodanike lojaalsuse eest. Ja meie anname nendele nüüd võimaluse valida ning ütleme, et las nad seal riikides siis ise arutavad, mis nad teevad. Kes andis meile selle õiguse? Näitena tuuakse Rootsi ja Soome, aga nende vahel on riiklik

kokkulepe. Ja kui me tõesti kutsume eestlasi valima teistes riikides, kutsume looma seal valimiskeskusi, jaoskondi jne., jne., siis sellisel juhul peaks ka meil olema (et vältida diplomaatilist skandaali) nende riikidega kokkulepe. Mulle on öeldud niimoodi: aga Eesti Kongressi me ju valisime! Kuid Eesti Kongress ei ole parlament. Eesti Kongress on ühiskondlik organisatsioon ja sinna võib valida igaüks nii palju, kui tahab, ja keda tahab. Need olid motiivid, mis sundisid mind tegema seda ettepanekut. Kui te otsustate teisiti, siis võtke vastutus endale!

Juhataja

Suur tänu! Läbirääkimised jätkuvad. Kas on veel sõnasoovijaid, kõnepidajaid? Ei ole. Kas loeme läbirääkimised lõppenuks? Loeme läbirääkimised lõppenuks! Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, head kolleegid! Ma võib-olla olen ennast läinud nädalal ülearu vabalt tundnud, aga mina ei ole praeguseks hetkeks küll veel aru saanud sellest objektist, millest me siin saalis üldse räägime. Kuu aja jooksul enne istungitevaba nädalat tegelesime sellega, et panna rahvahääletusele põhiseadus ja põhiseaduse rakendamise seadus. Põhiseaduses on selgelt öeldud, et kõigil Eesti Vabariigi kodanikel on valimisõigus, kui nad on saanud 18-aastaseks, jõudnud teatud vanusesse. Põhiseaduse rakendamise seadus ei sea samuti Eesti Vabariigi kodanikele ühtegi valimisõiguse teostamise piirangut. Mõlemad eelnõud lähevad rahvahääletusele. Ja kui 28. juunil, rahvahääletusel peaks juhtuma, et need seadused ka vastu võetakse, siis ei jää ei Ülemnõukogul ega Riigikogul üle muud kui kõik olemasolevad seadused nii põhiseaduse kui rakenduseadusega vastavusse viia. Need on ülimuslikud aktid, sellest oli meil juttu siis, kui me töötasime siin saalis välja põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu. Järelikult ei ole meil praegu sellisel kujul üldse arutelu objekti, mida siin veel mingi täiendava otsuse teel lahendada. Meil on olemas põhiseadus, selle rakendamise seaduse eelnõu, on olemas Riigikogu valimise seadus, mis pärast 28. juunit – ma loodan seda – tuleb kiiremas korras viia vastavusse põhiseadusega ja vastavalt korraldada ka Riigikogu valimised. Minu arvates on sellised otsused siin saalis eelmiste nädalate jooksul langetatud. Aitäh!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma võtsin sõna vaid sellepärast, et vastata proua Aaskivile. Selline arvamus, et kui põhiseadus on vastu võetud, siis väliseestlaste valimistes osavõtu probleemid lahenevad iseenesest, on ülimalt naiivne. Kui me ei muuda

valimisseadust, siis tuleb selline pudru, mis hiljem paneb kahtluse alla Riigikogu liikmete mitmed mandaadid. Põhimõtteliselt ma pooldan väliseestlastele valimisõiguse andmist ja hääletan praegu ka härra Junti ettepaneku poolt, kuid juhin tähelepanu, et see on ebapiisav. Meil tuleks muuta valimisseadust, anda väliseestlastele võimalus ka kirjalikult hääletada, aga seda me peame tegema seadusega. Ilmselt sätestame selle, mis moel toimub nende registreerimine valijate nimekirjadesse ja kas valimisnimekirjad, kuhu nad on registreeritud, tulevad arvesse mandaatide jaotamisel Eestis. Siit algab kohe probleemide ring, kuna Eestis tuleb ju mandaadid jagada ära varem – ma ei mõtle Riigikogu liikme mandaati, vaid mandaatide jagamist ringkondade vahel –, kui seal on registreerimine lõpetatud, ja otsustada ära, kuidas kogu seda protseduuri finantseeritakse. Miks ma seda räägin? Mul oli koos mitme kolleegiga võimalik Torontos selle asjaga lähemalt tutvuda, näha sealpoolseid probleeme, mida see kõik tekitab. Probleeme on terve hulk. Kui me 28. juunil oleme põhiseaduse vastu võtnud ja tekib vastuolu valimisseaduse ning põhiseaduse vahel, siis ma ei tea, kuidas neid probleeme juuliku algul lahendada. Ma ei tea, kas Ülemnõukogu tuleb kokku ja kui kauaks ta tuleb kokku, paljusid asju on siis juba liiga hilja lahendada, mitmed probleemid tekivad praegu seoses rahvahääletuse korraldamisega ja arenevad sealt edasi valimiste korraldamise peale. Nii et härra Junti ettepanekut ma toetaksin, aga ma ütlen, et me peaksime veel kord tagasi tulema, nagu härra Antongi arvas, valimisseaduse muutmise juurde.

Juhataja

Kolleegid, kas me lõpetame läbirääkimised? Teeme kõigepealt kohaloleku kontrolli. Kohal on 64 rahvasaadikut, puudub 34. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised käsiloleva päevakorrapunkti üle? Selle ettepaneku poolt on 52 rahvasaadikut, üks on vastu, 7 jäid erapooletuks. Läbirääkimised lõpetatakse. Kolleegid, mulle ei ole laekunud mitte ühtegi parandusettepanekut. Kas kõik asjaolud on nüüd selged? Ma värskendan enne lõpphääletust teie mälu. Lõppsõna tuleb ka muidugi, kui asjaosalised seda nõuavad. Ma ütlesin küll, et parandusettepanekuid ei ole, kuid see ei ilmtingimata seda, et lõppsõna ei peeta. Võib-olla oleks tõepoolest õigem enne ära kuulata lõppsõnad ja siis värskendada mälu, kui on vaja. Kas hr. Junti soovib lõppsõna? Palun, hr. Junti!

A. Junti

Lugupeetud juhataja, Ülemnõukogu liikmed! Kõigepealt on meie tähelepanu juhitud kahele puudusele ja tehtud ettepanek, millega ma ettekandjana ka nõustaksin. Nimelt peaks selles tekstis olema kaks, õigemini kolm täiendust. Riigikogu ja presidendi esimestel valimistel on

õigus valida Eesti Vabariigi (Vabariigi peaks ka sees olema) kodanikel, olenemata elukohast – selline peaks olema lõplik tekst. Teiseks, lugupeetud õiguskomisjoni esimees ei olnud ilmselt jõudnud veel Ülemnõukogu töösse sukelduda. Nimelt, ütlesin oma sõnavõttus, et 4. punkti teise poole on keskfraktsioon maha võtnud, mistõttu selle üle ei ole ka mingit vajadust polemiseerida, jääb ainult 4. punkti esimene pool. Mis puutub õiguslikku külge, siis ma olen hr. Allikuga selles osas nõus, et probleem on tõepoolest keeruline. Ma loodan, et vastava poliitilise otsustuse tegemisel saavad need praktilised küsimused kiires korras lahenduse, sest kuidas muidu tõesti viia läbi valimised, kes finantseerib jne. Need on küsimused, mis on vaja kahtlemata lahendada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas Tõnu Anton soovib lõppsõna? Ei soovi. Kolleegid, kas ma võin panna otsuseprojekti lõpphääletusele? Teil käes olev projekt on ühepunktiline ning seal on tehtud mõned parandused, mida kolleeg Arvo Junti praegu just märkis. Juhtivkomisjon võiks põhimõtteliselt selle ainukese punkti esimest lõiku toetada. Küll aga ei soovi ta seda, et küsimus lahendataks rakendusotsuses, vaid arvab, et õigem oleks see lahendada valimisseaduse muudatusega. Teise lõigu kohta arvati juhtivkomisjon, et see peaks olema saadikufraktsioonide kokkuleppe küsimus.

A. Junti

Teist poolt ei ole. See küsimus langeb ära.

Juhataja

Arvo Junti, ma tõesti väga vabandan, mul läks vist see asi kõrvust mööda. Ma püüan ette lugeda, ja kui see on õige, siis annad käega märku: "Riigikogu ja presidendi esimestel valimistel on õigus valida Eesti Vabariigi kodanikel, olenemata elukohast." Nii, asjaolud on selged. Kas ma võin panna lõpphääletusele? Võib. Teeme kindluse mõttes kohaloleku kontrolli. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Riigikogu valimise seaduse rakendamise kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 44 rahvasaadikut, 6 on vastu ja 9 erapooletud. Otsus jääb vastu võtmata.

Lugupeetud kolleegid, ma olen väga nõutu ja paluksin teie käest abi ning head nõu, kuidas edasi talitada. Lugu on nimelt selline, et me valmistasime ette päevakorra projekti, mis vastavalt võimalustele rahuldaks kõiki komisjone ja rahvasaadikuid, kes on seotud

päevakorrapunktide ettevalmistamisega. Kuna tänast päevakorda sai muudetud, eeldasin mina seda, et suure osa tänasest päevast võtavad kiireloomulised küsimused. Nüüd on lugu selline, et kiireloomuliste küsimuste kohta käivad otsused on ette valmistamata ning ka järgnevatele päevadele planeeritud küsimused ei ole ette valmistatud. Mul on praegu veel kaks päevakorrapunkti, mida saaks arutada, kuid kõigi ennustuste järgi on alust arvata, et sellega me kogu tänase istungi mahtu ei ammenda. Ma paluksin, kolleegid komisjonide esimehed ja teised tublid rahvasaadikud, katsuge töö korras langetada otsused kiireloomuliste taotluste kohta. Väga piinlik on, kui me tänase istungi peame lõpetama enne reglemendis ettenähtud aega. Tänan!

Eesti Vabariigi seaduse "Endiste korteriühingute liikmete õigustest õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Jätkame kinnitatud päevakorra järgi ning asume arutama Eesti Vabariigi seaduseelnõu endiste korteriühingute liikmete õigustest õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel. Ettekande teeb Ülemnõukogu liige Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu, teile on esitatud esimeseks lugemiseks Eesti Vabariigi seaduseelnõu endiste korteriühingute liikmete õigustest õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel. Nagu teada, on endiste, eestiaegsete korteriühingute liikmete õigused seoses omandireformiga olnud jätkuvalt palav teema ja käesolev seaduseelnõu püüab anda sellele nüüd lahenduse. Lahendust anda ei olnud lihtne, kuna probleem on juriidiliselt väga keerukas. Nimelt on nende korteriühingute hulgas väga erinevaid moodustisi. On sellised korterite ehitamise ühinguid, kus pärast ehitise valmimist on korter tõepoolest läinud eraomandusse ja ühingu liikmest on saanud tõeline omanik, kes saab oma vara müüa, kinkida, pärandada nii, nagu ta seda ise soovib. Samal ajal olid kuni 1940. aastani olemas ühingud, mis olid samasugused nähtused, nagu meil siin on veel kõige viimase ajani olnud korterikooperatiivid. Inimene tegi oma sissemaks ja sai korteri enda kasutusse, aga ta ei olnud korteri omanik. Ta ei saanud seda korterit iseseisvalt, ilma kooperatiivi või ühingu otsuseta müüa, isegi mitte pärandada. Kui näiteks ühingu juhatus otsustas, et see isik, kellele

tahetakse pärandada, ei ole kõlblik elama nendega ühes majas, maksti pärijale lihtsalt osamaks välja ja korteri kasutuse õigust ta ei saanud. Käesolev seaduseelnõu lahendabki neid küsimusi kahes etapis. Kõigepealt need korterid, mis olid tegelikus eraomanduses ja mille puhul on lihtsalt kohandatud "Aluseid", mindud täpselt sama teed, nagu "Alustes" on mindud eramajadega, ükskõik, kas need olid siis üürimajad või mitte. Need kuuluvad tagastamisele, kui selle korteri omanik on nõus võtma enda kanda praegu kehtivast üürilepingust tulenevad õigused ja kohustused. Eraldi on käsitletud neid korteriühingute liikmeid, kus oli tegemist juriidilise isiku omandiga, mitte eraomandiga. Need korteriühingute liikmed on "Aluste" mõttes võrdsustatud aktsiate ja osatähtede omanikega ning neile kompenseeritakse osamaks, mis on tehtud omal ajal sellesse ühingusse. Eraldi on nähtud ette veel võimalus, kui endise korteriühingu liige elab praegu samas korteris, mida ta selle ühingu liikmena kasutas ka Eesti ajal. Sel juhul on tal selle korteri privatiseerimisel eelisõigused ja soodustused. Seaduseelnõu on heaks kiidetud ajutises omandi- ja maareformi komisjonis ning möödunud istungjärgu ajal oli see arutusel ka õiguskomisjonis. Õiguskomisjonis kerkis üles juriidilisi probleeme, s.t. kui aktsiate ja osatähtede puhul on selge, et aktsia on eraomanduses, siis kas korteri osamaksu puhul saab ikka rääkida eraomandusest ja seega selle kompenseerimisest. Õiguskomisjonil tekkis selles osas kahtlusi, kuid komisjon toetas selle küsimuse toomist Ülemnõukogu täiskogu ette, paludes rõhutada seda, et kuigi ei ole võib-olla tegemist juriidiliselt täiesti puhta lahendiga, on see poliitiline otsus. Ülemnõukogu peaks tegema siis kas positiivse või negatiivse otsuse eestiaegsete korteriühingute kohta. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsimusi Kaido Kamale? Ei ole. Kaasettekandega esineb õiguskomisjoni esimees hr. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjonis arutati seaduseelnõu endiste korteriühingute liikmete õigustest õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel 20. mail. Õiguskomisjon leidis, et seaduseelnõu ei vasta päris täpselt sellele seadusandlikule baasile, millele me toetume. Õiguskomisjon konstateeris, et võttes vastu selle seaduseelnõu, me teatud mõttes laiendame omandireformi aluste seaduse tõlgendust. Raskeim probleem on õiguskomisjoni arvates seaduseelnõu §-s 2. Seda paragrahvi tähelepanelikult lugedes selgub, et antud seaduseelnõu vastu võttes me muudame omandivormi. Õigusvastaselt võõrandatud vara kuulus juriidilisele isikule, korteriühingule. Selle seaduseelnõu vastuvõtmise järel on aga

korteriühingu varast kui juriidilise isiku omandist saanud selle ühingu liikmete eraomand. Õiguskomisjon konstateerib, et sellisest omandivormi muutmisest peaks küll hoiduma, kuid võib olla on vaja teha üksikuid erandeid. Õiguskomisjon soovib rõhutada, et just Ülemnõukogu peaks kaaluma vajadust, kas erand on antud juhul vajalik või mitte. Ja kolmandaks osutas õiguskomisjoni arutelu ka sellele, et kui Ülemnõukogu soovib omandireformi aluste seaduses teha erandit, siis tuleks meil kokku leppida, kas on võimalik, et ka teised juriidilised isikud, mitmesugused ühingud, mitte ainult korteriühingud, pöörduvad Ülemnõukogu ja selle organite poole õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise asjus. Kui me võtame vastu selle seaduseelnõu, oleme loonud pretsedendi, mis annab loogilise aluse samalaadseks pöördumiseks kõigile teistele juriidilistele isikutele, ühingutele. Niisiis palub õiguskomisjon Ülemnõukogul kaaluda kolme järgmist momenti: 1) me tõlgendame laiendavalt omandireformi aluste seadust; 2) eelnõu §-s 2 muudetakse juriidilise isiku omandi eraomandiks; 3) sellest seaduseelnõust võib saada pretsedent, mis ajendab ka teisi juriidilisi isikuid, ühinguid pöörduma samasisuliste taotlustega (võib-olla on see põhjendatud) Ülemnõukogu ja selle organite poole. Tänan teid!

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton! Mida õiguskomisjon kui juhtivkomisjon arvab esimese lugemise lõpetamisest?

T. Anton

Õiguskomisjon peab võimalikuks esimene lugemine lõpetada, mõistes sel juhul Ülemnõukogu tahet nii, et Ülemnõukogu annab vähemalt esimese lugemise käigus nimetatud kolmele probleemile positiivse vastuse. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Küsimusi hr. Antonile ei ole. Kas reglemendis ettenähtud institutsioonidel, kui nii võib öelda, on eriarvamusi või võime kuulutada esimese lugemise lõppenuks? Esimene lugemine on lõppenud.

Kolleegid, me peaksime kuulutama nüüd välja 10-minutilise vaheaja ja ma paluksin enda juurde juhatuse liikmeid.

V a h e a e g

Hangeldamise (spekulatsiooni) ja liigkasuvõtmise vastu

Juhataja

Kolleegid, istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut! Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 33.

Kolleegid, võtame nüüd käsile kolmapäevaks planeeritud teise päevakorrapunkti, Ülemnõukogu liikme Jaak Alliku poolt esitatud otsuseprojekti hangeldamise ja spekulatsiooni ning liigkasu võtmise kohta. Arvamuse selle eelnõu kohta esitab õiguskomisjoni esimees Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Vastavalt Ülemnõukogu juhatuse otsusele 21. aprillist suunati Ülemnõukogu liikme Jaak Alliku esitatud otsuseprojekt hangeldamise, spekulatsiooni ja liigkasuvõtmise vastu võitlemise kohta Ülemnõukogu õiguskomisjoni, keda kohustati pärast Eesti Vabariigi Valitsuse seisukoha laekumist esitama arvamuse nimetatud projekti kohta. Õiguskomisjon on valitsuselt arvamuse saanud. See koosneb Eesti Vabariigi Riigikantselei kirjast, millele on lisatud Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi kiri. Justiitsministeeriumi kirjas tuuakse esile need argumendid, mis pärast võitlus hangeldamise, spekulatsiooni ja liigkasuvõtmise vastu ei ole teostatav nii kergelt, nagu on meile ette pannud lugupeetud kolleeg. Riigikantselei on asunud seisukohale, et tõstatatud probleem on väga tähtis ja vajab kindlasti lahendust, kuid paraku pole kavandatud abinõud selleks piisavad. Riigikantselei nõustub justiitsministeeriumi hinnanguga otsuseprojektile ja see hinnang, nagu öeldud, on negatiivne. Toetudes valitsuse seisukohale, ei soovita õiguskomisjon seda otsuseprojekti arutamisele võtta. Õiguskomisjon omalt poolt selgitab Ülemnõukogule seda, et me peaksime püüdma täpselt eristada Ülemnõukogu ja valitsuse kompetentsi, ja õiguskomisjon on seisukohal, et hangeldamise, spekulatsiooni ja liigkasuvõtmise vastu tuleks võidelda eeskätt nende abinõudega, mida peab vajalikuks rakendada valitsus. Tänan!

Juhataja

Küsimused ettekandjale. Jaak Allik, ega me selles päevakorrapunktis ei hakka kõnesid pidama, see on arvamuse avaldamine ja siin on vaja otsus langetada lihthäälteenamusega. Kui on küsimusi, esitame need Tõnu Antonile. Jaak Allik, vastavalt meie reglemendile, mida me mõlemad väga hästi tunneme, on lood sellised, et juhtivkomisjon teeb ettepaneku ja siis on

kolm võimalust: tagasi lükata, ekspertiisi saata või panna mõnele istungjärgule arutamisele. Millised on küsimused Tõnu Antonile? Küsimusi ei ole, kõnesid me sellel teemal ei pea ja läbirääkimisi ei ava. Ma tänan, Tõnu Anton! Jaak Allik, kui meil on eriarvamusi, siis saame siin kokku ja arutame kohapeal. Kolleegid, juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu autorile tagastada. See on juhtivkomisjoni seisukoht, kuid otsuse langetab täiskogu lihthääldenamusega. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et tagastada eelnõu autorile kolleeg Jaak Allikule? Selle ettepaneku poolt on 22 rahvasaadikut, vastu on 25, erapooletuid on 3. Täiskogu seda otsust ei aktsepteeri. Nüüd jääb veel kaks varianti: kas suunata ekspertiisi või lülitada päevakorda, sellisel juhul tuleks teha ettepanek võimaliku istungjärgu kohta. Kui õiguskomisjon soovib selles küsimuses nõu pidada, siis on tal see õigus, ta ei pea hoobilt vastama. Tõnu Anton.

T. Anton

Õiguskomisjon ei teinud teatavaks mitte valitsuse poliitilist seisukohta, vaid andis edasi juriidilise seisukoha. Ma tuletan meelde, et projektile andis hinnangu justiitsministeerium. Kui nüüd Ülemnõukogu on seisukohal, et see ekspertiis ei rahulda, siis loomulikult oleks vaja kordusekspertiisi.

Juhataja

Suur tänu! Sellisel juhul panen täiskogu ette uue ettepaneku: suunata täiendavasse ekspertiisi. Kas küsimus mulle, Jaak Allik?

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, ma ei usu, et on võimalik veel autoriteetsem ekspertiis, kui see on, kui valitsus viitab majandusministeeriumile, justiitsministeeriumile jne. Aga äkki on täiskogu ikkagi valmis ära kuulama, milles see seadusandlik initsiatiiv seisneb, ja võtma küsimuse päevakorda, sest siin ei ole midagi muud kui Eesti Vabariigis 1920. aastal vastu võetud seadus?

Juhataja

Me võime täna väga kergesti sinna jõuda, kui me oleme kõik protseduurilised menetlused, mis reglement ette näeb, ära teinud. Õiguskomisjon on oma ettepaneku teinud, nüüd läheb see otsustamisele täiskogu ette. (Hää! saalist.) Mina kõnelen praegu küll õiguskomisjoni esimehega, kellel on volitused. Kui õiguskomisjoni esimehel volitusi ei ole, siis me vaatame

küsimuse üle. Tõnu Anton, kas on olemas selline probleem, et see võib olla sinu isiklik arvamus, või võin ma ta õiguskomisjoni nimel hääletusele panna? Kolleegid, lugege see päevakorrapunkt korralikult läbi, see käsitleb arvamust eelnõu kohta! Ja ma ütlen, et arvamusi võib vastavalt reglemendile olla kolm: lülitada päevakorda, määrates ära istungjärgu, tagastada autorile või suunata ekspertiisi. Tehti ettepanek tagastada autorile. See täiskogu toetust ei leidnud. On jäänud veel kaks võimalust. Kui on küsimusi, siis ainult mulle protseduuri kohta, mitte selle eelnõu sisu kohta. Täna me ei aruta eelnõu sisuliselt. Tiit Made teab, mis ta küsib. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, ma tean, mida küsin. Ja küsin seda, kas austatud spiiker on nõus, et kui aeg on selleks küps, siis rahvasaadik Made teeb ettepaneku võtta küsimus päevakorda ja arutada 78. istungjärgul. Ma tänan!

Juhataja

See võib olla väga väärt ettepanek, kuid selle peab tegema juhtivkomisjon, õiguskomisjon. Nii et siin võivad juhuslikult kokku langeda õiguskomisjoni seisukoht ja rahvasaadik Made seisukoht. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas otsuseprojekti 19. mail ja soovis saada selle kohta ekspertarvamust ja valitsuse seisukohta. Õiguskomisjoni jaoks on ekspertarvamuseks justiitsministeeriumi seisukoht, millest ma teile ette kandsin, ja valitsuse seisukoht, mis ei ole niivõrd poliitiline, kuivõrd toetub justiitsministeeriumi ekspertarvamusele. Kui Ülemnõukogu ei talitanud vastavalt justiitsministeeriumi ekspertarvamusele, siis tegin ma õiguskomisjoni esimehena ettepaneku suunata esitatud otsuseprojekt uude ekspertiisi. Palun seda teha!

Juhataja

Selle ettepaneku panen ma täiskogu ette hääletusele. Me oleme selles päevakorrapunktis kohaloleku kontrolli juba teinud, ega vist ei ole tarvidust uue järele. Tundub niimoodi, et saalis vahepeal muutusi ei ole olnud.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et Jaak Alliku otsuseprojekt suunata täiendavasse ekspertiisi? Oleks vaja lihthäälteenamust. Selle ettepaneku poolt on 27 rahvasaadikut, vastu 26, 3 jäid erapooletuks. Suunatakse ekspertiisi.

Lugupeetud kolleegid, austatud täiskogu! Asjaolud on sellised, et praegu oleks vaja kuulutada välja vaheaeg ja paluda, et komisjonid hakkaksid viljakalt tööle. Püüdke võtta arvesse seda, et täna tehtud töö lubaks mõne plenaaristungi aega sellel istungjärgul vastavalt pikendada. Kolleegid, ma ei tahaks manitsuskõnet pidada, kuid tööjärg on praegu selline, et ilma komisjonide seisukohtadeta plenaaristungit jätkata ei ole võimalik. Nii see meil praegu tõesti on. Kahjuks on lood just sellised, et komisjonid peavad tööd tegema, ja ma oletan, et me käesoleval istungjärgul selle võrra pikendame plenaaristungeid. Paha lugu küll. Komisjonide esimehed, kandke hoolt selle eest, et teie komisjonid kokku saavad! Töö jätkub komisjonides, kolleegid, ma ei jäta teiega hüvasti.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

75. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

2. juuni 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Istungjärgu töö jätkub, asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut! Kohal on 53 rahvasaadikut, puudub 45.

Kolleegid, vastavalt meie kokkuleppele ja reglemendile annab Jaak Allik meile täna üle ühe seadusandliku akti eelnõu. Palun!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Kuna hr. Junti ja keskfraktsiooni esitatud valimisseaduse rakendusotsus ei saanud nõutavat häälteenamust, esitan saadikurühma "Sõltumatud Demokraadid" nimel Eesti Vabariigi seaduse "Muudatustest Eesti Vabariigi Riigikogu valimise seaduses" eelnõu, et püüda siiski üheselt ja selgelt lahendada väliseestlastele valimisõiguse andmise probleeme. Eelnõu koosneb üheksast paragrahvist, küsimus on läbi töötatud üsna põhjalikult. Me esitame selle kiireloomulisena ja palume õiguskomisjonil tegelda sellega juba sel nädalal. Aitäh!

Juhataja

Siin ei tundu olevat kahtlust, et juhtivkomisjon on õiguskomisjon.

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja

Lugupeetud rahvasaadikud! Vastavalt kinnitatud päevakorrale ja reglemendile toimub meil täna vabariigi valitsuse ja Eesti Panga infotund. Küsimusi on esitanud mitmed rahvasaadikud. Me alustame rahvasaadik Andres Tarandi küsimusest ühekordselt kasutatava taara kasutuselevõtu kohta toiduainetööstuses. Selle küsimuse kohta annab meile selgitusi põllumajandusministri asetäitja hr. Rein Nigul. Palun kõnetooli!

R. Nigul

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! See küsimus puudutab eelkõige just piimatööstust, kuna piim on üks olulisemaid toiduaineid, mida me kasutame iga päev. Pakkematerjalide asi on viimastel aastatel läinud väljakannatamatuks. Oma varasematelt klaastaara tarnijatelt endisest NSV Liidust ei ole me kahel viimasel aastal saanud enam nii palju klaastarat, et kindlustada piima ja piimatoodete pakkimine. Samuti on halvenenud meie endi klaasitööstuse olukord, klaastaara puudus valitseb nii piimatoodete kui ka õlle, limonaadi ja mineraalvee pakkimisel. Sellisest olukorrast väljatulekuks on põllumajandusministeerium kavandanud abinõude kompleksi, et juurutada Eestis mõningal määral ühekordse kasutusega pakendit. Täna sel päeval kasutatakse ühekordse kasutusega kartongpakendit Tallinna ja Paide piimatoodetekombinaadis ja aasta lõpuks on ette näha pakkeseadmete muretsemine ning vastav pakendamine veel Viljandi ja Tartu piimakombinaadis ning Rapla piimatööstuses. See kogus, mida me väljastame ühekordse kasutusega taaras, on tänavu alla 25% kogu pakendatavast piimast ja kõigist piimatoodetest. Prognooside kohaselt võib see jõuda 31 000 tonnini. Ma ütlen, et võib jõuda, sest nendes viimati nimetatud ettevõtetes ei ole veel pakkeautomaadid paigaldatud. Ühekordse kasutusega pakend on eelkõige tarbijale väga käepärane ja see on ka tunduvalt energiasäästlikum kui klaastaara kasutamine. Ühe liitrise piimapudeli pesemiseks läheb tööstuses 4–6 liitrit puhast joogivett, mille varud, eriti Tallinnas, ei ole ammendamatud. See vesi, mille me maapõuest joogiveena kätte saame, tuleb soojendada 95 kraadini, milleks me kasutame küllalt palju kütust ja samas ka elektrienergiat pudelipesuseadmete käivitamiseks. Nii et kokkuvõttes on ühekordselt kasutatava taara puhul

täiesti olemas. Peale selle, kui me räägime loodushoiust, siis pudelite või muu korduvkasutamisega taara pesemisel kasutatakse väga hulgaliselt tugevatoimelisi kemikaale, kaltsineeritud soodat ja kaustilist soodat. Pesuvesi tuleb suunata puhastusseadmesse, kulutada jälle energiat, et kahjutustada vesi enne loodusse laskmist. Üheliitrine klaaspudel kaalub 600 grammi ja üheliitrine kartongpakend 25 grammi. Kui me tooteid laiali veame, siis võib ütelda niimoodi, et klaastaara kasutamise puhul on 60% toodang ja 40% taara, kartongpakendi puhul on 95% toodang ja 5% taara. Ja kuna me juba möödunud perioodidest teame, kui raske on hankida ka autokütust, kui palju tuleb veoks käivitada autosid, mis saastavad ka loodust ja õhku, siis kokkuvõtteks ei saa sugugi öelda, et kõnealuse variandi kasutamine oleks kogu meie rahvamajandusele vastunäidustatud. Mis puutub ühekordse pakendi loodussäästlikkusesse, siis võiks öelda niimoodi, et selles materjalis on 80% kartongi ja 20% polüetüleen. See on toidupolüetüleen ja näiteks suvilates ning majades, kus on ahiküte või tulekolded, saab seda täiesti normaalselt põletada ja pakendi polüetüleenkile ning trükivärvid ei eralda mingisuguseid inimorganismile kahjulikke aineid. Ühekorrapakendi osatähtsus on meil üllatavalt väike, sest me kasutame väga palju üldse pakkimata toodangut. Kui vaadata paberpakendi kasutamist näiteks meie naabermaas Soomes, kus enamik asju on pakendatud ühekorrapakendisse, siis näeme, et seal annab see pakendi liik ainult 3,6% kõigist olmejäätmetest. Ja kindlasti võiks täna rääkida ka sellest, et meil annab see pakend 0,1% meie olmejäätmetest. Nii et see on kaduvväikene osa ja öeldut arvestades me ei peaks niisuguse pakendi kasutamisse päris eitavalt suhtuma. Edasises töös oleks vaja mõelda, kuidas seda pakendit koguda, kui tema hulk suureneb, ja kuidas teda utiliseerida, et ta ei tooks kahju meie loodusele. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et asjaosaline Andres Tarand soovib siiski täpsustada. Andres Tarand.

A. Tarand

Aitäh vastuse eest! Ma pean märkima ainult seda, et küsimuse mõte ei olnud niivõrd praeguse olukorra kirjeldamine, kuivõrd perspektiiv. Asi on nimelt selles, et kui me praegu investeerime väga laial rindel ühekorrapakenditesse, siis tekib majandusliku otstarbekuse küsimus. Taanis näiteks on jõutud nüüd sinnamaale, et ühekordselt kasutatavad õllepurgid on ära keelatud. Kas meil on tehtud arvutusi, kus on arvestatud uusi energiahindasid ja kogu jäätmete utiliseerimise protsessi, või põhineb kõik sellel, et Läänes on sellist pakendit nii palju

jne. Või on meil kavas lõigata siin pisut otsem ja jõuda kiiremini sinna, kuhu Taani on jõudnud 30-aastaste katsetuste järel?

R. Nigul

Meil on välja töötatud programm, mille kohaselt Eestis peaks olema edaspidi kuni 20 ühekorrapakendi automaati. Me ei ole plaaninud seda ülesannet ühe ega kahe aastaga täita, kuna peame arvestama, et oleme veel liialt vaesed, vahetamaks välja kõik liinid, mis töötavad klaaspudelitel, ja me ei ole ka nii rikkad, et visata kasutult ära käibelolevad klaaspudelid. Me teeme seda tööd järk-järgult. Kuna praegu on rubla ja dollari kurss väga absurdne, oleme püüdnud teha oma arvestused ainult dollarites, rubladesse ümber arvestamata, ja nende järgi me majanduslikus mõttes kahju ei saa. Täna mul täpseid arvestusi teile esitada ei ole, kuid me võime kokku leppida, et me need teile esitame. Meie suund on majandada nii säästlikult kui võimalik ja reostada keskkonda nii vähe kui võimalik.

Juhataja

Suur tänu! Mulle tundub, et härra Nigulile rohkem küsimusi ei ole, kuid selle küsimuse kohta annab omapoolse kommentaari ka keskkonnaministri asetäitja proua Eva Kraav.

E. Kraav

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Minu osa on vaadata selle pakendite probleemi juures jäätmete külge. Vähem kui kaks nädalat tagasi võeti sellesamas saalis vastu Eesti Vabariigi jäätmeseadus, millest tulenevad edasised normatiivaktid peavad hakkama ka seda probleemi mõjutama. Mul on väga hea meel, et Ülemnõukogu, mõistes selle probleemi tähtsust, on teinud meile niisuguse vihje. See tähendab, et me pöörame sellele veel suuremat tähelepanu, kui me muidu oleks pööranud. Nii et aitäh selle eest! Aga peab märkima, et probleem on olemas ja tulevikku vaadates on see Eestile väga suur probleem. Nagu hr. Nigul mainis, pole see tänapäeval veel ehk esmatähtis, praegu on võib-olla tõesti ohtlike jäätmete küsimus ja suure hulga tööstusjäätmete kasutamine tähtsam. Nendes normatiivaktides, mis me nüüd jäätmeseadusest lähtuvalt peame 6 kuu jooksul välja töötama, oleme aga ka ette näinud tarbijapoolse mõjutamise jäätmete vähendamisel. See tähendab seda, et me peame kõigepealt mõjutama ettevõtteid vähem saastama ja tarbijat tahtma vähem saastavat toodangut. Selle jaoks on olemas kaks võimalust. Üks on see, mida me praegu oleme juba püüdnud oma majandusmehhanismi käsitlevatesse normatiivaktidesse panna. See tähendab, et nagu välismaalgi tuleb ühekorrapakendite pealt

võtta jäätmemaksu. Seda on momendil väga raske evitada. Normatiivakti seda sisse panna on natuke lihtsam, aga evitada praeguses olukorras, kus informatsiooni liikumine on väga piiratud ja ka seadustest kinnipidamine ei ole päris tasemel, on seda raske.

Teine asi – mõjutada ettevõtteid vähem saastama ja osalema saastatuse likvideerimises. See põhimõte lülitatakse praegu väljatöötatavasse ökoloogilise ekspertiisi seadusse, mille järgi ettevõtted, kui nad annavad oma tootmiskavad ja tehnoloogiad ökoloogilisse ekspertiisi, peavad nägema ette ka selle, mismoodi nende toodangust ja pakenditest tingitud jäätmeid utiliseeritakse. Siia kuulub ka täiendav majanduslik mõjutamine täiendava maksustamise kaudu.

Nagu hr. Nigul rääkis, moodustavad need jäätmed praegu 0,1%. Kui olmejäätmete üldkogus on 800 000 tonni aastas, siis 1992. aastal kulutatakse kilepaberipakendit 800 tonni ulatuses. Muidugi kasutatakse meil küllaldaselt ka teisi kilesid, selle päris vältimine on praegu üpris raske. Tahes või tahtmata tuleb suurem osa neist praegusel ajal prügimägedele vedada, sest jäätmed on kogu Eestis suur probleem. Lahendama hakkavad seda maakonnad, vallad ise, kusjuures me oleme taotlenud ka välisriikide abi, et kõigepealt need tehnoloogiad ja mehhanismid välja töötada. Mis puutub vastavasse tehnikasse, siis lähemas tulevikus on sellega ikkagi veel suuri raskusi. Selge on aga see, et kõik vallad ja maakonnad selle küsimusega tegelevad.

Veel üks moment, mida pakendiprobleemi puhul peab märkima. Kui me nüüd ühelt poolt püüame nii administratiivsete kui ka majanduslike meetoditega mõjutada tootjaid ja tarbijaid vähem kasutama ühekorrapakendit, siis on teiselt poolt vaja, et oleks piisavalt mitmekordselt kasutatavat taarat. Keskkonnaministeeriumi seisukoht on, et pidevalt ja palju kasutatavad toiduained, nagu piim, kefiir, võib-olla ka õlu, peaksid olema klaaspudelites. Praegu on nende tootmine aga raskendatud, kõige enam seisab see sooda taga ja ka mehhanismid on ettevõtetes vananenud ning nõuavad lisakulutusi. Muidu on klaastaara meil tõepoolest tänuväärne taara, mille kasutamine on nii hästi organiseeritud, et selle puhul kehtib looduslik või n.-ö. ühiskondlik isepuhastusprotsess. Igaüks on näinud, kuidas rahvapidudel jäetakse alguses pudelid maha ja paari tunni pärast on nad kadunud. See on tingitud muidugi ka sellest, et kokkuostuhind on küllalt suur. Karta on, et teiste pakendite puhul me nii head mehhanismi juurutada ei suuda, ja sellepärast toetab keskkonnaministeerium kõigiti mitmekordselt kasutatava taara laiemat tootmist ning püüab mõjutada ka teisi ministere ja asutusi, kellest see sõltub. Ja kui siin peaks olema välisabi taotlusi, siis on ka selles meiepoolne tugi olemas. Rohkem ma praegu lisada ei oska. Aitäh!

Juhataja

Rahvasaadikutel lisaküsimust ei ole. Ma tänan, proua Kraav, selgituste eest!

Lugupeetud kolleegid, rahvasaadik Johannes Kass tõstatab küsimuse, kuidas tõlgendada Eesti Vabariigi Valitsuse käesoleva aasta 6. aprilli määrust, mis käsitleb naturalisatsiooni korras Eesti Vabariigi kodakondsusesse astumise korda. Selle kohta on valmis meile selgitusi andma justiitsminister härra Märt Rask. Palun kõnetooli!

M. Rask

Austatud juhataja, lugupeetud saadikud! Hr. Johannes Kass esitas arupärimise käesoleva aasta 6. aprillil vastu võetud valitsuse määruse kohta, mis käsitleb naturalisatsiooni korras Eesti Vabariigi kodakondsusse astumise korda. Selle määruse punkti 2 kolmas ja neljas lõik sätestavad, et kodakondsuse taotluse avaldused, millele ei ole lisatud tõendit isiku riigikeeleoskuse kohta, registreeritakse üldises korras. Kui puuduv tõend ei ole 9 kuu jooksul esitatud, jääb avaldus käiku andmata. Hr. Kass väidab, et see on otseses vastuolus Eesti Vabariigi kodakondsusseaduse § 2 ja nimetatud määruse punkti 2 teise lõiguga. Edasi on rahvasaadik Kassil kolm konkreetset küsimust:

1. Kas Eesti Vabariigi Valitsuse määrused läbivad juriidilise ekspertiisi?
2. Kas valitsuse liikmed ei tea, et määrusega ei saa seadust muuta?
3. Millal Eesti Vabariigi Valitsus tühistab nimetatud määrusepunkti 2 kolmanda ja neljanda lõigu, mis on kodakondsusseadusega vastuolus?

Hr. Kassile vastamiseks tuleb analüüsida kõiki neid dokumente, mis on meil kodakondsuse aluseks. Ma tabaksin teha mõningase juriidilise tekstianalüüsi, et jõuda probleemi olemusele lähemale. Alustada tuleb kodakondsusseaduse ja sellega seonduvate otsuste normide analüüsist. 1938. aasta kodakondsusseaduse 5. peatüki "Lõppeeskiri" § 26 sätestab: "Vabariigi valitsus annab määrusi ja juhtnõore käesoleva seaduse teostamiseks." Sellest saame teha järelduse, et valitsusel on õigus anda juhtnõore kodakondsusseaduse rakendamiseks. 26. veebruaril 1992 vastu võetud Ülemnõukogu otsuses 1938. aasta kodakondsusseaduse rakendamise kohta on punktis 11 sätestatud: "Kodakondsusseaduse § 11 rakendamisel on Eesti Vabariigi Valitsusel õigus kehtestada täiendavate isikuandmete esitamise kord." Siit tõusetub küsimus, millised on need täiendavad isikuandmed, mille esitamise korra saab kehtestada valitsus. Analüüsigem veel kord seadust. Kodakondsusseaduse § 11 algab sõnapaariga "sooviavalduses tähendatakse". See tähendab seda, et tegemist on obligatoorsete isikuandmetega, mis peavad olema kodakondsuse saamisel tõendatud. §-s 12 on terminite paar "sooviavaldusele lisatakse" ja sama paragrahvi punkti 1 tekst kõlab nii: "Tunnistused §

11 tähendatud asjaolude kohta või tõestatud ära kirjad neist tunnistustest." See tähendab, et kõik need isikuandmed on obligatoorsed, mille esitamise korra kohta saab valitsus teha omapoolseid ettekirjutusi. Üks nendest tunnistustest on loomulikult §-s 11 punktis 11 sätestatud tõend selle kohta, kas sooviavaldaja oskab eesti keelt. Järelikult pidi valitsus kehtestama korra, kuidas toimub eesti keele oskust tõendava dokumendi esitamine. Hr. Johannes Kassi järelepärimises on väide, et valitsuse 6. aprilli 1992. aasta määrusega nr. 113 kehtestatud 9-kuuline tähtaeg keeleoskuse tõendi esitamiseks on vastuolus kodakondsusseaduse §-ga 2 ja sama määruse punkti 2 teise lõiguga. Analüüsigem jälle tekste. Kodakondsusseaduse § 16 punkti 2 tekst: "Sooviavaldus antakse tagasi, kui sooviavaldus ei vasta § 11, § 12 ja § 13 täheldatud vormilistele nõuetele, ning parandamiseks antud tähtaja möödumisel ei ole viga parandatud." Sellest saame teha järelduse, et kõik avaldused, mis on esitatud ilma keeleoskust tõendava lisadokumendita, ei vasta kodakondsusseaduse §-s 11 toodud vormilistele nõuetele. Samaaegselt annab seadus igale taotlejale võimaluse teatud tähtaja jooksul need vormivead parandada. Tuleme tagasi Ülemnõukogu 26. veebruari 1992. aasta kodakondsusseaduse rakendusotsuse punkti 17 alapunkti 2 juurde, mis sätestab: "Vabariigi valitsusel töötada välja ja rakendada kodakondsuse taotlejatele eesti keele õpetamise riiklik süsteem ja näha ette selleks vajalikud kulud." See on Ülemnõukogu otsus, mis on valitsusele täitmiseks. Kodakondsuse taotlejatele eesti keele õpetamise riikliku programmi käivitamine ei ole lahendatav mõne tunniga. Samuti ei ole riigikeel õpitav mõne päevaga. Ülemnõukogu otsuse täitmiseks tuli kehtestada reaalne tähtaeg, mis võimaldaks kodakondsuse taotlemise avalduse esitanud isikul kõrvaldada avalduse esitamise ajal esinevad puudused.

Esitaksin ka ajaloolis-õigusliku analüüsi samast aspektist, mille tõstatas hr. Kass. 19. novembril 1938 andis Eesti Vabariigi Valitsus välja kodakondsusseaduse teostamise määruse, mis tugines eespool viidatud kodakondsusseaduse § 26 sättele. Selle määrusega delegeris valitsus kodakondsuse taotleja avalduses esinevate puuduste kõrvaldamise tähtaja määramise siseministrile. § 6 tekst kõlab nii: "Kodakondsusseaduse §-s 16 ette nähtud juhtudel sooviavalduse tagasiandmine või tähtaja andmine seaduse nõuete täitmiseks toimub siseministeeriumi korraldusel." Käesoleval ajal valitsus seda nii delegerinud ei ole. Ja nüüd vastaksin härra Kassi konkreetsetele küsimustele. Kas Eesti Vabariigi Valitsuse määrused läbivad juriidilise ekspertiisi? Jaa. Teiseks, kas valitsuse liikmed ei tea, et määrusega ei saa seadust muuta? Arvan, et teavad küll ja seepärast hoidutaksegi selliste määruste vastuvõtmisest, mis läheksid seadusega vastuollu. Kolmandaks, millal Eesti Vabariigi Valitsus tühistab nimetatud määruse punkti 2 lõigud 3 ja 4 kui kodakondsusseadusega

vastuolus olevad? Eespool toodud analüüsist saan ma teha üksnes järelduse, et vabariigi valitsuse 1992. aasta 6. aprilli määrus ei ole vastuolus kodakondsusseadusega ning sellel põhjusel määruse tühistamiseks puudub alus. Millistel motiividel nimetatud määrus võidakse kehtetuks tunnistada ja millal see võiks toimuda, on raske prognoosida. Suur tänu!

Juhataja

Suur tänu, härra justiitsminister! Asjaosaline Johannes Kass soovib täpsustada asjaolusid. Johannes Kass.

J. Kass

Lugupeetud juhataja, austatud ettekandja! Teie tsiteerisite siin mitmeid punkte, kus öeldakse, et valitsusel on õigus anda juhtnõore. Kuid samas on vaja silmas pidada, et kõik need õigused peavad lähtuma kodakondsusseadusest ja kodakondsusseaduse § 6 punkt 3 ütleb selgelt, et kes soovib astuda Eesti Vabariigi kodakondsusse naturalisatsiooni korras, peab tundma juba avalduse esitamise momendil eesti keelt. Teine asi on see, et me ei saa seaduste paketti ja valitsuse määrust võtta täiesti iseseisvatena, me peame vaatama, mis on nende mõju praeguses poliitilises olukorras. Ülemnõukogu mitmete otsuste ja teiste aktidega on tekitatud olukord, kus kodakondsuse taotleja saab kodanike õigusi, s.t. on tekitatud olukord, kus tal on võimalik osaleda valimistel. Just seda me peame silmas pidama, et me asju pehmelt tõlgendades ei annaks sooviavaldajale kodanikuõigusi. Me peame kõiki neid asju terviklikult vaatama. Tänan!

M. Rask

Ma ei saanud aru, et see oleks olnud küsimus, aga ma ütleksin siia juurde, et 1938. aasta seadust ei ole kõige parema tahtmise juures võimalik üksüheselt kanda üle tänapäeva. See poliitiline kompromiss, mis Ülemnõukogus sündis, on tähelepanuvääriv saavutus, kuid olen kindlalt veendunud, et Riigikogu peab selle küsimuse juurde tagasi tulema ja kodakondsusseadus tuleb rahvusvahelise õiguse normidele ja tänapäeva tingimustele vastavalt lähiaegadel sätestada ikkagi nii, nagu see tsiviliseeritud ühiskonnale praegu omane on.

Juhataja

Suur tänu! Ja nüüd lisaküsimused rahvasaadikutelt. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker, härra justiitsminister! Millal peab valitsus esitama keelenõuded, s.t. millal ta peab seda tegema ja millal ta kavatseb seda teha? See on esimene küsimus.

Teine küsimus. Kuidas tõlgendab valitsus kodakondsuseaduse § 3 punkti 2?

Juhataja

Infotunni reglement näeb ette ühe küsimuse korraga. Nii et kõigepealt vastus esimesele küsimusele ja pärast Vladimir Lebedevi teine küsimus. Palun!

M. Rask

Valitsus vaatas läbi keelenõuded, mis esitatakse kodakondsuse taotlejale, ja sellesisuline projekt on antud Ülemnõukogusse. Mul puuduvad praegu andmed, mis staadiumis selle arutamine on.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud härra minister! Valitsuse otsuses 1992. aasta 6. aprillist on punktis 3 kirja pandud, et Eesti Vabariigi Migratsiooniametil tuleb koos Eesti Vabariigi Passiametiga välja töötada ja 20. aprilliks 1992 Eesti Vabariigi Valitsusele esitada seaduseelnõu välismaalaste õigusliku staatuse kohta. Kas see seaduseelnõu on valitsusele esitatud ja millal see Ülemnõukogule arutamiseks esitatakse? Tänan!

M. Rask

Valitsus tegi selle projekti väljatöötamise ülesandeks migratsiooniametile. Migratsiooniamet on moodustanud töögrupi. Sellesse on kaasatud ka Ülemnõukogu saadikuid ja ühiskondlike liikumiste esindajaid. Käivad sisutihedad vaidlused. Projekt ei ole nii küps, et seda saaks seaduseandjale arutamiseks esitada.

P. Grigorjev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud härra minister! Sageli pöörduvad meie poole Eesti Vabariigi endiselt territooriumilt – Ivangorodist ja mujalt – pärit valijad küsimustega naturalisatsiooni või kodakondsuse saamise kohta. Kahjuks ei saa nad arhiividokumente ei Tallinnast ega Sankt Peterburgist kätte. Kas te oskate öelda, kuidas nad saaksid kätte arhiividokumendid, mis tõendavad nende päritolu? Tänan!

M. Rask

Küsimus on äärmiselt komplitseeritud, sest kodakondsuse või päritolu tõendamiseks me saame tõesti kasutada ainult vanasid kirikuraamatuid ja muid dokumente, mis tõendavad isiku põlvnemist. On terve rida piirkondasid, kus sõja ajal arhiivid hävisid ja kust ei ole võimalik sellesisulisi dokumente saada. Kodakondsuse tõendamiseks ei näe seadus ette ka tunnistajate ülekuulamist või tunnistajate kirjalike seletuste andmist. Siin on võimalik teha seda arhiividokumentidega ja julgen öelda, et paljuski on kodakondsuse määratlemine täna ka usalduse küsimus. See tähendab, et kui keegi on määratlenud ennast kodanikuna, siis seda vaidlustada on sama raske kui seda tõendada. Konkreetset lahendusvarianti, kuidas ühte või teist dokumenti kolmandaga asendada, mul praegu välja pakkuda ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiiker! Lugupeetud minister, ma ei saa teie vastustest aru. Te kas ei austa meid või ei saa küsimustest aru. Minu kolleeg esitas teile konkreetse küsimuse. Ma kordan seda. Miks pole valitsus senini dokumenti esitanud? Te ütlesite, et valitsus esitas selle ja kõik. Aga te ju teate, et nädal tagasi võttis valitsus selle keelenõuete dokumendi tagasi. Millal see esitatakse? Ülemnõukogu otsusega oli määratud tähtajaks 26. märts. Aeg muudkui läheb. Palun öelge, kas see dokument on valmis ja millal hakatakse seda siin arutama!

M. Rask

Hr. Israeljanile ei oska ma rohkem midagi vastata. Võib-olla minu teadmised Ülemnõukogu protseduurist on tagasihoidlikud, aga valitsus vaatas keelenõuete dokumendi, mis oli vormistatud seaduseelnõuna, läbi tähtaegselt ja see esitati ka Ülemnõukogule. Ettekande tegija ja Ülemnõukogu komisjonides selgituste jagaja oli minu teada keeleameti peadirektor hr. Rannut. Ma pean täpsustama, miks see edasi ei ole liikunud.

V. Lebedev

Mul on lihtsalt väike repliik. Mulle näib, et meie valitsuses pea ei tea, mida käed teevad. Tänan!

M. Rask

Sellele küsimusele vastates ma arvan, et koostöö pea ja käte vahel on siiski olemas.

Juhataja

Suur tänu, hr. Rask! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan selgituste eest!

Lugupeetud Ülemnõukogu! Saadikufraktsioon "Möödukad" on oma esindaja Andres Tarandi kaudu esitanud tervelt 11 küsimust, mis puudutavad tervishoiu eelarve finantseerimist, haigekassade määrust, meditsiinitöötajate palku, tööhõivet, ravietaappide, intensiivravi, ravi jne. süsteemi loomist, riikliku ja erameditsiini lahutamist, finantskaalutlusi jne. Selle kohta annab meile selgitusi tervishoiuminister hr. Andres Kork. Palun!

A. Kork

Mulle on esitatud 11 küsimust, ja kui lugeda kokku ka alaküsimused, siis on neid 18. Alustan esimesest: kui suur osa tervishoiuasutuste eelarvest kaetakse haigekassadele laekunud summadest ning millistest vahenditest kaetakse ülejäänud? Kui suur on meditsiini tegelik vajadus?

1. jaanuarist 1992 rakendus ravikindlustusseadus, mille alusel ettevõtted, asutused ja organisatsioonid hakkasid haigekassadele üle kandma 13% väljamaksetest ravikindlustusmaksiks. Möödunud aasta andmete baasil koostatud arvestuste kohaselt pidid maksed katma raviasutuste kulud, kuid järsu inflatsiooni tõttu katavad nad tegelikult vaid ligikaudu poole nimetatud kuludest. See puudutab märtsi ja aprilli. Jooksva kuu kulude katteks saab suunata üle-eelmise kuu töötasust arvestatud maksed, mille kate hindade ülikiire kasvu tõttu muutus ebapiisavaks. Raviasutuste jaanuari-veebruari kulud olid 197 287 000 rubla ja need kaeti haigekassade vahendusel riigieelarvest kogu ulatuses. Jaanuarikuu eest laekunud ravikindlustusmaks oli 151 919 000 rubla. See suunati arvestuslike kulude alusel märtsi kulude katteks, millele Eesti Vabariigi Valitsus eraldas 8. aprilli korraldusega nr. 161-k veel 150 000 000 rubla lisaks. Seega kokku olid märtsikuu kulud 301 919 000 rubla ja 49,7% sellest tuli riigieelarvest. Sellega kaeti märtsikuu kulud täielikult. Aprillikuu kulud on arvestuste kohaselt 342 692 000 rubla, millest ravikindlustusmaks veebruari eest katab 157 465 000 rubla ehk 46%. Kuna sel perioodil ei tehtud kulutusi inventari soetamiseks ja kapitaalremondiks, olid tegelikud kulud 318 465 000 rubla, millest maksetega kaetud osa moodustas 49%. Alates 1. aprillist 1992 toimub arvlemine haigekassa ja raviasutuste vahel raviasutuse töömahust ja Eesti Vabariigi Tervishoiuministeeriumi poolt kinnitatud hinnakirjast lähtudes. Reaalne on praegu selline seis, et aprillis, mais ja juunis peaks

riigieelarvest katma iga kuu umbes 80 miljonit rubla, et tervishoid tuleks ots otsaga kokku. Lisaks sellele finantseeritakse tervishoiuministeeriumi vahendusel riigieelarvest KohtumeditSiini Bürood ja Meditsiinistatistika Bürood, Tervishoiu Arenduskeskust, Meditsiinilise Erivarustuse Baasi ja Eesti Punase Risti meditsiinilisi töötasusid. Tervisekaitse Keskuse kulud ja ülalloetud asutuste kulud moodustasid 3,8% tervishoiuasutuste kogukuludest. Käesoleva aasta teisel poolaastal raviasutuste tegelikud kulud suurenevad, kulude ning laekumise vahe on meie arvestuste põhjal 628 000 000 rubla, mis tuleks katta riigieelarvest. Seda eeldusel, et on umbes samasugune inflatsiooni tempo, nagu see oli aprillis ja mais.

Teine küsimus: kelle alluvuses on haigekassad ja kuidas teostatakse kontrolli nende töö ja rahaliste vahendite kasutamise üle? Haigekassad on maavalitsuse või vabariikliku linna valitsuse isemajandav kindlustusasutus. Haigekassa revisjoni korraldab haigekassa juhatus, mille koosseisu kinnitab maa- või linnavalitsus. Lisaks sellele kontrollib haigekassa tegevust ravikindlustuse assotsiatsioon. Pretensioone on ministeeriumil olnud Tallinna haigekassale, kuna osa tehtud valuutakulutusi on ministeeriumi arvates põhjendamatud. Sellest on informeeritud Tallinna linnavalitsust.

Kolmas küsimus: kas on olemas või väljatöötamisel farmaatsia- ja meditsiinitehnikatööstuse arengukavad ning mida on teada vastavate ettevõtete erastamise tavadest või reorganiseerimisest muul viisil? Ravimite ja meditsiinitehnikaga varustamise kavad on väljatöötamisel. Praeguse kava järgi läheb erastamisele üle 200 apteegi, riigiapteekideks jääb 30. Farmaatsia hulгимүүgi firmaks jääb riiklik firma "Eesti Farmaatsia". Sinna kõrvale võib tekkida praeguse kava järgi üks kuni kaks hulгимүүgi firmat, mitte rohkem. Need asjad on praegu täpsustamisel, käivad läbirääkimised mitme välisfirmaga ja ka kohapeal on tekkinud hulгимүүgi firmasid, näiteks Tallinna munitsipaalettevõtte "Vagos". Kavad, mis möödunud aasta lõpus olid tehtud, näitavad, et tagamaks Lääne-Euroopa tasemel varustamist ravimitega on vaja aastas umbes 180 miljonit dollarit, mis meie oludes, nagu te aru saate, on küllalt ebareaalne. Möödunud aasta laekumid Eesti riigi eelarvesse olid teatavasti alla 3 miljoni dollari. Praegu on ulatuslikku tööd tehtud hindadega, uuritud konjunktuuri maailmaturul ja meie arvestus on selline, et meditsiini euroopalik ravimitega varustamine, kui me arendame välja ravimite pakendamise kohapeal, milleks on juba samme astunud, ning tablettimise ja ampullimise vastavalt Lääne-Euroopa standarditele, nõuab umbes 40 miljonit dollarit, mis on siis 4,5 korda vähem. Ja selles suunas tööd käivad. Mis puutub meditsiinitehnikasse, siis kõikjal maailmas tegelevad sellega firmad, kohapeal avatakse firmade esindusi ja need on tekkinud ka Eestisse. Praegu on meil olemas tsentraalne tervishoiuministeeriumi halduses

olev firma "Medis". Tema seis ei ole momendil kiita, 25 miljonit rubla on punase joone all ja tema erastamise või ümberstruktureerimise kavasad – mis on otstarbekam, on raske öelda – töötatakse praegu välja. Raskuste üks põhjus on see, et mitmed raviasutused on saanud küllalt head meditsiinitehnikat humanitaarabi korras ja nad ei ole enam ostnud seda "Mediselt". Teiseks on haiglad korjanud endale möödunud aastal küllalt suured tagavarad ja hoiavad nüüd raha kokku ega osta uut tehnikat. Kolmas põhjus on muidugi ka "Medise" enda väheaktiivne tegevus.

Neljas küsimus: kas Eesti Vabariigi Valitsus kavatseb eraldi säilitada sotsiaalhooldus- ja tervishoiuministeeriumi või on ette nähtud nende ühendamine? Tervishoiu- ja sotsiaalministeeriumi ühendamisele on räägitud kaua, aga vähemalt enne valimisi valitsus siin muudatusi teha ei kavatse. Meie seisukohta toetab ka rahvusvaheline tervishoiuorganisatsiooni ekspertgrupp, kes töötas siin kaks ja pool kuud tagasi. Nende soovitude üks punkt oli, et praegu, kus ümber kujundada tuleb nii tervishoiu- kui ka sotsiaalsüsteem, ei ole otstarbekas neid kokku viia. Pealegi kutsuvad meid ettevaatlikkusele lõunanaabrite kurb kogemus. Nimelt ühendasid lätlased neli ministeeriumi, aga nad tegid seda kahjuks nii, et viisid kokku katused, allpool jäi ühendus tegemata ja seetõttu kaalutakse seal praegu uuesti lahkuviimist. See on probleem, mis tuleb põhjalikult ette valmistada.

Viies küsimus: kas Eesti Vabariigi Valitsus piirab varasemal ajal riigieelarveliste asutuste meditsiini- ja sotsiaalhooldusotstarbeliste hoonete erastamist (ärastamist) tulundusettevõtetele ning eelarveliste meditsiinasutuste juhatajate (peaarstide) osalemist tulundusettevõtete juhtimises? Veebruarikuust alates ei ole ühtegi vabanenud haigla- või polikliinikuhoonet antud tulundusettevõtetele. Neid on vabanenud eriti Tallinnas ja nad on läinud küll Tervisekaitse Keskusele, küll Punasele Ristile, küll onkoloogiahaiglale, kus praeguse finantsseisu tõttu ei saa ehitada uut operatsioonikorpust jne. Põhimõttelised läbirääkimised on olnud Tallinna linnavalitsusega ja tervishoiuameti uue juhataja dr. Kalev Karuga ning linna tuberkuloosahaigla on ainus, mis võib minna erahaiglaks. Kas selline otsus tuleb, seda näitab lähitulevik ja seejuures ei kuulutata välja mitte enampakkumist, kus otsustab raskem rahakott, vaid valitakse Eesti üsna rohkete erameditsiini-firmade hulgast, kes soovivad seda haiglat asutada, selline, kes on ennast senises töös kõige paremini näidanud. Selles suhtes on Tallinna Tervishoiuamet ja tervishoiuministeerium ühisel seisukohal. Seni ainus seaduserikkumine oligi sellesama linna tuberkuloosahaigla likvideerimisega, kus peaarst Horoškevits sõlmis likvideerimist kasutades ebaseadusliku rendilepingu aktsiaseltsiga, kus ta ise töötab, müüs ebaseaduslikult maha haigla inventari ja osa inventari oli kadunud. Selle kohta on materjalid prokuratuuris ja ministeerium on teinud Tallinna Tervishoiuametile ettepaneku peaarst

vallandada. Mida on linnavalitsus selles suhtes ette võtnud, on mul momendil raske öelda, see küsimus ei ole vist lõpuni lahendatud. Küll aga võin ma öelda, et see kadunud inventar on tagastatud. Teine osa küsimustest: kuidas hindab tervishoiuministeerium tervisekindlustuse põhimõtteid ning haigekassade määrust? Eesti tervisekindlustuse põhimõtetele ning haigekassa põhimäärusele on oma positiivse hinnangu andnud nii Rootsi kui ka mitmete teiste riikide, samuti Maailmapanga ja Ülemaailmse Tervishoiuorganisatsiooni eksperdid, kes andsid komplekshinnangu Eesti tervishoiule kaks kuud tagasi. Tervishoiuministeeriumil on praegu, kus tervisekindlustus on toiminud kaks kuud, väga raske anda selget hinnangut. Ma võin teile nimetada ainult mõned kitsaskohad, mis selle ajaga on välja tulnud. Esiteks, ettevalmistatud süsteem oli liiga keeruline ja arstidel dokumentide peale kuluv tööaeg liiga pikk. Me püüdsime ühe kuuga, lükates süsteemi käivitumise märtsist aprillile, asja muuta, aga reaalselt olulist muudatust teha ei saanud. Töö käib siin edasi ja ma usun, et oluliselt väheneb dokumentide maht käesoleva aasta sügiseks. Tasakaalust on väljas ka hindepunktide süsteem. Seda sai ka enne käivitamist kiiresti korrigeeritud ja ma arvan, et on päris loomulik, et see on praegu tasakaalust väljas. Muude maade kogemuste järgi kulub selleks, et süsteemi tasakaalu viia, tavaliselt 8–15 aastat. Praegu on suuremad ebakõlad olnud väikesaarte arstipunktide finantseerimisel, näiteks Vormsi ja Kihnu, samuti maapiirkondade kiirabis. Ütlen veel kord, et selles osas muudatused tulevad, ja ma arvan, et tervishoiu organisatsioon seetõttu ei kannata. Kolmas puudus – ja see ei ole enam seaduse, vaid inimeste viga – on see, et osa haigekassasid on hakanud tundma ennast raha peremeestena ja seda raha jagama. Nad ei taha aru saada, et tervisekindlustuses peab käima raha haigega kaasas. Negatiivse näitena võin tuua Tallinna haigekassa, kes hakkas haigekassasse laekunud valuuta eest ostma Soomest mööblit, saamata aru, et tegelikult oleks see valuuta pidanud punktihindega minema raviasutusele. Ma pean seda ainuõigeks, et raha läheb haigekassast punktihindega raviasutusele ja kasutamise otsustab raviasutus. Siin võiks veel väiksemaid puudusi välja tuua, aga kuna on juhtunud selline ootamatu asi, et meiega üheaegselt läheb ravikindlustusele üle ka Rootsi, siis olid mul läbirääkimised Stockholmi piirkonna tervishoiuunõunikuga, eestlase Andres Käärikuga. Ja kuigi meil on eriti infotöötluses ja tervishoiu tasemes üsna oluline vahe, siis tegelikult puudused ja probleemid on täpselt ühesugused ning need on olnud igal pool, kus see süsteem on sisse viidud. Nii et ma ei näe selles asjas midagi erilist.

Kuidas toimub turisti ja kindlustamata isikute ravikulutuste katmine? Turistide ravikulutuste katmine oleneb sellest, kas tegemist on raviabi andmisega välituristidele Eestis või Eesti turistidele välisriikides. Eestist väljasõitjatel on võimalus teha vabatahtlik kindlustus "Hansa Kindlustuses" või minna kindlustamata ja vajaduse korral tasuda ravikulud ise. Venemaaga on

meil juba möödunud aastal sõlmitud leping, mille kohaselt erakorralistele haigetele antakse vastastikku tasuta arstiabi. Mis puutub sõjaväelastesse, siis näiteks Tallinnas on olemas sõjaväehaigla. Seal, kus seda ei ole – näiteks Tapal –, makstakse haiglale iga ravitud sõjaväelase eest vastavalt kehtestatud punktihinnetele, sest sõjaväelased ei ole kindlustatud.

Järgmine küsimus: kas on reguleeritud meditsiinitöötajate normkoormused ning vastavalt sellele sätestatud nende palk eelarveliste asutuste palgaastmete järgi? Tervishoiuministerium normkoormusi ei kehtesta, see kuulub peaarsti pädevusse, kusjuures palkade arvestamise aluseks on tervishoiuministeriumi poolt välja töötatud palgajuhend, mis põhineb eelarveliste asutuste palgaastmestikul.

Milliseid lahendusi on tervishoiuministerium ette näinud tervishoiutöötajate tööhõiveprobleemide lahendamiseks? Alaküsimused: kas on olemas koondamise põhimõtted, milliseid võimalusi on ümberõppeks, kas koondatud meditsiinitöötajaid rakendatakse sotsiaalhooldussüsteemis vastava hariduse ja ettevalmistuseta töötajate asemel? Ma vastan järjest. Tervishoiutöötajate koondamine on käesoleval ajal haaranud põhiliselt pensioniealisi ja tervishoiuministeriumis praegu töötuid arste – ma täpsustasin seda täna – registreeritud ei ole. Küll on aga Eestis teatud erialadel vabu arstikohti – tööd leiaksid narkoosiarstid, patoanatomid, röntgenoloogid, ka mõned traumatoloogid ning võib-olla veel mõningate erialade arstid. Millised on ümberõppe võimalused? Ümberõpet on võimalik teha Tartu Ülikooli juures. Kas koondatud meditsiinitöötajaid rakendatakse sotsiaalhooldussüsteemis vastava hariduse ja ettevalmistuseta töötajate asemel? Meil ei ole praegu koondatud meditsiinitöötajaid, keda rakendada sotsiaalhooldussüsteemis. Koondamise põhimõtted on meil välja töötatud ja ministerium on need soovituslikena edastanud.

Kui kaugele on jõutud ravietaappide – intensiivravi, pika ravi ja hooldusravi ning diagnostika – süsteemi loomisel? Ravietaappide süsteemi loomisel lähtume olemasolevast tervishoiuasutuste võrgust. Täna on loodud hooldusravihaigla Tallinnas (endise nakkushaigla ruumides) ja Pärnus ning hooldusosakonnad mitmetes maakonnahaiglates. Sellist süsteemi muutust ei saa korraldada momentselt, tuleb arvestada kaadri olemasolu, materiaalseid võimalusi ja väljakujunenud tavasid. Süsteemi täiustamine praegu käib.

Kas on ette nähtud riikliku ja erameditsiini lahutamise, eriti finantskaalutlustel? Riiklik ja erameditsiin on finantsiliselt lahutatud, haigekassad ei kompenseeri erameditsiini uuringu- ja ravikulutusi, s.t. haigekassa ei sõlmi käesoleval aastal lepinguid erameditsiinasutustega ega eraarstidega. Kui eraarst kasutab riikliku meditsiinasutuse ruume, aparatuuri, laboratoorset diagnostikat ja muud, siis tuleb tal selle eest maksta tervishoiuministeriumi kehtestatud hinnakirja alusel.

Milliseks kujuneb meditsiini ja sotsiaalhoolduse olukord kolme aasta pärast? Kas on olemas konkreetsed kavad võimalike vabanevate meditsiinasutuste, polikliinikute, sanatooriumide kasutamiseks? Ma usun, et kolme aasta pärast on meditsiin ja sotsiaalhooldus oluliselt rohkem integreeritud kui praegu, võib-olla on need kaks süsteemi ühinenudki. Koos haldusreformiga tuleks selle aja jooksul konkretiseerida kohaliku võimu, valla, maakonna õigusi ja kohustusi oma halduspiikonna elanikele nii arstiabi kui ka sotsiaalabi andmisel. See on küsimus, millele tuleb pöörata tõsist tähelepanu. Esimene hoiatav näide on Lääne-Viru maakonnas, kus omavalitsuste detsentraliseerimine viidi lõpuni, kõik tervishoiuasutused iseseisvusid ja sellega kaotas sisuliselt oma funktsiooni maakonna keskhaigla. Enam ei ole inimest, kellel oleks ülevaade maakonna tervishoiu olukorrast tervikuna.

Ma arvan, et siin on mõtlemisainet ka haldusreformi komisjonile ja ministeerium võtab kahtlemata ühendust Lääne-Viru maakonnaga, et seda asja muuta. Seal on detsentraliseerimine viinud anarhiale. Mis puudutab küsimuse teist osa, siis teiste ametkondade vabanenud tervishoiuasutusi, nagu ma juba ütlesin, on rakendatud sihtotstarbeliselt tervishoiuasutustena. Tervishoiuministeerium peab õigeks jätkata seda poliitikat ja mitte anda vabanenud ruume ettevõtetele, kes pole seotud tervishoiu või sotsiaalabiga. Sellega on lühidalt vastatud kõik 18 küsimust, aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Fraktsiooni liikmetel on lisaküsimusi. Marju Lauristin.

M. Lauristin

Härra Kork, ma tahaksin teada, kas välisriikidega on sõlmitud leppeid, mis puudutavad välisriikide kodanike kindlustamist raviga. Praeguses ravikindlustusseaduses on nimelt öeldud, et ravikindlustussüsteem tagab Eesti Vabariigi kodanike kindlustamise raviga, välisriigi kodanike suhtes on vajalikud lepped. Kas siin ei oleks siiski tarvilik eristada meile ajutiselt tulevaid välisriigi kodanikke ja siin alaliselt elavaid inimesi, kes on välisriigi kodanikud, kuid kelle asutused maksavad regulaarselt ravikindlustusmaksuid?

A. Kork

Ma alustaksin küsimuse teisest poolest. Siin alaliselt elavatelt ja töötavatelt välisriigi kodanikelt võetakse tõesti ravikindlustusmaksu ja nendel ei ole vaja tasuda mingit lisasummat. Mis puutub teistesse välisriigi kodanikesse, siis üks osa välisriigi kodanikest on sõlminud siia sõites kindlustusleppe "Hansa Kindlustuse" kaudu ja praegu on meil

ministeeriumide tasemel sõlmimisel kokkulepe Rootsiga. Kuna selle kokkuleppe tingimusi aga alles täpsustatakse, siis ma ei tahaks praegu üksikutel aspektidel pikemalt peatuda.

R. Veidemann

Härra juhataja, austatud minister! Siit-sealtpoolt on olnud kuulda väiteid, et meditsiinipersonali töö hindamise süsteem on välja arendamata ja põhineb väga paljuski juhuslikel ning ebaprofessionaalsetel allikatel. Kas niisugused väited peavad paika, kuidas te kommenteeriksite seda? Tänan!

A. Kork

Mis puutub küsimuse lõpposas mainitud ebaprofessionaalsusse, siis selle süsteemi paikapanekus osalesid peaaegu kõigi vabariigi suuremate tervishoiuasutuste peaarstid, kellel oli öelda lõppsõna, ja ma ei nimetaks neid kolleege ebaprofessionaalseteks. Viimane hindepunktide korrigeerimine, nagu ma ütlesin, oli märtsis, kui selgus, et süsteem oli tasakaalust väljas. Nagu ma mainisin, on süsteem praegu tasakaalust väljas saarte ja kiirabi osas, aga see tuleb paika panna ilmselt pikema perioodi vältel. Ja siin ei saa teha ühissüsteemi, sest 5 rajooni põhjal, mida me oleme viimase kuu jooksul üsna põhjalikult vaadelnud, on selgunud, et näiteks kiirabiteenistuse kulusid ei saa võrrelda ka maakonna piires. Ilmselt tuleb pärast seda, kui on laekunud vähemalt 3-4 kuu andmed, panna tervishoiuasutused omaette kategooriatena paika ja teha siis hinded süsteemid. Selline kategooriatesse jagamine eeldab kahtlemata pikema aja jooksul laekunud andmeid, praegu on meil aga täpsed andmed ainult ühe kuu kohta, teise kuu andmed on osalised. See on liiga väike andmebaas, et teha kohe kiireid muudatusi.

A. Ristkok

Lugupeetud härra minister, kas on kavas mõnele riigijuhtimisorganile panna kohustusi ka nende tingimuste korraldamiseks ja reguleerimiseks, millest sõltub eesti inimeste terveolek, mitte ainult haigete ravimine, millega tervishoiuministeerium praegu valdavalt tegeleb?

A. Kork

Praegu ja ka uue valitsusprogrammi projekti järgi on üks olulisemaid punkte, millele tervishoiuministeerium tähelepanu pöörab, tervisekasvatus. Siiani oli see kolmes kohas laiali, meil oli tervishoiu arengukeskus, oli eesti rahva tervisekeskus ja oli tervisekaitse keskus, kusjuures väljundit õieti ei olnud. Need on nüüd reorganiseeritud üheks keskuseks ja ma

loodan, et sealt tuleb väljund üsna pea. See on ühelt poolt. Teiselt poolt – töökaitsega tegeleb tervishoiuministeeriumi alluvuses asuv instituut, kes on teinud intensiivset koostööd soomlastega. Neil on minu teada sõlmitud ka vastav leping ja üsna olulise, prioriteetse suunana kavatseme hakata tegelema ka töötervishoiuga. Ka ei hakka siin eraldi puudutama ema ja lapse küsimust, sest see on olnud juba aastaid päevakorral.

V. Pohla

Lugupeetud minister, öelge palun, kas meie tervishoiupraktikas ja arstide tegevuses on juurdunud ka alternatiivse ravi meetodid ja viisid, samuti looduslike ravimite, taimede ja muu kasutamine keemia asemel? Kas selles suhtes on mingisuguseid nihkeid või on hoiak traditsiooniliselt tõrjuv? Tänan!

A. Kork

Ma võin öelda, et tervishoiuministeeriumis mingit tõrjuvat suhtumist alternatiivmeditsiini ei ole. Litsentsi saamisel siin takistusi ei ole, kui ei ole takistuseks inimese kvalifikatsioon. Meie nõue on, et inimesel, kes tegeleb kas tavameditsiini või alternatiivmeditsiiniga, peab olema arstidiplom ja ta peab olema teinud läbi internatuuri või siis vastava atestatsiooni Eesti Vabariigi Tervishoiuministeeriumi juures.

A. Paju

Lugupeetud minister! Te andsite küsimuste kaupa detailsed vastused, aga need süütasid minus ühe kõheda tunde. Ma tajusin teie kui ministri hoiakut ühes punktis, aga ma ei tajunud kokkuvõtet. Milliseid mõtteid need üksteist "Mõõdukate" esitatud küsimust teis esile kutsusid?

A. Kork

Ma võtsin seda küsimuste paketti kui päris loomulikku asja. Sellised küsimused on paratamatud, kui juurutatakse uut, täiesti uut organisatsioonilist süsteemi. Põhimõtteline muutus oli selles, et rahad tervishoiule, mis enne laekusid jaotusprintsibiil, hakkasid praegu liikuma koos patsientidega. Vastavalt sellele, kui palju on patsienti ravitud, milliseid uuringuid on tehtud, finantseeritakse tervishoiuasutust. See on tervishoiusüsteemis täiesti uutmoodi mõtlemise tekitanud. Mul on hea meel tõdeda, et majanduslik mõtlemine kogu tervishoiuvõrgus on oluliselt edasi läinud. Seda näitab kas või see, et ilma organisatsiooni kahjustamata on praegu maikuu võrreldavates hindades ligi 60 milj. kokkuhoidu. Ma ei ole

kunagi varem märganud, et haiglates ja polikliinikutes oleks mõeldud selle peale, kui palju üks või teine asi maksab ja mida on haigetele otstarbekam teha. Ja seejuures võin ma väita ka seda, et nii palju kui mul on informatsiooni, ei ole ravi selle all kannatanud.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud tervishoiuminister, mulle tundub, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

A. Kork

Aitäh!

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kolleeg Kaljo Ellik on tõstatanud küsimuse metssigade ülemäära suure arvu ja rüüste asjus. Selle kohta on valmis meile selgitusi andma keskkonnaministeeriumi osakonnajuhataja hr. Tiit Randla. Palun kõnetooli!

T. Randla

Lugupeetud rahvasaadikud, lugupeetav eesistuja! Metssigade suur arv ja rüüsted Eestis on muidugi aktuaalne pärast kartulipanekut. Sissejuhatuseks tahaksin aga öelda, et metssead ei ole mitte ainult Baltikumi probleem, see on terve Kesk- ja Põhja-Euroopa probleem. See on üks loodusprotsess, mis on alguse saanud juba pool sajandit tagasi. Metssiga on üks metsloom, kes on oma levikut ja arvu tublisti suurendanud ning sellele protsessile on igati kaasa aidanud inimene ise. Me oleme praegu olukorras, kus metssiga on jõudnud oma leviku piiril juba Soome ja Karjalasse. Nii et ma tahaksin täpsustada ühte fakti: metssigade arv Eestis ei olegi katastroofiline, kuna nende arv pinnaühiku kohta on märgatavalt kõrgem Lätis, Leedus, Poolas ja Saksamaal.

Küsimus koosneb õieti kuest alaküsimusest ja esimene alaküsimus on niisugune: kas Eesti Vabariigi Valitsus on kindlaks määranud kahju, mida on tekitanud metssiga meile kõigile? Metssigade tekitatud konkreetsete kahjude uurimisega on tegelnud Eesti Metsainstituut, Eestis on määratud kindlaks ohupiirkonnad ja need on teatavasti Lääne-Eesti saared ja mõned piirkonnad Lääne-Eestis. Mingeid erakordseid abinõusid siiani rakendatud ei ole ja ka põllumajanduse kahjusid ei ole detailselt uuritud, kuna kollektiivpõllumajanduse oludes ei olnud see eriti teravalt päevakorral. Metssigade tekitatud kahjudele viidates oli võimalik

varjata muid äpardusi põllumajanduses ja sageli kujunesid koristamata põllud täiendavaks söödamaaks metssigadele ning soodustasid nende arvu kasvu.

Teine küsimus: milline on ametlikult või mitteametkondlikult kindlaksmääratud metssigade arv riigis maakonniti ja kui palju see erineb teaduslikult ja majanduslikult mõistlikest normidest?

Eestis tegeleb jahikõlvikute arvestuse ja metsloomade arvu planeerimisega metsakorralduskeskuse jahindusega tegelev grupp. Nende autoriteetsetele andmetele toetudes võiks Eestis elada kuni 10 000 metssiga. Meil elab neid aga 16 000. Seejuures on metssigadele sobivaks maaks arvestatud umbes 50% Eesti territooriumist. Saaremaal loendati tänavu aasta maikuus 1200 metssiga. Vastav norm või normatiivne kvoot on 900. Hiiumaal oli 1991. aasta loenduse järgi 700 metssiga, võiks olla 375. 1991. aastal lasti Eestis 7000 metssiga, plaaniti lasta 8000, oleks pidanud laskma 10 000 – 12 000. Tekib küsimus, kes on süüdi. Süüdi on lumevaesed talved, mis ei võimaldanud intensiivset jahti, ja meile kõigile teada bensinipuudus. Lisaks on meie jahimehed halvasti varustatud tehnikaga, püsside ning laskemoonaga. Esines ka mõningaid organisatsioonilisi takistusi.

Kolmas küsimus: kes kompenseerib metssigade ebaloomulikult suurest arvust tingitud kahjud ja milline on kahjude hüvitamise kord? Praegusel hetkel on metssead, nii nagu kõik teisedki metsloomad, käsitletavad Eesti riigi varana ja ka kompenseerima peab riik. Riigil selleks vahendeid muidugi ei ole. Kui aasta tagasi töötas valitsus välja mõnede loodusvarade – kruusa, liiva ja savi – kasutamise maksustamise korra, siis eluslooduse osad jäid sellest välja. Nüüd on see puudus kõrvaldatud. Mai alguses kehtestas Eesti Vabariigi keskkonnaminister määruse, mille järgi jahindusorganisatsioonid peavad uluki kasutuse lepingute sõlmimisel tasuma ressursi ulukite kasutamise eest. 80% sellest rahast planeeritakse uluki põhjustatud kahjustuste hüvitamiseks. Hulgaliste kahjude korral sellest rahast loomulikult ei piisa. Katseliselt on Eestis proovitud hüvitada kahjustusi ka kindlustusega, kuid näiteks Saaremaal see süsteem ei toiminud, kuna ei leidunud kindlustada soovijaid.

Neljas küsimus: kes on vastutav ja mis teha rüüste puhul, eriti saartel? Nagu ma nimetasin, kahjude eest vastutab riik, riigil tuleb luua mehhanism, mis toimiks. Kõigepealt peaks maa saama tõelise omaniku, kellega oleks võimalik neid asju kokku leppida. Variomanikega seda efektiivselt teha pole võimalik, kohe ilmnevad kildkondlikud huvid, sest metssigade suur arv sobib külaliste vastuvõtuks ja võimaldab soodsalt teenida. Käsümajandust ei ole metssigade küttemisel Eestis enam 5 aastat, 5 aastat ei ole enam laskelimiiti ette kirjutatud. 1987. aastast alates on soovitatud lasta lihtsalt 60% loendatud metssigadest ja enamik Eesti maakondi pole selle ülesandega hakkama saanud. 1989. aastast otsustavad maavalitsused, kui palju tuleb

metssigu lasta, paraku puudus mehhanism, kuidas sanktsioneerida neid, kes seda ei teinud. Sellest on tehtud vastavad järeldused juba nimetatud keskkonnaministri määruses.

Viiendaks: kas saab anda korralduse kuulutada metssead lindpriiks? Metssiga lindpriiks ei ole kuulutanud veel ükski tsiviliseeritud riik ja tegelikult on jahipidamine meil äärmiselt liberaalne. Liberaalsem kui meie naabritel. Jahti võib pidada aasta ringi, lubade puudust ei ole ja nende hind on sümboolne. Kui kuskil ka lubadest puudus on, siis on see organisatsiooniline viga.

Kuuendaks: kas süüdlasi on ülalkirjeldatud olukorra eest karistatud või kavatsetakse seda teha? Karistada ei ole kedagi. Kui, siis meid endid, kes me elame vaesel ja suhteliselt saamatul maal. Lõpetuseks tahaksin öelda, et keskkonnaministeeriumi arvates on olukord loomulikult tõsine ja selle kardinaalseks muutmiseks lähiaastatel on meil järgmised ettepanekud. Ohupiirkondades peame laskma mitte 60%, vaid 100–120% loendatud loomadest, et nende arvu alla viia. See protsent on nii kõrge sellepärast, et metssigade sigivus on sageli üle 100%. Teiseks peame otsustavalt suurendama jahimeeste huvi metssigade kütamise vastu, rentides jahioiguse ainult neile, kes täidavad lepingutingimusi. Seda siiani järgitud ei ole. Ohupiirkondades saaks veelgi liberaliseerida jahipidamise tingimusi, andes valdadele õiguse eriolukorras otsustada, kuidas toimida. See aga tähendab, et püss oleks ikkagi ainult paberitega jahimehe valduses. Vastasel juhul lõpeks asi traagiliselt. Kartulipõlde aitavad kaitsta muidugi elektrikarjus ja tugev tara ning kohati on see ainuke väljapääs. Mingeid metssea eelistusega jahimajandeid Eestis praegusel ajal ei eksisteeri ning nende edasist eksistentsi piiratakse. Need tuleb võimudel lihtsalt kohapeal ümber formeerida ja sellega olukord ehk paraneb. Ning lõpuks tahaksin tuletada teile meelde ühte niisugust väikest tõsiasja, et ka praeguse laskmise korral saavad mitte ainult jahimehed, vaid kõik meie kaaskondsed siiski igal aastal umbes 4300 tonni metssealiha toidulauale. Ma olen kindel, et metssigade arvu paneb paika aeg. Meie ülesanne on aga olla nii targad, et see aeg oleks võimalikult lühem. Ma tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Nii palju selgituseks Ülemnõukogule, et selle järelepärimise on esitanud kaks rahvasaadikut, Kaljo Ellik ja Vello Pohla, kellel on ka lisaküsimuste esitamise esmaõigus. Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud ettekandja! Metssigade suur arv ja nende tekitatud kahju, see olukord, mille ees me seisame, on tüüpiline sotsialistliku majandamise tagajärjel kujunenud olukord, mis nüüd on üle kandunud siia, ja me ei tea, kuidas sellega toime tulla. Piltlikult öeldes on need laamendavad metssead meie põldudel ja metsades minu arvates lihtsalt sotsialismi võrdkujud, mis on säilinud siia. Me oleme jõudnud nüüd turumajandusse ja esimene küsimus on, kui palju on millestki kahju, kui palju on millestki kasu. See on raudne reegel, millest peavad meie arvutused lähtuma. Ja praegu on olukord niimoodi, et need kahjud, nagu te rääkisite, on tõepoolest väga suured, kuid nendest vabanemise teid meil justkui ei ole. Need metssead on nagu egiptuse nuhtlus, millest me lahti ei saa. Kas te ei leia, et valitsusel või keskkonnaministeeriumil peaks olema selge, radikaalne programm, kuidas viia metssigade arv normaalsele tasemele? Te tõite siin näite selle kohta, et Lätis, Leedus, Poolas ja Saksamaal on neid veel rohkem. Ma kahtlen, kas Saksamaal on rohkem, kuid see ei tähenda mitte midagi. Meil ei pea neid nii palju olema, et me ei saa oma majandust korda seada. Palun vastake, kas on nähtud ette mingi programmi koostamine ja kas te peate seda vajalikuks!

T. Randla

Ma aktsepteerin täielikult teie lisaküsimuses või täienduses kajastuvaid põhimõtteid ja keskkonnaministeeriumi ametnikuna loomulikult soostun sellega, et me vajame kiiret operatiivset programmi küsimuse lahendamiseks.

A. Paju

Austatud ettekandja! Oma vastustes te lähtusite ühest aspektist: millist kahju tekitab metssiga sellele, kes toodab? Aga kas Saaremaal on säilinud ka metssea konflikt looduse endaga, kaitse all olevate käpalistega? Kas see on nüüd päevakorrast kadunud? Kui see on päevakorda jäänud, siis mis on selle lahendamiseks ette võetud?

T. Randla

Küsimus on muidugi väga keeruline. Ma tegin kohe alguses viite sellele, et metssiga on siiski looduslik nuhtlus, mida inimene on soosinud. Teatud haruldaste taimede, teatud haruldaste käpaliste arvule metssiga loomulikult mõjub. Kui me suudame metssigade arvu mõistlikesse piiridesse viia, siis suudame ehk neid taimi ka kaitsta. Kui otsida analoogiat olukorraga naabersaartel, nagu Gotlandil või Ölandil, kus esinevad needsamad haruldased taimed, siis

loomulikult ei suuda me Saaremaa oludes ja metssigadega koos elades nende kaitset garanteerida.

Juhataja

Suur tänu! Mulle tundub, hr. Randla, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Lugupeetud Ülemnõukogu, loen sellega Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotunni lõppenuks.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 30. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta" punkti 11 täiendamise kohta

Juhataja

Jätkame vastavalt kinnitatud päevakorrale. Päevakorrapunkt nr. 2 on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikme Sergei Sovetnikovi esitatud otsuseprojekt, mis käsitleb Ülemnõukogu käesoleva aasta 30. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta" punkti 11 täiendamist. Palun ettekandeks kõnetooli Ülemnõukogu liikme Sergei Sovetnikovi!

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Kõigile eestimaalastele, kes tulevad Eestisse tagasi välismaalt pärast õpingute või töölepingu lõppemist, pärast kinnipidamiskohtadest vabanemist või on muudel juhtudel ajutiselt elanud mujal, kuid säilitanud õiguse elamispiinnale, on ajutisi elamislubasid hakatud välja andma selle otsuse 11. punkti alusel, mille Ülemnõukogu 1992. aasta 30. jaanuaril immigratsioonikvoodi kohta vastu võttis. Nimetatud otsuses on öeldud, et see kord kehtib kuni kodakondsusseaduse jõustumiseni. Nüüd seadus kehtib ja järelikult see parlamendi seadusest alamalseisev akt rikub jämedalt Eesti Vabariigi immigratsiooniseaduse § 10, kus on otseselt öeldud, et tähtajaline elamisluba antakse isikutele, kel on tööleping või kes on tulnud õppima. Seega tuleb kõigil neil, kes on ajutiselt Eestist ära olnud ja nüüd alalist sissekirjutust ei saa, pöörduda kohtu poole hagiga riigorganite õigusvastase tegevuse vastu. Just seepärast esitangi Ülemnõukogule otsuseprojekti 1992. aasta 30. jaanuaril vastuvõetud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse punkti 11 täiendamise kohta. Tahan teile öelda, et teil on käes kaks varianti. Esimene on see, mille mina esitasin 23. aprillil 1992. aastal ja mida 19. mail arutati õiguskomisjonis. Arutelu tulemusena töötati välja uus otsuseprojekt, millega ma põhiliselt nõus olin ja mis teile täna esitati just nimelt kui otsuseprojekt Ülemnõukogu

käesoleva aasta 30. jaanuari otsuse punkti 11 täiendamise, mitte selle tühistamise kohta. Pean ütleva, et põhimõtteliselt ma nõustun õiguskomisjoniga, välja arvatud täiendused punktis 2 ja 3. Enne istungjärgule tulemist käisin Narva migratsiooniametis ja küsisin, kui palju inimesi tuleb sinna tagasi väljastpoolt vabariiki. Käesoleva aasta 1. jaanuarist 30. aprillini tuli kinnipidamiskohtadest 27, Nõukogude armeest pärast teenistusaja lõppu 52 ning seoses õpingute ja töölepingu lõppemisega 105 inimest. Võib nõustuda sellega, et neile, kes tulevad tagasi kinnipidamiskohtadest, pole vaja anda alalist sissekirjutust. Sellega oli nõus ka üks arutatava otsuseprojekti kaasautoreid, Narva linna volikogu liige Aleksandr Gamazin. Me kooskõlastasime temaga selle küsimuse. Sellega on nõus ka Narva migratsiooniameti töötajad. Mis aga puutub nendesse, kes tulevad tagasi pärast armeeteenistust (4 kuu jooksul tuli neid Narva tagasi 62, Sillamäe, Kohtla-Järve ja teiste meie vabariigi linnade ning regioonide kohta mul andmeid pole), siis need tuleb minu arvates sisse kirjutada ja nendele tuleb anda alaline elamisluba.

Lugupeetud kolleegid, kui me selle otsuse vastu võtame, siis vabastame sajad mittekodanikud vajadusest alustada kurnavaid kohtuprotseduure. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Millised on küsimused ettekandjale? Klavdia Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud Sergei Aleksandrovitš, öelge palun, kuhu peavad siis minema need Eesti elanikud, kes kinnipidamiskohtadest Eestisse tagasi tulevad? Kui me neid alaliselt sisse ei kirjuta, kelleks me nad siis teeme?

S. Sovetnikov

Muidugi saavad nad ajutise sissekirjutuse 3 aastaks ja olenevalt nende käitumisest otsustatakse selle aja möödudes, mis saab edasi, kas kirjutada sisse või mitte. Selline oli meie ühine arvamus.

Juhataja

Suur tänu! Ants Paju.

A. Paju

Austatud kolleeg, teie kõne viimane absats algas sõnadega, et sellega me päästaks sajad inimesed. Õelge, palun, kas teile on teada ka statistika, kui suur see arv tegelikult on?

S. Sovetnikov

Millised statistilised andmed?

A. Paju

Oma kõne viimases lõigus te ütlesite, et selle vastuvõtmisega me päästame sajad inimesed.

S. Sovetnikov

Juba Narvas on ligi 200 inimest, aga kui liidame juurde Sillamäe, Kohtla-Järve ja teised, Tartu, Tallinna, siis ma arvan, et ikka mõned sajad. Need arvud on 4 viimase kuu kohta.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker, kolleeg Sovetnikov! Sergei Aleksandrovitš, minu küsimus on seotud Klavdia Sergij küsimusega. Te ütlesite, et need inimesed saavad ajutise sissekirjutuse 3 aastaks ja siis vaatame, kuidas nad end ülal peavad. Aga kui nad peavad end halvasti ülal, kuhu te nad siis välja saadate? Millisesse riiki? Tänan!

S. Sovetnikov

Minu arvates pikendatakse siis vastavalt immigratsiooniseadusele ajutist elamisluba vabariigis, kuid ei anta alalist elamisluba.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Sergei Aleksandrovitš, see küsimus puudutab ka inimesi, kes on seni ajani sisse kirjutatud "Eesti Kalatööstuses". Kas te olete kursis sellega, et varem olid need inimesed kohustatud olema sisse kirjutatud Merelaevanduses isegi siis, kui nad Eestis elasid. Nüüd nõutakse neilt, et nad oleksid elukohajärgselt sisse kirjutatud. Ja nad satuvad jälle selle kvoodi alla, ehkki on juba kaua Eestis elanud ja neil oli varem siin alaline sissekirjutus. Kas teie otsus kergendab nende saatust, kas seda nüanssi on arvestatud?

S. Sovetnikov

Minu meelest käib nende kohta § 2 lg. 3 punkt 2, kus on juttu neist, kes sõitsid lepingu alusel tööle. Võib-olla selgitavad meie õigusteadlased seda nüanssi, aga mulle näib, et nad käivad selle punkti alla.

Juhataja

Suur tänu, hr. Sovetnikov! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekandega esineb õiguskomisjoni esimees hr. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! 23. aprillil k.a. esitas Sergei Sovetnikov otsuseprojekti Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 30. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta" punkti 11 tühistamise kohta. See otsuseprojekt oli õiguskomisjonis arutamisel 19. mail. Õiguskomisjon asus seisukohale, et sellisel kujul, nagu hr. Sovetnikov otsuseprojekti oli esitanud, õiguskomisjon lahendit toetada ei saa. Ühise töö käigus valmis sama küsimuse lähendamiseks uus otsuseprojekt. Selle otsuse pealkiri on "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 30. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta" 11. punkti täiendamise kohta". Uut otsuseprojekti õiguskomisjon toetab.

Otsuseprojekti on kõigepealt tehtud viide Ülemnõukogu k.a. 30. jaanuari otsusele, mis puudutab 1992. aasta immigratsioonikvooti. Ülemnõukogu otsuse punkti 11 teksti kõlab järgmiselt: "Lubada Eesti Vabariigi Riiklikul Migratsiooniametil kuni Eesti Vabariigi kodakondsusseaduse ning selle seaduse rakendusaktide ja välismaalaste ning kodakondsuseta isikute Eesti Vabariigi territooriumil viibimist käsitlevate seadusandlike aktide jõustumiseni anda alalisi elamislubasid vaid isikutele, kes olid Eesti Vabariigi kodanikud kuni 1940. aasta 17. juulini, ja nende järglastele." Seda punkti soovitaksegi otsuseprojekti täiendada, lisades teise lõigu.

Otsuseprojekti tehakse ka teine viide, see on immigratsiooniseaduse § 2 lg. 3 punktile 2. Soovin teile ette lugeda vastava koha immigratsiooniseadusest. § 2 kannab pealkirja "Sisserände kvoot" ja lõige 3 algab nii: "Kvoot hõlmab kõiki Eestisse elama asuvaid isikuid, välja arvatud ..." Punkti 2 tekst on järgmine: "NSV Liidu liiduvabariikidesse või teistesse riikidesse õppima, ravile või tähtajalisele tööle suunatud või asunud Eesti alalised elanikud – 6 kuu jooksul pärast vastava tähtaja lõppemist."

Lõpetuseks toonitan veel kord, et õiguskomisjon toetab otsuseprojekti, mille sisuks on Ülemnõukogu 30. jaanuari otsuse punkti 11 täiendamine teise lõiguga, kus võimaldatakse anda alalisi elamislubasid ka neile, kes vastavad immigratsiooniseaduse § 2 lg. 3 punktile 2. Tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Minu esimene küsimus hr. Antonile: kas ma võin lugeda neid ettepanekuid õiguskomisjoni parandusettepanekuteks, millest oli juttu?

T. Anton

Õiguskomisjoni ettepanekud on hr. Sovetnikovi poolt arvesse võetud ja väljajagatud uus otsuseprojekti redaktsioon vastab õiguskomisjoni seisukohtadele. Õiguskomisjon toetab otsuseprojekti kujul, nagu see on välja jagatud. Jutt käib kolmepunktilisest projektist, mitte varasemast 2-punktilisest.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas meil on küsimusi? On. Klavdia Sergij, teine küsimus.

K. Sergij

Lugupeetud kolleeg Tõnu Anton! Õelge palun, kas ma sain õigesti aru, et see punkt laieneb ainult vabariigi kodanikele? Kui inimene elas alaliselt siin ja kutsuti sõjaväeteenistusse või suunati õppima ning tuleb nüüd vabariiki tagasi, kas ta siis satub juba selle kvoodi alla? Kas ma sain õigesti aru?

T. Anton

Kahjuks mitte. Ülemnõukogu 30. jaanuari otsuses Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta on punktis 11 öeldud: "Lubada Eesti Vabariigi Riiklikul Migratsiooniametil kuni Eesti Vabariigi kodakondsuseaduse ning selle seaduse rakendusaktide ja välismaalaste ning kodakondsuseta isikute Eesti Vabariigi territooriumil viibimist käsitlevate seadusandlike aktide jõustumiseni anda alalisi elamislubasid vaid isikutele, kes olid Eesti Vabariigi kodanikud kuni 1940. aasta 17. juulini, ja nende järglastele." Sellele esimesele lõigule, mis tõepoolest viitab Eesti Vabariigi kodanikele, soovitakse lisada teine lõik, milleks otsuseprojekt ongi esitatud. Teine lõik laiendab sama režiimi, mis punktis 11 kirjas on, ka nendele isikutele, kellele on viidatud immigratsiooniseaduse § 2 lg. 3 punktis

2. Loen ka selle koha ette: "NSV Liidu liiduvabariikidesse või teistesse riikidesse õppima, ravile või tähtajalisele tööle suunatud või asunud Eesti alalised elanikud – 6 kuu jooksul pärast vastava tähtaja lõppemist." Pr. Sergij, immigratsiooniseaduse § 2 lg. 3 punktis 2 ei ole juttu Eesti Vabariigi kodanikest, vaid jutt on Eesti Vabariigi alalistest elanikest, kes on läinud kas õppima, ravile või tähtajalisele tööle.

S. Sovetnikov

Lugupeetud Tõnu Anton, oma ettekandes ma ütlesin, et mina ei ole nõus, et siin ei ole kolmandat punkti, lisada tuleb mitte ainult punkt 2, vaid punkt 3 ka. See puudutab inimesi, kes tulevad tagasi pärast teenimist armees. Nelja kuu jooksul tuli neid Narva 62 ja nad ei saa alalist sissekirjutust.

T. Anton

Hr. Sovetnikov, arutelu õiguskomisjonis kulges ju seda rada pidi, et loeti ka selle kolmanda punkti teist poolt. Nimelt seda, sisserände kvoot ei laiene vaid nendele Eestist teistesse piirkondadesse sõjaväkke aega teenima kutsutud Eesti alalistele elanikele, kes on Eestisse tagasi tulnud 6 kuu jooksul pärast sõjaväeteenistuse lõppemist. Õiguskomisjonis leiti, et Eestisse peaksid olema tagasi tulnud enam kui kuus kuud tagasi kõik need isikud, kes Nõukogude Liidu armees teenisid ja kes leidsid, et nad on Eesti Vabariigi alalised elanikud või Eesti Vabariigi kodanikud, sest Nõukogude Liit vabastas ju Balti riikidest Nõukogude armeesse kutsutud noormehed enam kui kuus kuud tagasi. Järelikult võivad praegu või viimase 6 kuu jooksul Eestisse saabunud Nõukogude armeest demobiliseeritud noormehed kuuluda vaid kategooriasse, kes vabatahtlikult soovisid teenida selles armees. Õiguskomisjon asus seisukohale, et nendele isikutele automaatselt alalisi elamislubasid ei pruugi välja anda. See oli põhjus, mis pärast õiguskomisjon ei soovinud laiendada kõnealust isikute ringi punktis 3 nimetatud isikutega.

Juhataja

Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan kaasettekande eest!

Kolleegid, ma avan läbirääkimised. Kes soovib sõna või tahab kõnet pidada? Sõnasoovijaid ega kõnepidajaid ei ole. Kas me võime pidada sellega läbirääkimised lõppenuks? Kuigi me läbirääkimisi ei pidanud, tuleb see protseduuriline nõue fikseerida. Niisiis, läbirääkimised on lõppenud. Hr. Sovetnikov, kas te soovite lõppsõna? Palun!

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid, mul on ainult üks ettepanek, millest ma rääkisin. Palun ikkagi tungivalt panna hääletusele ettepanek täiendada § 2 punktiga 3!

Juhataja

Hr. Sovetnikov, see on teie tekst, kas te palute selle teksti vastu võtta? Aitäh! Hr. Anton, palun lõppsõna!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Hr. Sovetnikov on esitanud õiguskomisjonile ühe täiendusettepaneku ja soovib ikkagi lisada käsitletavale otsuseprojektile viite immigratsiooniseaduse § 2 lg. 3 punktile 3, mis käsitleb sõjaväeteenistusest vabastatuid. Õiguskomisjonis on see küsimus sisuliselt läbi arutatud ja komisjon sellist laiendamist otstarbekaks ei pidanud. Sellises situatsioonis tuleb minu arvates hr. Sovetnikovi ettepanek läbi hääletada.

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton! See tähendab, et õiguskomisjon ei aktsepteeri viidet § 2 lg. 3 punktile kolm. Selle ma panen hääletusele. Teeme kohaloleku kontrolli! Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 29.

Kolleegid, teie ees on hr. Sovetnikovi otsuseprojekt. Õiguskomisjon ei aktsepteeri selle viidet § 2 lg. 3 punktile 3. Kas on niimoodi Tõnu Anton? Mul on kaks dokumenti, milles ma võib-olla päris hästi ei orienteeru, sellepärast ma küsin üle.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, lugupeetud juhataja! Probleem on selles, et kolmepunktilises otsuseprojektis, mille hr. Sovetnikov viimati esitas ja mida toetab õiguskomisjon, soovib hr. Sovetnikov teha järgmise täienduse: lisada viite immigratsiooniseaduse § 2 lg. 3 punktile 3. Loen selle punkti veel kord ette, et meie otsustus tugineks tegelikele asjaoludele. Niisiis, immigratsiooniseaduse § 2 lg. 3 punkt 3: "Eestist teistesse piirkondadesse sõjaväkke aega teenima kutsutud Eesti alalised elanikud – 6 kuu jooksul pärast sõjaväeteenistuse lõppemist." Õiguskomisjoni seisukoht seisnes selles, et noormehed, kes ei tahtnud vabatahtlikult Nõukogude Liidu armees aega teenida, on ammu kodus, enam kui 6 kuud tagasi ja nende probleemid on lahendatud. Nende kohta, kes on tulnud viimase kuue kuu jooksul või tulevad täna või edaspidi, ei soovi õiguskomisjon sellist laiendust teha põhjusel, et nad on

vabatahtlikult pärast Eesti riikliku iseseisvuse saavutamist teeninud Nõukogude Liidu armees.
Täna!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas mul on õigus nimetada seda ettepanekut Sergei Sovetnikovi täienduseks oma otsuseprojekti juurde? Nimetame seda nii. Kas sisu on mõistetav?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on otsuseprojekti autori Sergei Sovetnikovi täienduse poolt? Õiguskomisjon juhtivkomisjonina ei aktsepteeri seda. Selle ettepaneku poolt on 16 rahvasaadikut, vastu 46, 5 on erapooletud. Täiendus ei leidnud toetust.

Kolleegid, minul rohkem parandusettepanekuid ei ole. Kas ma võin panna projekti tervikuna hääletusele?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 30. jaanuari otsuse "Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta" 11. punkti täiendamise kohta? Palun hääletada! Vaja on 50 häält. Selle ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, 3 on vastu, 8 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud. Kolleegid, kell on 11.58. Meie tööaeg on läbi. Nägemiseni!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

75. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

3. juuni 1992

Umbusalduse avaldamise kohta siseminister Robert Närskale

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Istungjärg jätkub. Asugem töökohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 63 rahvasaadikut, puudub 35.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Eile arutati juhatuse istungil mõnede kiireloomuliste küsimuste saatust, eriti nende oma, kus juhtivkomisjoniks oli määratud juhatus ise. Oluline probleem oli üks kiireloomuline eelnõu, kus kõne all on siseministrile umbusalduse avaldamine. Meie reglemendis ja veel kehtivas ajutises töö- ja kodukorras on väga selgelt täpsustatud valitsusele või valitsuse esimehele usalduse või umbusalduse avaldamise küsimused. Üksiku

valitsusliikme, ministri puhul ei ole see nii täpselt sätestatud, kuid kehtiv reglement ei ütle ka seda, et seda küsimust üldse ei saaks reglemendipäraselt arutada. See lihtsalt eeldaks, et tegemist oleks tavalise eelnõuga ja otsused langetatakse 50 häälega. Küll on eriprobleem see, kas konkreetses eelnõus on otsustamise objekt persoon või protseduur, s.t. kas hääletamine on salajane või avalik. Juhatus konstateeris, et probleem on olemas, kuid otsustas siiski reglementi tõlgendada selliselt, et otsustamise objekt on persoon ja hääletamine on salajane. Sellest lähtudes me arutame seda eelnõu kui tavalist eelnõu, kus kõne all on personaalküsimus. Juhatus langetas ka otsuse selle kohta, et ta toetab nimetatud küsimuse päevakorda lülitamist. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. Nugis, mul on üks protseduuriline küsimus, mida me peaksime teadma, enne kui langetame otsuse, kas võtta see eelnõu päevakorda. Me saime eelnõu praegu kätte ja see on sõnastatud nii: "Avaldada umbusaldust Eesti Vabariigi siseministrile Robert Närskale." Kas te võite öelda, millised järelmid selle eelnõu vastuvõtmine kaasa toob? Kas on olemas mingi säte mõnes seaduses või Ülemnõukogu otsuses, mis kohustaks vabariigi peaministrit esitama siseministri meile vabastamiseks? Otsus vabariigi valitsuse kohta ning ka Ülemnõukogu ajutine töö ja kodukord näevad mõlemad ette, et ministri vabastamine võib toimuda ainult peaministri ettepanekul.

Juhataja

Ma vastan täiesti avameelselt, et laiemat tõlgendust mittevajavat reglemendi protseduuri, kehtiva seaduse või otsuse sätet ei ole olemas. See tähendab, et edasi tuleb käituda ainult loogika põhjal või võtab Ülemnõukogu endale kohustuse seda auku protseduurireeglistikus veel siluda. Kui ta seda teeb, siis tuleb veel nõu pidada, võimalik, et valitsus käitub loogika järgi.

Vello Pohla, kas on küsimus protseduuri kohta, mitte sisu, vaid protseduuri kohta? Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Kas ma tohin kõigepealt härra spiikri käest küsida, mida me praegu arutama hakkame, et teada, milliseid protseduurilisi ettepanekuid ma võiksin teha?

Juhataja

Praegu langetab täiskogu otsuse, kas täiendada päevakorda selle kiireloomulise küsimusega või mitte.

V. Pohla

Kas sellel istungjärgul?

Juhataja

Praegu kohe.

V. Pohla

Sellisel juhul ma teen protseduurilise ettepaneku – mul on see õigus – lükata selle küsimuse arutamine edasi järgmisele istungjärgule, s.t. järgmisele esmaspäevale.

Juhataja

Vaat seda õigust ei ole. Kiireloomuliste küsimuste arutamiseks on olemas kindel kord. Juhatus on oma otsuse juba langetanud. Küll võivad aga autorid, näiteks Vello Pohla, projekti tagasi võtta. Tagasi võtta võib igas arutelu faasis. Edgar Savisaar.

E. Savisaar

Lugupeetud spiiker, keskfraktsioon palub enne hääletamist 5 minutit vaheaga.

Juhataja

Enne selliseid hääletamisi ei tehta ju vaheaga! Me arutame praegu ainult, kas päevakorda lülitada või mitte.

E. Savisaar

Härra spiiker, esiteks võib vaheaja võtta iga hetk ja teiseks ma väidan, et te juhite praegu istungit erapoolikult.

Juhataja

Mina juhin istungit reglemendi järgi ja ma ei anna kohe alguses mitte kellelegi võimalust võtta juhtimine enda peale. Fraktsioonid võivad vaheaja võtta enne lõpphääletust. Jaak Allik, kas ma eksin?

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, tõlgendada võib ka nii, et küsimuses, kas võtta projekt päevakorda, ongi see lõpphääletus.

Juhataja

Jumal teiega! Vaheaeg 10 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Aeg on läbi, hakkame kogunema! Asugem töökohtadele, kolleegid, aeg on läbi! Kontrollime kohalolekut! Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 30. Kolleegid, ma näen ka oma silmaga, et keskfraktsiooni ei ole, aga vaheaeg oli 10 minutit. Kas oli nii? Mina kuulutasin vaheaja 10 minuti peale ja jälgisin kella, 10 minutit on nüüd läbi ja kvoorum on saalis. Tiit Made, ma jälgin alati kella. Sõnu ei ole, võib-olla läheb keegi ja vaatab, kus nad on. Kas terve Ülemnõukogu peab ootama ühe fraktsiooni järele?! Vladimir Lebedev, head nõu tahan ma kuulda kindlasti. Palun!

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Saadikurühma "Koostöö ja Võrdõiguslikkus" nimel palun vaheaega 10 minutit. Tänan!

Juhataja

Kas hakkame nüüd nalja tegema?

V. Lebedev

Ma palun! 10 minutit vaheaeg.

Juhataja

Ei, me ei tee seda siin laadaks ega palaganiks. Ma ei anna seda vaheaega, sest ma ütlesin juba enne, kuidas asi on. Jaak Allik tõlgendas seda küsimust nii, kuid tegelikult see ei ole nii. Reglemendis on kirjas, et vaheaja saab enne aktide lõpphääletust. See ei olnud akt, see oli protseduur. Protseduurilisi akte reglement ka ei tunnista. Aitab nüüd naljast! Hakkame

hääletama. Me oleme sellel teemal, Vladimir Lebedev, rääkinud ja minu seisukohad on teada. Reglementi ma ei riku, ma ei anna sõna ja sellega see lugu jääb. Mis siis nüüd on? Indrek Toome.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, ma palun jätkata Ülemnõukogu tööd, muud midagi! Aitäh!

Juhataja

Ma juhin keskfraktsiooni tähelepanu sellele, et vaheaeg oli 10 minutit ja terve Ülemnõukogu ootas. Kohaloleku kontroll. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 26. Vladimir Lebedev, mul on täna väga stabiilne meeleolu ja miski ei suuda mind enesest välja viia. Ma ei anna sõna ja sellega asi jääbki. Praegu ei ole läbirääkimiste aeg. Milles küsimus, Vladimir Lebedev?

V. Lebedev

(Tekst puudub.)

Juhataja

Ma ei hakka seda kommenteerima. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, kus kõne alla tuleb umbusalduse avaldamine siseminister Robert Närkele? Palun hääletada! Selle poolt on 36 rahvasaadikut, vastu 28, erapooletuks jäid 5. Päevakorda täiendatakse. Kes teeb ettekande? Härra Pohla, palun!

V. Pohla

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Eelmise istungi viimasel päeval esitasid 27 Ülemnõukogu liiget kiireloomulise küsimusena arutamiseks otsuseprojekti Eesti Vabariigi siseministrile hr. Robert Närkele usaldamatuse avaldamise kohta. Püüan avada selle sammu tagamaid ja seoseid, et projekti esitamist ei seletataks lihtsustatud poliitiliste stampidega. Iseseisvuse taaskehtestamisel on Eesti ühiskond jõudnud kõige raskemasse ja ohtlikumasse perioodi, on saanud sügav psühholoogiline, kui mitte öelda psüühiline kriis. Pärast ühtekuuluvust ja võidujoovastust on pendel vajunud teise äärmusse, avanenud on kõige halvem energia – võimuiha, saamahimu, kättemaks ja tigidus, poliitiline hullus. Eriti võimendub see valimiskampaania tõttu. Need on enesehävituslikud tendentsid, mis juba loodusseaduse järgi on kuhugi rahva hinge kodeeritud ja mis löövad välja, kui me ei suuda

ennast talitseda. Meid nagu provotseeriksivad võimsad ja salapärased jõud, kes tahavad suunata meie vabadusetee ummikusse. Poliitilistes vaidlustes pole enam tarvis argumente, mõistust, intellektuaalsust, vaid ainult lentsõnu, hüüdlauseid ja emotsioonidel põhinevaid loosungeid. Poliitiline elu on müstifitseeritud ja toimib omaette, väljaspool tegelikku häda ning viletsust. Korrake vaid lõpmatult müütilisi sõnu, nagu näiteks, et Ülemnõukogu on ennast ammendanud, ta on ummikus, tema legaalsus on lõppenud. Seda võimendavad ajalehed ja seda hakataksegi uskuma. Gruusia tragöödia ja praegune ähvardav olukord Leedus olgu meile hoiatuseks. Leedu parlament teatavasti ei funktsioneerigi enam. Milline on Ülemnõukogu ja valitsuse positsioon sellises poliitilises hulluses? Meil lasub ju otsene vastutus Eestimaa püsimise eest. Praegu peavad nii Ülemnõukogu kui valitsus kõrgemal seisma poliitiliste erakondade vastuseisudest, tänavapoliitilistest vaidlustest. Ülemnõukogus vastu võetud aktid muutuvad kehtivaks kõigile, olenemata erakonnast. Valitsus, olles Ülemnõukogu poolt ametisse pandud, peab neid akte vastuvaidlematult täitma ja rakendama. Ülemnõukogu on seni püüdnud poliitilist kaklust vaos hoida poliitiliste kompromissidega seadusandluses, mis on viinud tõsiste raskusteni tähtsamate seaduste rakendamisel. Näiteks omandi- ja maaseaduse puhul, kodakondsusaktide puhul, eriti aga põhiseaduse eelnõu puhul, mis riigiõiguslikult on ebaõnnestunud. Poliitilise hüsteeria prevaleerimine on viinud absurdse olukorrani, kus meil on küll täielik poliitiline pluraliteet, erakondade kujunemine ja permanentne valimiskampaania, kuid eluolu käib järsult alla. Hinnad ja üürid on mөөletud, pensionärid ja palgasaajad ei saa kätte raha, kodanikel puudub turvatunne, maffiad möllavad, lokkab seadusetas. Sellepärast oleme jõudnud põhimõtteliselt uude olukorda, poliitilisse situatsiooni, mis esitab meile kolm tähtsat nõudmist: säilitada riiklus, austada seadusi ja kindlustada turvatunne ning meie edasimineku legitiimsus. Eesti Kongress, Eesti Komitee, ERSP ja ühendus "Isamaa", kes leiavad, et ainult neile kuulub rahvusluse monopol, püüavad viimasel ajal tekitada võimuvaakumit, anarhiat. Nad püüavad viia riigivõimu lagunemisele, et siis seadusvastasel viisil võim haarata, läbemata ära oodata Riigikogu valimisi, kus valijad otsustaksid võimuvaidluse. Neil on arvamus, et meil ei ole õiget riiki, õiget võimu, sest võitnud pole just need ja need õiged inimesed. Ja viimaseks takistuseks nimetatud poliitilistele jõududele on praegu Ülemnõukogu olemasolu ning funktsioneerimine. See on tegelikult ettevalmistus riigipöördeks, omamoodi jakobiinlus või vapslus, mis igas revolutsioonis mingil ajal välja lööb, mis toimub meie kõigi silme all, ja tundub, et valitsuse vaikival nõusolekul. Valitsus ise on sekkunud poliitikasse ega täida seejuures Ülemnõukogu otsuseid. Ülemnõukogu otsuseid polegi valitsusel nähtavasti vaja, sest teisipäeval tegi valitsus Ülemnõukogule täiesti tõsimeelse ettepaneku, et Ülemnõukogu peetaks pärast 12 päeva

laialiläinuks ja siis tuleb seaduseandja volitused üle anda ... valitsusele. Esialgu küll öeldakse, et majandusküsimustes, kuid majandusküsimused ongi need põhilised poliitilised küsimused. Riigieelarve puhul on need volitused juba valitsusele märkamatult üle läinud. See on kahtlaselt lähedane analoogia Eesti Komitee nõudmisele, et rahvahääletus ja valimiste korraldamine antaks üle Eesti Komiteele, hr. Rüütlile ja valitsusele. Samas on valitsus küllaltki passiivne või võimetu meid ümbritsevate hädade ja viletsuse vastu seismisel ning siit algavadki meie etteheited siseminister hr. Robert Närskale. Riigi kodanikele tähendab riiklus eelkõige turvatunnet ja seaduslikkust. Kuritegevuse kasv on meil viimastel kuudel järsult kiirenenud. Ma ei hakka tooma andmeid, te olete neid lugenud, kuid piisab lihtsalt sellest, kui öelda, et Tallinnas on kuritegude avastamise protsent ainult 10, kogu vabariigis 15. See on tegelikult riigi lagunemine, sest seadused ei toimi, kuriteol pole karistust, inimestel puudub igasugune turvatunne. Me ei saa tunda ennast kindlalt tänaval, talumees oma talus, meie korteri võib tühjaks teha, meie firmad, uued ettevõtted, aktsiaseltsid peavad maksma suurt andamit maffiatele. Kinnipidamiskohtades on sagenenud rahutused, mässud, süütamised, tapmised ja põgenemised. On selge, et majanduslik olukord on väga raske, kuid kui hr. Närska seletab ajakirjanikele, et ükskõik kes võiks olla siseminister, olukord oleks ikka umbes sama ja et endisel Ida-Saksamaal võtab aega 10 aastat, enne kui olukord stabiliseerub, siis meid, kodanikke, selline seletus ei rahulda. Me tahame näha, et siseminister võtaks endale kas või meeleheitliku missiooni püüda midagi ära teha, kas või üle oma võimaluste. Me ei näe hr. Närska puhul seda püüdmist.

30. aprillil moodustati Eesti Vabariigi rahvastiku arvestuse süsteemi ja põhiseaduse rahvahääletust ettevalmistav valitsuskomisjon, mille esimees on hr. Närska. Meie ei tea, kes ja millal see komisjon moodustati, milline on selle komisjoni koosseis. Kuulda on vaid, et hr. Rumessen on komisjoni esimehe asetäitja. Ülemnõukogule ega kohalikele omavalitsusorganitele ei ole selle komisjoni koosseisust üldse teada antud. Komisjon on hakanud välja andma üldkohustuslikke dekreete kohalikele omavalitsustele, kuigi sellist õigust ei ole Ülemnõukogu talle andnud ja see on vastuolus kohalike omavalitsuste aluste seadusega. Seda õigust ei ole isegi mitte valitsusel, rääkimata valitsuskomisjonist. Omavalitsusorganitele saadetud dekreedis nr. 1, millel puudub isegi väljaandmise kuupäev, kuid millele hr. Närska on alla kirjutanud, on öeldud, et rahvahetuspunktide juurde tuleb moodustada 3-liikmelised kodakondsuskomisjonid. Dekreedis punkt 3 kõlab: "Nimetatud komisjonide moodustamine teha ülesandeks kohalike omavalitsuste organitele, lülitades nende koosseisu kooskõlastatult Eesti Komiteega tema kodakondsusameti esindajad." Seega härra siseminister annab ühele poliitilisele ringkonnale õiguse fikseerida riiklikult pädeva

komisjonina kodakondsust. Lisatud kodakondsuskomisjonide tegevusjuhendis nimetatakse kodakondsust fikseeriva ametliku dokumendina ja rahavahetusnimekirja kandmise alusena Eesti Komitee poolt välja antud isikutunnistust. See on täielikus vastuolus Ülemnõukogu otsusega 8. aprillist 1992, mis välistab võimaluse käsitleda Eesti Komitee isikutunnistusi riikliku dokumendina. Ülemnõukogu otsuse punktis 3 on otseselt öeldud: "Mitte siduda Eesti Komitee isikutunnistuste väljaandmisega põhiseaduse rahvahääletuse ega Riigikogu valimiste valimisnimekirjade koostamist." Härra Närska avalik väide siinsamas saalis, et ta pole rikkunud Ülemnõukogu otsust, et kuigi Ülemnõukogu ei tunnistanud Eesti Komitee isikutunnistusi riiklikeks dokumentideks, saab nendega ikkagi tõendada kodakondsust, on lausa hämmastav ja isegi Ülemnõukogule solvav. Siseminister peaks niipalju seaduslikkusest teadma, et kodakondsust saab anda või tõendada ainult pädev riigiasutus. Samas valitsus viivitab Eesti vabariigi kodanike passide trükkimise ja väljaandmise korraldamisega. Valitsuse määruse Ülemnõukogu 8. aprilli otsuse rakendamiseks andis valitsus alles 11. mail. Eile kuulsime, et passid on suhkrulaadungi all saabunud sadamasse, kuid välja hakatakse neid andma alles kuu aja pärast. Hr. Närska komisjoni dekreedid, mis on välja antud, on vastuolulised ja esitavad üsna ebarealseid ja vastukäivaid nõudmisi. Rahavahetuspunktide kodakondsuskomisjonide töö korraldamine ja juhendamine on äärmiselt puudulik. Hilinesid arvestuskaardid, mille alusel pidi toimuma kodakondsete arvestus valijate nimekirja kandmisel. Üldse on üsna suur segadus kestnud siiaani. Valitsuskomisjoni ja hr. Närska ning hr. Rumesseni seletuste järgi ajakirjanduses nõuti rahvastiku arvestuse kaardi täitmist ainult neilt, kellel pole vana Eesti Vabariigi isikutunnistust, nn. Jaaksoni passi või Eesti Komitee isikutunnistust. Teistel lasti valida, kas täita arvestuskaart, kui neid oli, või Eesti Komitee isikutunnistuse taotlemise ankeet, lisades viimasel juhul ka kaks fotot. Seega võtsid kodakondsuskomisjonid endale funktsiooni anda kohapeal välja ka Eesti Komitee isikutunnistused. Vähe sellest, nendes kodakondsuskomisjonides koguti veel allkirju Ülemnõukogu laialisaatmiseks ja valimiste läbiviimiseks varem, Eesti Komitee või valitsuse korraldusel, kes siis peaks täitma Eesti Komitee ülesandeid. Mis see siis on? Selline segadus nii tähtsates küsimustes, nagu seda on valimiste ettevalmistamine, valijate nimekirjade koostamine ja kodakondsuse fikseerimine, on legitiimsuse nõuet silmas pidades täiesti lubamatu ja selle eest on vastutav siseminister Robert Närska. Valitsuskomisjoni tegevus asetab ohtu rahvahääletuse ja valimiste legitiimsuse, nagu ütlesin. Me ootame siia vaatlejaid Euroopa Nõukogust ja mujalt, me peame väga piinliku täpsusega järgima seaduslikkuse nõudeid, et valimiste tulemusi edaspidi parteide poolt ei vaidlustataks ja et välismaal tunnustataks meie riigivõimu stabiilsust. Võimuvaakumi loomine, Eesti Komitee kui

ühiskondliku organisatsiooni tungimine riiklikesse struktuuridesse, hr. Vähi poolt juhitava Eesti valitsuse varjamatu koostöö Eesti Kongressi ja Eesti Komiteega ning Ülemnõukogu ignoreerimine tähendab järk-järgult toimuvat riigipööret. Samas lugesime hiljuti ajalehest, et Ameerika Ühendriikides asuv väliseestlaste komitee eraldas ebaseaduslikult Eesti Komiteele sada tuhat dollarit oma poliitiliste eesmärkide realiseerimiseks Eestis. Hr. Närska siseministrina oleks pidanud mõistma sellise olukorra tõsidust ja säilitama lojaalsuse kõrgeimale riigivõimuorganile, Ülemnõukogule. Tema poolt juhitava valitsuskomisjoni tegevus ja tegevusetus asetab ohtu rahvahääletuse ning valimiste läbiviimise, selle legitiimsuse. 27 saadikut leiavad, et ülalmainitud asjaolude tõttu ei ole siseminister hr. Robert Närskal enam parlamendi täit usaldust. Esitatud Ülemnõukogu otsuse eelnõu ei tähista võitlust erinevate poliitiliste jõudude vahel, opositsiooni ja valitsuskoalitsiooni vahel, Eesti Komitee ja Ülemnõukogu vahel. Seda näitab ka eelnõule allakirjutajate nimekiri, kus on saadikuid peaaegu kõigist fraktsioonidest ja sõltumatute hulgast.

Me tahame seista Eesti riigi stabiilsuse ja püsimise eest ning Eesti Vabariigi ministrid peavad väärima Eesti Vabariigi parlamenti. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, Vello Pohla! Mõned küsimused rahvasaadikutelt. Jaak Allik.

J. Allik

Hr. Pohla, mul on teile kaks küsimust. Üks on pikem, teine lühem. Kõigepealt pikem. Kas te teate, et eelmise valitsuse tehtud juhtimisstruktuuri reform viis kinnipidamisasutuste ameti siseministri kontrolli alt välja? Sisuliselt ja finantsiliselt siseminister seda ametit kontrollida ei saa. Kas te teate, et eelmise siseministri tegevuse lõpuks esitasid maakondade ja linnade politseiprefektid politseiameti peadirektorile umbusaldusavalduse?

Uus siseminister on asunud oma haldusalal korda looma ning kaadrit vahetama. Ma tean, et ühe kinnipidamisasutuse ülem, kelle finantstegevuse kontrollimiseks saadeti kohale spetsiaalne komisjon, teatas hiljuti, et oodake kuni Närska varsti maha võetakse, siis jääb kõik endiseks. Seetõttu ma küsin, milliste jõudude teenistuses te olete, et püüate seda alanud rasket, kuid hädavajalikku protsessi peatada? Kas siseministeriumi süsteemis tekkinud rahulolematute teenistuses või lausa Eesti kurjategijate teenistuses?

Teine küsimus on lühem. Öelge selgelt, mis selles on halba, et kolmeliikmelises komisjonis, kes igas jaoskonnas otsustab rahvastikuregistri kaardi järgi kodakondsusosaluse õigsuse üle, on ka üks Eesti Komitee esindaja?

V. Pohla

Lugupeetud Jaak Allik, kurjategijate teenistuses ma muidugi ei ole, see oletus on teil n.-ö. subjektiivne. Küsimus on selles, et meie ei tea, mida hr. Närska siseministrina on ette võtnud korra loomiseks kinnipidamisasutustes. Me teame vaid seda, mida me iga päev loeme ja kuuleme kinnipidamiskohtadest, sellest, mis seal toimub. Me teame, et asi läheb seal ikka halvemaks ja hullemaks. Ja minu kui saadiku ülesanne on lähtuda sellest faktist, mitte aga sellest, et hr. Närska püüab midagi ette võtta, kuid sellel ei ole tulemusi. Selle aasta esimeses kvartalis näiteks tapeti vanglas kaks korda rohkem inimesi kui eelmise aasta samal ajal. Kõike seda me loeme tihti ajalehtedest. Ma lähtun saadikuna lihtsalt sellest, mitte mingisugustest muudest asjadest.

Teine küsimus: mis on selles halba, et kodakondsuskomisjonides on ka üks Eesti Komitee esindaja? Ma ei tea, mitu neid seal on, ma tean, et valitsuskomisjoni käskkirja või dekreediga on tehtud kohalikele omavalitsusorganitele kohustuslikuks lülitada kodakondsuskomisjoni ühe poliitilise ringkonna esindaja, ühegi teise poliitilise ringkonna esindajaid pole mainitud. Me teame seda, et kodakondsuskomisjonide tegevuses on ilmnunud juhused, kus kodanike fikseerimise kaardi asemel on pakutud samas Eesti Komitee ankeeti Eesti kodaniku isikutunnistuse saamiseks. Me teame seda, et nendes kodakondsuskomisjonides korjatakse allkirju legaalse Ülemnõukogu laialisaatmiseks, ennetähtaegsete valimiste korraldamiseks. Sellest tulenevad minu seisukohad, et see samm pole legaalne ega sobiv parlamentaarsele riigikorrale ja demokraatiale.

J. Kass

Lugupeetud juhataja, austatud ettekandja! Rahvastikukaartide täitmist oleks võinud eelmine valitsus ammu korraldama hakata. Miks eelmine valitsus, kelle toetaja teie olete, seda ei teinud, vaid pidi tegema Eesti Komitee, kelle rahvastikukaardid on tänastega nii ühesugused? Teiseks. Miks te arvate, et hr. Robert Närska on süüdi kaartide hilinenud jõudmises komisjonidesse, kui see kuulus otseselt hr. Liivamäe kompetentsi, kelle on paika pannud eelmine valitsus ja kes ei ole teinud sisuliselt midagi Eesti Vabariigi kodanikkonna fikseerimiseks ning on tegutsenud väga konarlikult, saamatult Eesti Vabariigi passide asjaajamises? Kas ei ole siin arvestuskaartide hilinemise ja passisüsteemi konarluse peapõhjus? Kolmandaks. Hr. Laanjärve ajal ei näinud mina politseid tänaval, vaid rohkem autodes ning paljudel juhtudel näitsikutega sõitmas, samuti nägin neid suurearvuliselt eelmise valitsusjuhi ümber sebimas. Siit küsimus: kumb on politseid rohkem aktiviseerinud? Ja neljandaks. Kas te aktsepteerite minu seisukohta, et tänases anarhias on eelkõige süüdi

Ülemnõukogu ise, kes on andnud eeskju sellele tegevusele, rikkudes oma põhilisi otsuseid Eesti Vabariigi taastamisel jne. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Härra Kass, sõnavõttud alles järgnevad, praegu on küsimused.

V. Pohla

Hr. Kass, te küsisite, miks pole seda varem tehtud. Me ei saa analüüsida neid asju, mida varem oleks võinud teha, seda, teist või kolmandat. Me ütlesin juba kord, et siin ei ole praegu mitte vaidlus poliitiliste erakondade vahel, küsimus on eelkõige Ülemnõukogu legaalsuses, tema kohustustes kõrgeima riigivõimuorganina ja parlamentarismi printsiibi hoidmises. Me räägime seejuures ainult sellest, mis on praegu tegemata, mida praegu peab ilmtingimata tegema selleks, et valimised legaalses vormis läbi viia. Teie teisele küsimusele vastan, et ma ei tea, millisel määral on süüdi hr. Liivamägi, kes allub hr. siseminister Närskale, ma ei tea neid asju. Härra siseminister vastutab kõige selle eest, mis tema ministeeriumis toimub. Kolmas küsimus, puhthinnanguline küsimus politsei tegevuse kohta. Ma ei näe üldse mõtet selle üle praegu vaielda, see läheb kõrvale peateemast, millest me rääkisime. Te ütlete, et politsei tegevus on muutunud efektiivsemaks. Ma loen teile siis nüüd ette need andmed, mis ma jätsin enne lugemata. Politseiameti pressibüroo andmeil on riigivara vargused möödunud aasta sama ajaga võrreldes sagenenud üle kahe korra. Isikliku vara vargus on kasvanud 28%, korterivargus 51%. 1991. aasta esimeses kvartalis, nagu ma ütlesin, avastati 28% kuritegudest, selle aasta samal ajal 15%. Üliraskeid kuritegusid avastati möödunud aasta samal ajal 33%, nüüd 27%. Need on politseiameti pressibüroo enda andmed, mis räägivad politsei töö ja siseministeeriumi töö efektiivsusest või ebaefektiivsusest.

J. Telgmaa

Lugupeetav kolleeg, üks lühike kerge küsimus. Te väitsite, et ei tea, mida on siseminister teinud olukorra parandamiseks vanglates. Miks te pole seda tema käest küsinud kui rahvasaadik?

V. Pohla

Härra Telgmaa, ma väidan veel kord, et saadikuna, kes esindab oma valijaid, annan ma edasi seda, mida valijad tunnevad: nad ei tunne ennast kindlana tänaval käies, oma korterit üksi jättes. Ühesõnaga situatsioon on see, millest me peame siin saalis lähtuma, mitte nendest

aruannetest, mida keegi teinud on. Vanasti oli tõepoolest nii, et me võisime väga häid aruandeid teha, nüüd peame lähtuma tegelikust olukorrast. Turvatunne Eesti Vabariigis on katastroofiliselt nõrk ja sellest me peame lähtuma.

J. Liim

Härra Pohla, mul on kaks küsimust. Kas teile ei tundu, et praegune siseminister löikab neid vilju, mis on võrsunud sellest, et eelmine valitsus jättis midagi tegemata või tegi poolikult? Teine: miks läks umbusalduskampaania lahti kohe pärast seda, kui hakati tunnistama Eesti Vabariigi isikutunnistusi, muide, vastupidiselt ka teie soovile? Ma paluksin vastata täpselt, mitte teile omase sõnarohke keerutamisega.

V. Pohla

Härra Liim, öelge ka teie täpselt, millele ma pean vastama, öelge palun konkreetselt!

J. Liim

Ma esitasin omateada küsimuse, kui te ei saanud aru, siis ma võin uuesti küsida. Kas teile ei tundu, et praegune siseminister löikab neid vilju, mis on võrsunud sellest, et eelmine valitsus jättis midagi tegemata või tegi poolikult? Miks läks umbusalduskampaania lahti kohe pärast seda, kui hakati tunnistama Eesti Vabariigi isikutunnistusi?

V. Pohla

Loomulikult ma ei väida seda, et eelmise valitsuse ajal olid turvatunde, politsei tegevuse, siseministeeriumi tegevuse küsimused hiilgavalt lahendatud. Teatud tegemata tööd kandusid muidugi üle ka hr. Närska ministeeriumi juhtimise ajale. Me räägime aga konkreetselt nendest asjadest, mis praegu on olemas ja mille puhul tahaks hr. Närska tegevuses näha suuremat meelekindlust, suuremat missioonitunnet, nagu ma ütlesin, meeleheitlikumat pingutust, kuid me ei näe seda. Mis puutub sellesse pikka ja mõttetusse vaidlusse Eesti Komitee isikutunnistuste üle, siis see on nähtavasti meid nii ära tüüdanud, et seda veel kord siin alustada pole põhjust. Asi on ju väga lihtne: Eesti Komitee isikutunnistused on müstifitseeritud poliitiline tegevus, need ei kannu mingit juriidilist ega riigiõiguslikku tähendust, see on lihtsalt üks lentsõna, vahend poliitilise võitluse pidamiseks. On selge, et siis, kui meil ei olnud iseseisvat Eesti Vabariiki välja kuulutatud, kasutati nii-öelda survevahendina, ühiskondliku organisatsiooni meelsuse ja jõu näitamiseks teatud dokumendi väljaandmist. See tagasihoidlik kahe kokkukeeratava pappkaanega dokument ei saa olla

iseseisva riigi kodaniku isikutunnistus, riiklik dokument, selline dokument peab olema teistsugune. Kuid jätkata vaidlust kes-keda teemal on mõttetu.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Ma paluksin teie kommentaari niisugusele asjaolule. Kas teile ei tundu, et viimasel ajal on muutunud Eesti Vabariigi Valitsuse üheks, kuidas seda nüüd pehmemalt öelda, poliitiliseks ühiskonna mõjutamise viisiks lasta inimestel tulla töö ajast Ülemnõukogu hoone ette? See kuulub ka muide härra siseministri kompetentsi, et ta peaks tänavatel korda hoidma. Mis te arvate, miks Eesti Vabariigi Valitsus meelitab inimesi oma töö juurest ära linna peale meeleavaldustele? Kas sellel on majanduslikud või poliitilised põhjused? Aitäh!

V. Pohla

Hr. Made, ma ei saa otse öelda, et vabariigi valitsus meelitab inimesi siia. Ma tean ainult öelda seda, et korra loomiseks siin ei ole siseminister kasutanud võib-olla kõiki abinõusid, sest see, kui valitsushoone ette tullaakse plakatitega, mis nõuavad ühele poliitilisele ringkonnale surma, on minu arvates juba väljaspool demokraatiat. Ja selliste demonstratsioonide ärahoidmiseks ei ole siseminister midagi ette võtnud. On ta sellest ise huvitatud või mitte, seda ma ei tea. Selge on aga see, et kui riigis on olukord väga halb, siis selliste meeleolude õhutamine viib loomulikult tähelepanu ära tegelikelt hädadelt ja puudustelt, mis on selle riigi juhtimisel.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleeg! Mul on ka paar küsimust. Esimene. Kui Ülemnõukogu esindajad töötasid koos Eesti Kongressi, s.t. ka Eesti Komitee esindajatega Põhiseaduse Assamblees, siis peeti seda üsna loomulikuks. Me võtsime ju selle kohta 20. augustil 1991 isegi otsuse vastu. Kui nüüd siseminister ja tema juht tahtsid sedasama korrata, siis seda peetakse nii suureks kuriteoks, et tuleb hakata inimest umbusaldama. Ma paluksin teie kommentaari: kas teie ja need, kes alla kirjutasid, peavad seda koostööd 20. augustil ja Põhiseaduse Assamblee moodustamist nüüd tagantjärele suureks poliitiliseks veaks? Teine küsimus. Rahvahääletus on tulemas, ja nagu ma saan aru teie umbusaldusavaldusest, on teil ja teistel allakirjutajatel suur mure, et see ei ole hästi ette valmistatud. Siseministril, siseministeriumil ja tema allüksustel on rahvahääletuse ettevalmistamisel ja korraldamisel täita väga tähtsad ülesanded. Kas teile ei tundu, et ministri

vahetus mõni nädal enne rahvahääletust võiks seda ettevalmistamist veelgi raskendada? Viimane küsimus. Teie ettekandest mitte ainult et ei kumanud läbi süüdistus praeguse valitsuse ja valitsusjuhi Tiit Vähi vastu, vaid see oli suures osas niisuguse süüdistusena üles ehitatud. Miks te siis otse, teie ise ja teie mõttekaaslased, ei avaldanud umbusaldust Tiit Vähile ja tema valitsusele, vaid ainult ühele ministrile? Aitäh!

V. Pohla

Lugupeetud hr. Toome, minu arvates 20. augustil tehtud otsus hakata põhiseadust ette valmistama kahasse Eesti Komitee ringkonnaga oli tõepoolest tõsine poliitiline viga. See on minu isiklik arvamus. Me näeme ju neid vilju, seda, et poliitilise kompromissina ei saa põhiseadust koostada. Põhiseaduse kui riigiõigusliku dokumendi peavad paika panema kõigepealt eriteadlased, seda ei saa teha poliitilises vaidluses. Tagajärg ongi see, et me oleme seadnud põhiseaduse rahvahääletusel vastuvõtmise tõsisesse hädaohtu. Ja kui tõesti juhtub nii, et seda vastu ei võeta, siis on selge, millise vea me 20. augustil tegime. Poliitilised vaidlused parlamentaarses ühiskonnas ja demokraatia tingimustes peavad toimuma parlamentaarsel teel, tavaliste mehhanismidega. Eesti Komitee ei ole minu arvates soovinud kasutada tavalisi demokraatlikke meetodeid, vaid kasutab neid meetodeid, mis olid enne iseseisvuse väljakuulutamist. Teine küsimus oli rahvahääletuse kohta, kas ministri vahetus ei raskenda selle korraldamist. Tõenäoliselt raskendab, kuid hr. Närskale umbusalduse avaldamine ei ole mitte ainult tema karistus tegemata jäänud tegude eest, vaid see on teatud määral ka põhimõtteline küsimus, sest hr. Närska on oma tegevusega astunud vastu Ülemnõukogule. Ta on justkui kahtluse alla seadnud Ülemnõukogu voli ja legaalsuse, kuna ta on oma valitsuskomisjonis vastu võtnud sellised aktid ja kaitseb neid, mis rikub parlamentaarsuse põhimõtet. See on üks peamine põhjus, miks hr. Närska usaldamatuse küsimus on päevakorras.

Kolmas küsimus. Siseministri koht on praeguses olukorras äärmiselt tähtis ja seetõttu on ka äärmiselt oluline, et siseminister järgiks seaduslikkust. Ja see on üks peamine asi, et seaduslikkuse põhimõtet on rikutud. Hr. Toome küsis, miks ei ole usaldamatust avaldatud valitsusele? Sellepärast, et praeguses olukorras ei ole minu arvates valitsusele umbusalduse avaldamist algatada otstarbekohane, see tõepoolest suurendaks seda segadust, mida me püüame ära hoida. Tänan!

L. Annus

Lugupeetud spiiker, lugupeetud hr. Pohla! Mul ei ole küll küsimus, kuid oma eriskummalisele kommentaarile tahaks ka teie seisukohta. Ajendas mind selleks hr. Made küsimus. Asjalugu on nimelt selles, et kui ühel heal hommikul Eesti intrid avaldasid oma rahulolematust Ülemnõukogule, siis teatas üks karedameelne daam, mulle selges riigikeeles, et kui tal oleks pussnuga, siis ta Annuse soolikad siin Lossi platsil välja laseks. Kui ühes infotunnis püüdsin hr. Raski käest saada vastust, kas on ka mingisuguseid kavatsusi tagada vähemalt mingigi saadikute austamine kas või Toompeal, siis teine värvi vahetanud käre daam, kes juhtis meie istungit, ei lubanud vastata. Siit ka minu küsimus, mis Madetki huvitas: kas siiski selleks vähesekski ajaks, mis meile jäänud on, ei peaks siseministerium tagama kui mitte saadiku puutumatus, siis vähemalt mingigi austamise? Ma mõtlen seda, et me mitte ilma nõõpideta ei peaks siia istungisaali tulema, et kas või Lossi platsilgi kehtestataks kord, kui mujal seda ei ole. Aitäh!

V. Pohla

Sellise hoone ees, nagu on valitsushoone ja parlamendihoone, peaks tõepoolest olema kindlustatud selline kord, et saadikuid ei lastaks vähemalt süstemaatiliselt mõnitada, ja see on otseselt siseministri asi. Ta ei ole seda teinud. Ma ei tea, miks ta seda teinud ei ole.

J. Allik

Härra Pohla, mu küsimus lähtub teie vastusest härra Toomele ja ma pean silmas, et te olete õppinud õigusteadust. Teatavasti on demokraatliku poliitilise süsteemi aluseks poliitiline kompromiss erinevate jõudude vahel. Kuidas nimetatakse seda poliitilist süsteemi, mille aluseks ei ole poliitiline kompromiss erinevate jõudude vahel ja mille toetaja olete teie? Teine küsimus: mis ajast alates te olete hakanud nõudma seda, et Toompea lossi ees ei oleks miitinguid?

V. Pohla

Minu arvates need jõud, kes praegu püüavad destabiliseerida meie olukorda, ei taha minna kompromissile. Meil on parlamendis oma otsused, oma arvestused, kuidas valimised läbi viia, kuid need jõud ei soovi mingisugust kompromissi, nad ütlevad, et Ülemnõukogu peab laiali minema, Ülemnõukogu volitused, nagu me nüüd taipame, tuleb anda valitsusele. Mina väitsin seda, et sellise riigiõiguslikult tähtsa juriidilise dokumendi puhul nagu põhiseadus, mis paneb paika riigi struktuuri, peab välistama poliitilised vaidlused, poliitilised kokkulepped ja

poliitilised tehingud, sest selline dokument ei saa muidu riigis funktsioneerida. See dokument sisaldab endas juba järgnevat ühiskonna destabilisatsiooni ja sellelt seisukohalt ma ütlen, et põhiseaduse tegemine ei ole poliitiline tehing ega poliitiline kompromiss.

Teine küsimus. Minu teada on siin saalis olnud küllalt juttu sellest, et luua kord Ülemnõukogu ja valitsuse hoone ees. Kolleeg Tõnis Mets on esitanud selle kohta eelnõugi, mida küll vastu ei võetud.

U. Anton

Lugupeetud ettekandja! Kahtlemata olen nõus, et olukord meie kinnipidamiskohtades on äärmiselt kahetsusväärne, kuid see ei anna teile ju veel õigust meelevaldselt fakte tõlgendada. Te tõite siin andmeid tapmistest saagenemise kohta kinnipidamiskohtades, kuid kas teile on teadmata, et eriti ohtlikke retsidiviste Eesti vanglates varem ei hoitud, need toodi Venemaa vanglatest siia alles hiljuti. Minu meelest ei ole õige neid fakte niiviisi ühepoolselt tõlgendada. Mis te selle kohta ütlete?

V. Pohla

Minu meelest ei saa nii öelda, et kinnipidamiskohtades peab teatud arvu kurjategijate puhul olema teatud arv tapetuid. Nii see võib kujuneda välja, kuid kord peab olema selline, et ei oleks ühtegi tapetut. Minu argumendid lähtusid sellest.

T. Kork

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleeg! Ma tahaksin meelde tuletada ikka ühte küsimust, mis on siin kõlanud mitu korda ja mis on vastuseta jäänud. Võib-olla saate vastata. Nimetage orienteeruvalt vähemasti aasta ja kuu, kui te ei suuda täpsemalt öelda, millal te hakkasite nõudma korra loomist Toompea lossiplatsil.

V. Pohla

Lugupeetud kolleeg Toomas Kork, ma uurin need asjad välja ja ütlen teile kas täna või homme siin saalis.

J. Kork

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Teatavasti majanduskuritegude arv ja ärastamine kasvavad meil tõesti suure hooga. Nagu te teate, likvideeriti eelmise valitsuse ajal majanduspolitsei struktuurid ja praegu tegeleb siseministerium nende taasloomisega.

Proovige nüüd konkreetsemalt ütelda, kas oli õige nende struktuuride likvideerimine eelmise valitsuse ajal või on õige samm nende praegune taasloomine. Tänan! Kumb on õige?

V. Pohla

Mul on kahju, kuid ma ei saanud teie küsimusest aru. Kas te kordaksite veel?

J. Kork

Kas teie arvates oli õige samm majanduspolitsei struktuuride likvideerimine eelmise valitsuse poolt või on õige samm nende taasloomine praegu? Ma püüan seletada natuke lihtsamalt. Eelmise valitsuse ajal likvideeriti majanduspolitsei struktuurid, majanduskuritegude uurimise baasid. Kas see oli nii? Ilmselt oli. Praegu tegeleb siseministeerium nende taasloomisega, et võidelda ärastamise vastu. Kumb samm oli teie arvates õigem, kas likvideerimine või see praegune suur töö, süsteemi taasloomine?

V. Pohla

Nii üldiselt küsimusele vastata ei saa. Selge, et me vajame majanduspolitseid, kuid me peame enne arutama, millistes tingimustes, mis asjaoludel see tol korral toppama jäi. Täiesti selge, et me vajame majanduspolitseid.

Juhataja

Suur tänu, Vello Pohla, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole! Kolleegid juhatuse liikmed, kas keegi soovib kaasettekandega esineda? Ei soovita, kaasettekannet ei peeta. Avan läbirääkimised. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, kallid kolleegid! Me oleme üle kahe aasta teiega koos siin tööd teinud ja ikka ja jälle tulevad saali tagasi meie vanad kombed ja nipid. Täna oli mul heameel näha uut põlvkonda matrossovlasi. Seekord kuuluvad matrossovlaste hulka kolleegid Allik, Toome ja Kask. Seda oli äärmiselt meeldiv ja kosutav näha. See näitab, et see hea, mis me oleme omandanud, ei lähe meil meelest ära. Kuid samas tegi äärmiselt murelikuks, et nagu matrossovlaste esitatud küsimustest võis mõista, on neile täiesti ükspuha, kas meil kuritegevus suureneb, kas meil on kord majas või ei ole, peaasi, et valitsuses säiliks kõik nii, nagu seal on. Peaasi, et me enne suvepuhkust valitsust ei puudutaks, jumal hoidku, sest see on nüüd meie valitsus, matrossovlik valitsus. Aga riigi kodanikud tunnevad, et nii nagu hinnad

kasvavad, kasvab meil ka kuritegevus, ja see on valitsuse möödalaskmine. Ma ei tahaks hakata näitama näpuga ühe ega teise ega kolmanda valitsusliikme peale, vaid ütlen, et valitsus ei tegele radikaalselt, konkreetselt kuritegevusvastase võitlusega, ja küllap siin on oma roll ka siseministril. Piir ei ole kinni, ajalehed kirjutavad, et meil on 50 000 – 60 000 mittelegaalselt Eestis elavat inimest, äraaetud autod liiguvad sisse ja välja, Soomest tuuakse äraaetud autosid Eestisse ja Eestist varastatud autod viiakse ära. Kelle asi on siis seda takistada? Valitsuse, siseministeeriumi ja piirivalveteenistuse asi. Seda ei ole tehtud. Olen korra sellest kõnetoolist öelnud, et rahareformile järgneval päeval kasvab meie kuritegevus järsult, kui mitte kaks ega kolm korda, siis vähemalt 50%, sest meil on siin needsamad mittelegaalselt elavad inimesed, kes raha ei saa, aga kes tahavad elada ja hakkavad endale siis raha hankima meie kõigi käest. Nad käivad ka teie korterites, lugupeetud rahvasaadikud, kui neil on vaja raha äraelamiseks. Mida on teinud Eesti Vabariigi Valitsus selle takistamiseks? Mitte midagi. Eesti Vabariigi Valitsus on õnnelik, kui ta saab Hiinast miljon dollarit. See on tema maksimumtase, rahaasjade ajamine. Aga kas Hiinast ei saanud selle miljoni dollari eest osta mõningaid püstoleid või siis kas või Kalašnikovi automaate?

Igäühel meist on politseiga kokkupuuteid olnud, ühel vähem, teisel rohkem. Minul oli ka hiljaaegu politseinikega kokkupuuteid. Politseinik küsis, et kes sul bensiinikanistrid ära võttis, ütle mulle, ja too need vargad siia, me siis karistame. See on uus kvaliteet Eesti kuritegevuse vastu võitlemisel. Mitte ilmaasjata ei küsinud ma mitu kuud tagasi hr. Närskalt, kuidas ta kavatseb stimuleerida temale alluvas ministeeriumis neid töötajaid, kes oskavad riigikeelt. Siis öeldi mulle, et selleks ei ole mingisuguseid vajadusi ega võimalusi, et see ei ole õiglane. Nüüd on meil käes olukord, kus riigi kodanikud ei saa suhelda oma politseitöötajatega riigikeeles, sest "ne došlo". Niisiis, see aktsioon ei ole niivõrd politsei-, siseministri- või valitsusvastane, kuivõrd valitsuse tähelepanu juhtimine radikaalses vormis, et on tarvis hakata natuke paremini valitsema. Ma tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kes soovib veel sõna võtta või kõnet pidada? Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, Ülemnõukogu liikmed! Oleme täna järjekordselt situatsioonis, kus me räägime eriti teravalt riiklusest. Minu tõekspidamiste järgi realiseerub riiklus rahva tegevuse ja tema võimuorganite tegevuse kaudu. Riikluse tagamine ja kindlustamine eeldab, et riigivõim ja valitsemine lähtuvad ühest printsiibist ja ühest allikast. Tiit Vähi valitsus, olles

moodustatud Ülemnõukogu poolt, on täiesti kindlalt, vastuvaidlematult asunud Ülemnõukogu vastandamisele poliitilistele jõududele, kes on pidevalt taotlenud seadusandlikku määramatust. Sellise teguviisiga toetatakse sisuliselt kaksikvõimu Eestis. Tegemist on ilmselt pretsedenditu juhtumiga. Kui eelmist valitsust pidevalt süüdistati Ülemnõukogu ignoreerimises, siis tänane valitsus on asunud selles osas tegudele ja mängib mitteparlamentaarset jõude välja parlamentaarse organi vastu, kusjuures viimane on tema enda moodustaja. Et mitte üldsõnaliseks jääda, siis toon ainult kaks fakti ja ühe üldistuse. Esiteks, Ülemnõukogu otsus, mis reglementeeris ametlike dokumentide arvu ja korda, pole valitsuse poolt mitte lihtsalt täitmata jäänud, vaid seda on täidetud täiesti suvaliselt. Sellest oli ka põhiettekandes piisavalt juttu. Teiseks, valitsuse taotlusel pikendas Ülemnõukogu Eesti passi kasutuselevõtu tähtaega 15. maini. Valitsus ignoreerib ka enda pakutud tähtaega. Siia maani ei ole teada, miks ikka veel ei ole asutud Eesti riiklike passide väljaandmisele. Selle taga on Ülemnõukogu, s.t. seaduseandja otsus, selle otsus, kes on valitsuse moodustanud. Kolmandaks. Ma ei hakka siin esitama Närska allkirjaga dokumente omavalitsustele, milles sisuliselt sekkutakse omavalitsuste kompetentsi. Kompetentsi, mis on seadusega määratud ja mitte tänaste ega eilsete seadustega, vaid juba 1989. aastal vastu võetud omavalitsuste tegevust reguleerivate seadustega.

Need teod – ja need ei ole ainukesed – on suures osas realiseerunud siseministri käe ja allkirja abil ja ma pean neid täielikult riikluse kallale minevateks sammudeks. Aitäh!

R. Tamme

Mul on selle küsimuse kohta öelda väga lühidalt ja sellepärast teengi seda kohalt. Minu meelest on siseminister hr. Närska ilmselt kogenematuses sattunud olukorda, kus tema juhitud ametkond on asunud mahitama seadusandliku riigivõimu vastast tegevust. Praeguses olukorras on see meile kõigile mõistetavalt äärmiselt lubamatu asi. Olen seisukohal, mis on selgelt väljendatud Ülemnõukogu poolt vastuvõetud avalduses riigivõimu kohta, samuti Riigikogu eelseisvate valimiste kohta. Sedasama väljendas hr. Rüütel siit kõnetoolist sisuliselt samas küsimuses peetud kõnes. Ja te ju mõistate ka seda, et siit tulebki usaldamatus siseministri tegevuse suhtes. See on väga kurb, aga kahjuks paratamatu. Me peame võtma seda tõena. Täna!

J. Rätsep

Lugupeetud esimees, juhataja ja kolleegid! Küsimus Eesti Vabariigi kriminogeensetest situatsioonist, mis tegelikult on saadikute grupi püstitatud teema fooniks, on minu arvates nii

tõsine küsimus, et selle kergekäeline otsustamine ei ole käesoleval ajahetkel võimalik. Siseministeeriumi tegevusele on esitatud väga mitmesuguseid pretensioone. Osa nendest kinnitavad objektiivsete nähtuste olemasolu Eesti Vabariigis, osa on ka niisugused, mis on ilmselt ministeeriumi või ametkonna juhtimisega seotud küsimused ning oleksid tõenäoliselt lahendatavad teisiti ja soodsamalt. Ma arvan, see küsimus on nii tõsine, et peaks eeldama härra siseministri läbikaalutud ja põhjalikku ettekannet vabariigi Ülemnõukogu täiskogule. Praeguses meeleolus me väljendama nii- või teistsuguse hääletamisega igal juhul kergemeelset suhtumist sellesse, et inimestel turvatunne tõepoolest puudub. Kogu probleemistikul on väga palju niisuguseid aspekte, mis vajavad väga sügavat analüüsi ja elanikkonnale selgitamist. Minu arvates ei piisa kuritegevuse statistika avaldamisest, selle traagilise olukorra süvenemise avamisest, mis algas tegelikult juba siseminister Tibari ajal. Sellest ajast kujundati elanikkonnas tõepoolest pooleldi naiivsusest niisugust arusaamist kuritegevusega seotud küsimustes, et need väga rasked probleemid lihtsalt ei olegi lahendatavad. On süvenenud niisugune suhtumine, nagu Gustav Naanil kõige ilusamatel aegadel oli perekonna paratamatu hääbumise ja kustumise nähtusesse. Ma arvan, et see probleemistik on tõepoolest väga tähtis, ja ma arvan ka, et selle küsimuse hääletamise tulemust ei oota praegu keegi. See tulemus ei peegelda tegelikult Ülemnõukogu saadikute enamuse tõsist suhtumist teemasse. Ma teen teile ettepaneku lükata selle probleemi arutamine edasi või õigemini katkestada kuni järgmise istungini, et oleks võimalik täpselt analüüsida tänastes küsimustes kõlanud ja ettekandes tehtud etteheiteid ning esitada argumenteeritud positsioon selles väga keerulises küsimuste kompleksis.

Juhataja

Jüri Rätsep, kas me jätkame sellel istungjärgul või järgmisel? Järgmisel istungjärgul. Suur tänu! Sõna palub peaminister hr. Vähi.

T. Vähi

Austatud spiiker, lugupeetav Ülemnõukogu! Seoses ettepanekuga avaldada usaldamatust Eesti Vabariigi siseministrile Robert Närskale tahan ma avaldada järgmist seisukohta. Kõigepealt esimene põhjus, mis on toodud: viimastel kuudel järsult kasvanud kuritegevuse piiramisel on ilmnenud siseministeeriumi töövõimetus. Ma tahaksin vastata, et minu arvates tuleb kuritegevuse kasvu juuri otsida küll tunduvalt varasemast perioodist, kui seda on siseminister Robert Närskala ministriks olemise aeg. Esimene küsimus on korrupsioon ja majanduskuriteod. Eesti Vabariigi Valitsuse 29. detsembri 1990. aasta määrus nr. 264 nägi

ette ettevõtlusreformi, mis viidi ka ellu ja mille tulemusena riiklikul varal põhinevad ettevõtted lahutati ministriumide kontrollist ja juhtimisest. Juhtimiseks moodustati mitusada haldusnõukogu, juhatust ning kõige halvem on see, et need haldusnõukogud ja juhatused jäeti ilma vastutusest riikliku vara juhtimise eest. Seetõttu on majanduskuritegude põhipõhjus võib-olla just see, et riik ise loobus õigusest oma vara kontrollida ja ka vastutusest selle eest.

Edasi kaotati ära ministriumide revisjonivalitsused. Veelgi enam, ministriumidel kui riigivara omaniku esindajatel on isegi keelatud nõuda peale statistiliste andmete riiklikelt ettevõteltel muid andmeid, Politseireformiga kaotati ära majanduskuritegude vastu võitlemise struktuurid. Politseireformi järel demonteeriti siseministrium eri riiklikeks ametiteks – kinnipidamiskohtade amet, uurimisamet, politseiamet –, mille ühistöö ja ka siseministrile allumise probleemid jäeti lahendamata. Uurimisameti eraldamist politseiametist võib võrrelda kirurgilise operatsiooniga, kus aju eraldatakse kehast, ja on arusaadav, et ei aju ega keha ei suuda enam normaalselt funktsioneerida. Kõigi nende puuduste kõrvaldamiseks on praegu tehtud järgmist. On taasloodud majanduspolitsei struktuurid, kuid muidugi on struktuuride kaotamine tunduvalt lihtsam kui nende loomine ning töölerakendamine. Taas on loodud ka politsei distsiplinaarbüroo, mis peaks tegelema politseisisese järelevalvega. Politseisüsteemis on tehtud tõsised kaadrimuudatused, kaasa arvatud see, et on vahetatud välja politseiameti peadirektor. Need kaadrimuudatused jätkuvad. Riiklike varade kontrollimiseks on praegu loomisel süsteem, mille järgi Eestis peaks loodama riigivarade haldusorganisatsioon, kelle ülesanne on kontrollida kõigepealt riigivaradega tehtud tehinguid ettevõtetes, samuti teha konkreetseid erastamissetepanekuid ja aidata kaasa erastamisele.

Puudused rahvastiku arvestuse süsteemi loomisel oli teine asi, mida on Närskale ette heidetud. Kahtlemata võib iga tööd teha paremini, kuid lühikese aja jooksul on praegu siiski suudetud üle vabariigi täita ligi 70% kõigi valimisealiste rahvastiku arvestuse kaartidest. Me kavatsime muidugi valitsuskomisjoni tööd selles osas tugevdada, tõhustades kontrolli ja suurendades komisjoni koosseisu. Eelkõige tahaksin aga ütelda seda, et referendum ajaks me teeme oma töö ära. Ükski riik ei ole mõne nädala jooksul suutnud koostada rahvastiku arvestuse registrit, kuid Eestis on seda tõenäoliselt siiski võimalik teha.

Kolmas probleem umbusaldusavalduses on see, et ei täideta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 8. aprilli otsust "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi otsuse "Eesti Vabariigi kodanikele isikutunnistuste väljaandmise korraldamise kohta" tühistamisest". Mul on see otsus kaasas ja ma tsiteeriksin selle punkti 1: "Tühistada 1991. aasta 21. novembri Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi otsus "Eesti Vabariigi kodanikele isikutunnistuste väljaandmise korraldamise kohta"." Eesti Vabariigi Valitsus ei ole kavatsenud seda punkti

muuta ja me kahtlemata täidame seda. Punkt 2: "Eesti Vabariigi Valitsusel alustada 1992. aasta 15. maist Eesti Vabariigi kodanikele riiklike isikutunnistuste (passide) väljaandmist, mis vastaksid oma sisult ja vormilt nii siseriiklikele kui rahvusvahelistele nõuetele. Tagada Eesti Vabariigi passide saamine kõigile kodanikele." Selles osas on alates 15. maist tehtud juba väga palju, seda tööd alustati juba tunduvalt enne 15. maid. Ma tahaksin ütelda, et niipea kui see otsus ilmus, suurendasime Eesti passide trükkimise tellimust. Praegu on Tallinna jõudnud – muuseas, kõige odavamalt teed pidi, Eesti Merelaevanduse laevaga – juba 100 000 passi. Tellimust on esialgselt võrreldes tunduvalt suurendatud. Tellimus on tehtud 1 miljonile passile ja lisaks sellele kohalikele passilaudadele antud juba ka passide väljatrukkimise aparatuurid. On tegeldud kaadri väljaõppega ja korraldatud kogu passide väljaandmise struktuuri. Nii et ma arvan, et me oleme väga lühikese aja jooksul väga tõsise töö ära teinud, et kindlustada kõigile Eesti Vabariigi kodanikele Eesti passide väljaandmine kõigi nõuete kohaselt.

Eelmainitud otsuse punkt kolm ütleb: "Mitte siduda isikutunnistuste väljaandmisega põhiseaduse rahvahääletuse ega Riigikogu valimiste valimisnimekirjade koostamist." Ka seda punkti me oleme täitnud üheselt. Muidugi, Eesti Vabariigi Valitsus kasutab andmebaasi, mis on Eesti Komiteel, ja mitte ainult seda andmebaasi, vaid üldse kõiki andmeid, mille usaldatavust tingimata kontrollitakse. Siin on sünnitunnistused, punased passid, Eesti Komitee andmebaas, kirikuraamatud ja veel paljud muud asjad. Ma tahaksin rõhutada, et siin on meil järjepidevus eelmise valitsusega, mul on kaasas Eesti Vabariigi Valitsuse 1991. aasta 10. jaanuari kiri Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile, mille punktis 3 on järgmine palve: "Teha Eesti Vabariigi Valitsusele ülesandeks võtta oma kompetentsi Eesti Vabariigi kodanike isikutunnistuste väljaandmine, arvestades Eesti Komitee poolt tehtud tööd ja kogemusi isikutunnistuste väljaandmisel. Pidada otstarbekaks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumil otsustada Eesti Komitee poolt juba välja antud isikutunnistuste staatuse küsimus." Nii et siin on meil ka otsene järjepidevus ja ideoloogiline tasakaal ning koostöö eelmise valitsusega. Üldse, ma tahaksin veel kord rõhutada, et Eesti Vabariigi praeguse valitsuse töö põhiline nurgakivi on mitte otsida vaenlasi, vaid otsida sõpru, otsida koostööd. Hr. Toome juba nimetas, et koostöös Eesti Komiteega, koostöös paljude poliitiliste jõududega on valminud ka Eesti Vabariigi põhiseaduse projekt. Ja ma arvan, et praegu ei tohiks tulla päevakorda küsimus, nagu oleks põhiseaduse projekt mittekorrektne just sellest koostööst lähtudes.

Me oleme arvamisel, et siseministri tagandamine käesoleval momendil oleks ohtlikult kahjulik kogu Eesti Vabariigi stabiilsusele ja riikluse arengule. Lõppkokkuvõtteks tuleks

muidugi küsida, kellele oleks see kasulik. Kahtlemata nendele, kelle eesmärk on kukutada läbi põhiseaduse referendum ja lükata Riigikogu valimised edasi määramatusse tulevikku. Ma arvan, et Eesti peab tegema kõik selleks, et need kaks põhiülesannet võimalikult kiiresti täita, sest just see lõpetaks kaksikvõimu Eesti Vabariigis, milles praegu süüdistatakse Eesti Vabariigi Valitsust.

Hr. Pohla väljendas oma ettekandes kartust, et Eesti Vabariigi Valitsus soovib suurendada oma võimupiire. Me ei soovi seda kindlasti teha. Me tahaksime jagada Ülemnõukoguga muret selle üle, et majandusreformi edukast läbiviimisest, kiirest läbiviimisest sõltub see, kuidas me elame käesoleval talvel, kuidas me elame järgmistel aastatel. Sellega ei tohi viivitada, me peame reguleerima seadusandlike aktidega veel väga paljusid valdkondi, mida me ei ole senini suutnud teha. Meie ettepanek on anda võimalus teha seda ajutiselt määrustega. Kui see võimalus ei ole vastuvõetav, siis me ei nõua seda, vaid teeksime Ülemnõukogule ettepaneku mitte minna puhkusele, vaid jätkata tööd kuni Riigikogu valimisteni. Ja ma tahaksin ütelda, et Eesti Vabariigi Valitsuses on juba arutatud puhkusele minekut ja otsustatud, et Eesti valitsuse liikmed sel suvel puhkusele ei lähe või lähevad ainult mõneks päevaks. Aitäh tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, mulle on laekunud protseduurilised ettepanekud. Me peame nõu pidama keset läbirääkimisi. On ettepanek läbirääkimised lõpetada. Samas on Jüri Rätsepalt ka katkestusettepanek, mille ma saaksin hääletusele panna alles siis, kui me oleme langetanud seisukoha, kas lõpetada läbirääkimised või mitte. Kui neid ei soovita lõpetada, ei ole midagi katki, me võime ka siis katkestada. Vaadates kuvarile, võin ma oletada, et rahvasaadikud soovivad kõik täna sõna võtta. Sellest lähtudes teen ma teatavaks Juhan Telgmaa ettepaneku lõpetada läbirääkimised pärast teatud tingimuste täitmist, nagu reglement ette näeb. Seejuures peab kõne ka hr. Rüütel. Hr. Rüütel jätab endale ainult esinemisjärjekorra valiku õiguse, kuid ta kõne on registreeritud. Teeme kindluse mõttes kohaloleku kontrolli. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 25.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised pärast Edgar Savisaare kõnet ja Johannes Kassi sõnavõttu, kusjuures kõne peab ka hr. Rüütel? Järjekord määratakse läbirääkimiste käigus. Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 66 rahvasaadikut, vastu 3, 1 jäi erapooletuks. Läbirääkimised lõpetatakse eelnimetatud tingimustel. Katkestusettepanek tuleb pärast läbirääkimiste lõppemist. Ülemnõukogu langetas ju praegu otsuse, et ta ei lõpeta läbirääkimisi enne nimetatute esinemisi. Ei maksa arvata, et minul oleks midagi selle vastu, kui see praegu hääletusele panna. Ma teeksin seda hea

meelega, kuid see ei ole reglemendipärane, sest järgmisel istungjärgul võivad rahvasaadikud kõik uuesti sõna võtta ja asi hakkab otsast peale. Siis enam limiidid ei kehti. Nii et kui keegi arvab, et ta järgmisel istungjärgul näiteks sõna ei saa, siis ta eksib. Järgmisel istungjärgul võivad kõik uuesti kaks korda sõna võtta, kaks korda küsimust esitada. Need ettepanekud pannakse aga hääletusele pärast läbirääkimiste lõpetamist. Olgu kõigile teada, et spiikril ja rahvasaadik Ülo Nugisel ei ole midagi selle vastu, kui me praegu katkestame, nagu ka mitte selle vastu, kui me läbirääkimisi jätkame. Kuid reglement ei näe nii ette. Tõstetud käsi tähendab teatud juhtudel protesti, praegu küll mitte. Milles on küsimus, Edgar Savisaar? Kui te võtate sõna, siis läheb sõnavõtt kirja. Palun, ainult et sellisel juhul tuleb oodata järjekorda! Enne seda on Ants Paju ja Priidu Priks.

E. Savisaar

Ei, mul on protseduuriline ettepanek, härra spiiker.

Juhataja

Nii neid ei tehta, praegu peab seda tegema kirjalikult. Palun saata mulle kiri! Hea küll, Edgar Savisaar, ma ei anna võimalust seda asja praegu protseduuriliselt metsa ajada. Läbirääkimised jätkuvad. Ants Paju.

A. Paju

Austatud juhataja, kallid kolleegid! Ma ei tea, kas see on saatuse ironia või asjaolude juhuslik kokkulangemine, et päeval, kus maailm tahab määratleda oma suhet meid ümbritsevasse ja on kogunenud ühte maailma punkti otsustamaks, kuidas edasi olla, oleme meie siin tegelikult ühes punktis, et määratleda, kuidas siis tegelikult edasi olla. See näitab üheselt, et inimene on biosotsiaalne ja kõik mis sotsiaalses keskkonnas on pöörangutesugune, toob inimeses esile jumal teab mis tundeid. Me mõistame antud hetkel, et ideaalide vale on nagu needus reaalse kohal. Ja sellest tulenevalt, kuulates sõnavõtjaid ja eriti peaministri sõnu, esitan endale küsimuse, kes on sellele nõudmisele alla kirjutanud. Kas sellele allakirjutamise taotlemine on keelatud ja kas selles nõudmises on midagi meeletut? Ma arvan, et iga siin saalis istuja mõtleb oma perekonnale, kes on kodus, tuttavatele ja lõpuks ka inimestele, kes selle kogu on valinud. Nad tunnevad tõesti hirmu praeguse sündmuste käigu pärast. Ma arvan, et igaühelt teist, kes on olnud talupidajate ees, on küsitud, millal saaks jahipüssi? Kui olukord on leebe, siis ma ei tea, miks tahavad talupidajad jahipüssi. Oled sa kultuurirahva hulgas, siis ütlevad nemad, et peaks ära korjama eelmiste aegade suurte meeste monumendid, muidu

võivad need ära minna hoopis teiseks otstarbeks. Oled sa majandimeeste hulgas, kuuled muid põhjusi. Oled sa vanainimeste hulgas või noorte hulgas, ikka leiad sa vägivalda. Sellest tulenevalt esitad endale küsimuse. Ja küll oleks jama, kui see oleks tõstatatud nii lihtsalt ja kitsalt, et kõnealust probleemi võib seostada just nimelt 3. juuniga, sellega, et ees on nõndasugused üritused ja me tekitame selle küsimuse kergitusega ei midagi muud kui segadust. Ma arvan, et sellel küsimusel on hoopis avaram taust. Selle küsimusega on meie kogu lõppude lõpuks tõstnud hindamise tasandile tolle olukorra, milles me oleme. Ma olen täielikult päri peaministriga, kes püüdis anda asjale objektiivset selgitust, ja ütles, et kujunenud olukorra hindamisel ei saa me lähtuda mitte sellest, mis praegu on, vaid peame vaatama sügavalt juurtesse. Võtame ainult ühe fakti. Võib-olla on see tingitud professionaalsuse puudumisest, ma ei tea põhjusi, mis viisid plahvatuseni Viljandis, ma ei tea tingimusi, mis sundisid kogu seda protsessi arenema, kuid minule on täielikult arusaamatu, miks seda protsessi vaigistama paluti võõrväe sõdurid. Sellise otsuseni jõudmine on minu arvates üks oluline märk, mis näitab kas meie mitmepalgelisust või siis ei saa ma millestki hästi aru. Niisuguseid näiteid võiks veelgi tuua, aga ma olen tegelikult päri hr. Rätsepaga ja ütlesin ka, et praegune otsustus eeldab väga tõsist analüüsi siitsamast puldist hr. Näraska poolt. Selle analüüsiga me saaksime teada, milline on meie tegelik olukord, milliseid põhjalikke meetmeid on võetud, et mitte kukutada läbi lähenevat referendumit ja ka peatseid valimisi. Me võime tuua näiteid minevikust, kus me ei ole olnud kindlad oma otsustuses ja pärast oleme seda kahetsenud. Võib-olla on püütud teha kõik mis võimalik, kuid resultaat ei ole selline, nagu peaks praeguseks hetkeks olema. Mina ei taandaks arutatavat küsimust sellele, et Toompea lossi esine plats peaks olema meeleavaldajatest puhas. Ma näen selles hoopiski midagi muud. Liikudes palju maal ja olles loomult maainimene, ma tean, mida teeb kevad inimestega, kes on eesmärgikindlad. Hõikumine, missugused oleme meie, millised äbarikud või jumal teab kes me siin üleval oleme, ei ole nende jaoks mitte meie moraali lõhkumine, vaid tegelikult ühe eesti rahva läbi aegade kestnud uskumise lõhkumine. Ma ei usu, et tol saatuslikul aastal, mida märgiti numbriga 1989, läksid inimesed jätiseid valima, ka ei taha ma uskuda, et nad selle lühikese ajaga on siin üleval jätisteks saanud. Mingis kohas loogika puudub. Kui me jätkame niisugust ühiskonna moraalset lõhkumist – ja selleks on soodumus –, kui ühiskond ei tunnetata, et kusagil on olemas resultatiivsed meetmed, siis see sisemine lagunemine toimubki sammudes, mis see kogu ja täidesaatev võim on ette võtnud. Sellepärast ma kordaksin veel, et toetan härra Rätsepa ettepanekut katkestada läbirääkimised ning jätkata järgmisel istungjärgul, kuid sellega peaks kaasnema siseministri ettekanne, mis

annab täieliku, ühese pildi olukorrast ja ülevaate põhjalikest meetmetest ning prognoosidest, et me ei kukutaks läbi ei referendumid ega ka valimisi.

Juhataja

Suur tänu! Edgar Savisaar, kas sul oli märkus või sõnavõtt istungi läbiviimise korra kohta?

E. Savisaar

Hr. spiiker, minu küsimus teile oli protseduurilise iseloomuga ja te rikkusite tõepoolest reglementi, kui te jõhkralt mind alla surusite. Seda esiteks. Teiseks tahtsin ma öelda, et sooviksin kõnelda pärast seda, kui on otsustatud katkestamise küsimus, s.t. pärast seda, kui küsimus on uuesti arutusele tulnud. Palun sellega siis arvestada!

Juhataja

Kõik hakkab otsast peale. See tähendab, et järgmisel istungjärgul ei ole enam neid limiite. Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, ma tänan! Mul on väga hea meel, et te leidsite üles § 9 neljanda lõigu, mida tahaksin tsiteerida, et ei korduks niisugused situatsioonid, mille te tekitasite mõni hetk tagasi: "Sõna istungi läbiviimise korra kohta ning faktiliseks märkuseks antakse soovijale märguande (tõstetud käsi) peale väljaspool järjekorda."

Juhataja

See viga on parandatud, hr. Junti. Kolleegid, ma oletan, et praegu tõlgendati probleemi laialivalguvalt, mis tähendab seda, et kui mõned kolleegid registreerisid end kõneks või sõnavõtuks ja pidasid silmas, et teevad seda pärast katkestamist, siis on reglemendi järgi tekkinud segadus. Katsume sellest segadusest välja tulla nii, et mõnevõrra reglementi ignoreerides paneme siiski Jüri Rätsepa katkestusettepaneku hääletusele. Ma rõhutan veel kord, et kõik need probleemid oleksid lahenenud libedalt reglemendi järgi, kui me oleks üksteist mõistnud. Sellisel juhul me kirjutame üles kõik, kes soovisid sõna. Ma ütlen veel: see kartus, et sõna ei saa, oli asjatu. Nüüd tuleb aga konstateerida seda, et pärast neid tellimusi, kaasa arvatud härra Rüütel, tõepoolest rohkem sõna ei võeta. Kas on vaja kohaloleku kontrolli? Kohaloleku kontroll. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 19.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata järgmisel istungjärgul? Selle ettepaneku poolt on 30 rahvasaadikut, vastu 40, erapooletuks jäi üks. Arutelu ei katkestata. Protseduuriliselt on nüüd asi lihtsam. Jätkame läbirääkimisi. Palun kõnetooli Priidu Priksi!

P. Priks

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees, lugupeetud spiiker, härra peaminister! Üks põhjus, miks ma ei ole rahul siseministri tegevusega või teatud mõttes tegevusetusega, on see, et siseministeerium ei ole valitsuse ees radikaalselt tõstatanud küsimust, kuidas katkestada selline kuritegude ahel, nagu seda on vasevargus. Vähemalt pole minuni jõudnud informatsiooni, et selline küsimus oleks viimasel ajal tõstatatud. Toon ainult väikesed näited. "Eesti Põlevkivi" ja "Eesti Energia" on riigiettevõtted. Kui võtta ainult "Eesti Põlevkivi", siis otsene kahjum kaablite vargusest ei ole enam 10 miljonit ega isegi 20 miljonit, vaid kindlasti suurem ja kaudseid kahjumeid sundseisakutest ei oska vist keegi kokku arvestada. Varsti võib tulla selline olukord, et siseministeeriumi organid peavad hakkama uurima juhtumeid, kus keegi on kuskil Alutaguse metsas maha lastud. Asi on selles, et kaevanduste direktorid on sunnitud appi võtma jahimehi ja saatma neid kaabliliinide valvesse metsa, trafoalajaamade juurde, mis on laiali väga suurel territooriumil. Võib-olla oleks õigem süüdistada vasevarguse küsimuses isegi rohkem valitsust kui siseministeeriumi. Valitsus keelas algul vasega kauplemise, siis järsku tühistas oma otsuse. Siit võib teha järelduse, et mõned suured bisnismenid astusid valitsuses kellelegi väga valusalt jala peale. Võin öelda, et "Eesti Põlevkivi" inimeste seas on see tekitanud usaldamatuse mitte ainult siseministeeriumi, vaid ka valitsuse suhtes. Kui lähiajal olukorda radikaalselt ei muudeta, siis pole nende tööstusharude inimestelt, kes vasevarguse all pidevalt kannatavad, mingit usaldust lootagi. Härra peaminister, palun suhtuda asjasse täie tõsidusega, et mitte esile kutsuda veel suuremaid proteste ja juba valitsuse vastu! Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, meil peaks 4 minuti pärast algama reglemendijärgne vaheaeg. Ma ei saanud päris täpselt aru, kas Edgar Savisaar loobub kõnest. Seda oleks vaja selgitada. Lugu on selline, et kõne on 7 minutit, mistõttu oleks ehk õige natuke varem vaheajale minna. Lepime niimoodi kokku, et praegu algab vaheaeg ja töö jätkub 12.17.

V a h e a e g

Juhataja

Vaheaeg on läbi, asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 52 rahvasaadikut, puudub 46. Kvoorum on küll olemas, kuid on vaja saada selgust, kas hr. Savisaar loobus kõnest või peab kõne. Siin on tegemist ümberlülitamisega, see tellimus võis ka kogemata välja jääda. Mina näiteks usun, et rahvasaadikud sooviksid kuulata hr. Savisaare kõnet. Kindluse mõttes küsin veel kolleegidelt keskfraktsioonist, kas hr. Savisaar loobus kõnest. Arvo Junti, oskad sa midagi öelda? Ei tea. Selge. Läbirääkimised jätkuvad. Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, head kolleegid! Ma pean vajalikuks tuua teieni see, mis minu jaoks on praegu käsiloleva päevakorrapunkti olemus. Mõned ajad tagasi esitati siin saalis siseministrile küsimus, mille sisu oli selline: kas Ülemnõukogu poolt vastu võetud seadusandlikud aktid on siseministrile täitmiseks kohustuslikud? Ja siseminister vastas, et see on poliitiliselt asetatud küsimus ja selle teemade ringi üle võib, kui aega on, pidada üldpoliitilist diskussiooni. Nüüd on mul teile, kolleegid, küsimus: mida peab kõrgeim seadusandlik kogu tegema sellise siseministriga, kellele seaduste täitmine on "poliitilise diskussiooni objektiks? Seega tahan ma teile öelda, et langetades selles päevakorrapunktis oma otsuse, teeme tegelikult valiku ja loome pretsedendi selles osas, mis on seadusandliku võimu roll Eesti riigis ja kuidas saab seda tõlgendada täidesaatev võim. Aitäh!

H. Schotter

Ma tahaksin kõigepealt avaldada tunnustust siseministeeriumi tööle, mis puudutab liikluspolitsei aktiivset tegevust meie teedel ja tänavatel. Rõõm on näha ilusates mundrites ilusaid noori mehi, kes ohjeldavad meie teedel võimust võtnud kihutajaid. Iseasi on muidugi see, et inimesed ei julge tänavatel õhtuti liikuda ja minu tutvusringkonnas suureneb pidevalt nende inimeste arv, kelle korter on kapitaalselt tühjaks varastatud. Kuid oletame, et see on kõik selle protsessi jätk, mis algas juba mitu aega varem. Minu ees laual on kaks dokumenti, esimesele on alla kirjutanud Rapla volikogu esimees Jüri Võigemast ja see on dateeritud 12. maiga, teine on dateeritud 19. maiga k.a. ja allakirjutajad on volikogu esimees Võigemast ning maavanem Talviste. Mõlemad on adresseeritud härra Närskale. Esimene kiri sisaldab 19 küsimust härra Närskale kui valitsuskomisjoni esimehele komisjonide töö korraldamiseks välja antud dekreetidega seonduvates asjades. Teises kirjas tõdetakse, et esimesele kirjale ei ole vastust saadud, vastuse asemele on tulnud dekreet, mis teeb asja veel segasemaks, ja juhatakse tähelepanu nendele asjaoludele. Ma saan aru, et Rapla on väike ja tähtsusetu rajoon

ja võib-olla tõesti ei ole mõtet selle rajooni elanike poolt valitud ametiisikute kirjadele vastata, kuid teisest küljest on väga ebameeldiv kirjutada nii-öelda kotti, teadmatusse, eriti niisugustes tähtsates küsimustes. Ja veel üks lugu. Paar nädalat tagasi seisis minu maja väravas üks tuttav murelik mees, kes kurtis mulle järgmist häda. Koos oma sõbraga, mõlemad on keskealised inimesed, olid nad leidnud endale Soomest talumehe, kes oli nõus võtma neid suveks tööle. Mehed leppisid oma töö juures kokku, et saavad palgata puhkust, kuna nende firmades nagu praegu igal pool Eestis eriti tööd pakkuda ei olnud. Soome pool asus seejärel asja ametlikult ajama. Suur oli aga meeste kurbus, kui selgus, et asjale on hoopis ootamatust küljest tulnud takistus. Nimelt kogub Soome Tööamet, ilmselt Soome Politsei ameti kaudu, teavet nende inimeste kohta, kes tahavad sinna vabariiki tööle minna, ja meie meeste tööandja teatas, et ta ei saa nende töölevormistamiseks luba, kuna mõlemad on kohtulikult karistatud. Soome Tööameti huvi siit tööleminejate vastu on tõesti loomulik. Täiesti loomulik on minu arvates ka see, kui nende inimeste kohta antakse teavet. Ebaloomulik on aga see, kui teavet antakse niisuguste kuritegude kohta, mida käsitlev peatükk on praeguseks hetkeks Eesti NSV endisest kriminaalkodeksist tervenisti välja visatud, ma mõtlen sõjaväega seotud kuritegusid, sõjaväeteenistusest kõrvalehoidmist. Kui mees on 20 aastat tagasi kandnud karistust selle kuriteo eest ja praegu karistatakse teda teist korda sellega, et ta ei saa sõlmida töösuhet, siis on minu arust midagi väga viltu. Kui see on siseministeeriumi, siseministri haldusala küsimus, siis ma paluksin küll sellele vastust. Aitäh!

K. Ellik

Lugupeetud spiiker, austatud rahvaesindajad! Oleme täna kuulnud väga tõsiseid pretensioone siseminister hr. Närkska tööle. Olukord riigis on enam kui tõsine. Saarlastel on võimalus märkida oma jaatav või eitav arvamus Ülemnõukogu tegevuse lõpetamise kohta ja uue, Eesti Vabariigi seadusliku kodanikkonna rahvaesinduse valimise kohta rahvaküsitluslehtedele, mis asuvad rahavahetuspunktide juurde moodustatud kodakondsuskomisjonide töötajate käes. Küsitluslehed on välja pandud ka autobussijaamas, suuremates kauplustes, sidekontoris ja mujal. Ühesõnaga, rahavahetuspunktidest on tehtud legaalne Ülemnõukogu laialisaatmise organ. Ja sellised üleskutsed on avaldatud Saaremaa lehes. Sellest kõigest tulenevalt on ilmtingimata vaja ära kuulata hr. Närkska ettekanne Ülemnõukogu täiskogu ees. Teen ettepaneku selle küsimuse arutelu täna katkestada ja jätkata järgmisel, s.o. 76. istungjärgul, kuna situatsioon on uus. Me küll hääletasime varem, aga situatsioon on muutunud, sest sõnavõttud ja kõned on vahepeal jätkunud, on koorunud välja uued asjaolud. Ma teen

ettepaneku arutelu täna katkestada, jätkata 76. istungjärgul ja kuulata ära hr. Närska põhjalik ettekanne oma tööst. Aitäh!

Juhataja

Hea kolleeg Kaljo Ellik, ma ei saa seda ettepanekut enam hääletusele panna, see ettepanek juba oli.

K. Ellik

Ma veel kord vabandan, aga ma kordan, et situatsioon on uus. Vahepeal olid sõnavõttud ja kõned ning neist koorusid välja mitmed asjaolud, mis enne hääletamist ei olnud päevakorral. Ma palun panna küsimus katkestamise kohta veel kord hääletamisele. Aitäh!

Juhataja

Seda ma ei saa teha. Täiskogu langetas täna otsuse selle kohta, et ta ei katkesta. Me ju tegime seda! Kõige suurema austuse juures ma ei saa seda uuesti teha. Johannes Kass.

J. Kass

Kolleegid rahvasaadikud! Tahan teile meelde tuletada, et tänane valitsus, kelle aeg on ettemääratult lühike, moodustati sisuliselt koalitsioonivalitsuse printsiibil. Tänane eelnõu rikub seda ühisvalitsuse põhimõtet, mis tuletab kangesti meelde aega, kus valitses üks partei ja tema tahe. Olgem mõistlikud ja ärge hakakem remontima valitsust, püüdes seda muuta, allutades Ülemnõukogu ühele osale, mis täna on rohkem poliitiline kui kuritegevuse küsimus. Teiseks. Kes on see parem minister? Kui selline on olemas, siis palun kohe tutvustada enne hääletamist. Olen alati parema poolt. Kolmandaks. Arvestades valitsusele jäänud lühikest tegutsemisaega ja kandidaadi puudumist, olen arvamusel, et eelnõu poolt hääletamine ainult halvendab, pidurdab võitlust kuritegevuse vastu, rääkimata poliitiliste pingete suurenemisest ja niigi nõrga stabiilsuse vähenemisest. On olemas veel teinegi probleem, mis oleks üks vastus pr. Aaskivi poolt tõstatatule. Ülemnõukogu poliitika ei väljenda enam vajalikul määral objektiivselt ühiskonna arvamust Eestis, sest me oleme valitud kaks ja pool aastat tagasi. Muutused ühiskonnas on olnud väga suured ning kahjuks ei vasta Ülemnõukogu enam neile. Me oleme eksisteerinud nagu iseendale. Samas aga on valitsus alati olnud ühiskonna protsesside, rahva ja tema arvamustega tihedamalt seotud. Arvestage palun seda ka! Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Palun nüüd kõnetooli hr. Rütli!

A. Rütli

Austatud kolleegid! Ma mõistan täiel määral teie muret, sest kuritegevus on tõesti kasvanud ja näitab seda tendentsi ka järgnevat. Sellepärast on täna arutatav küsimus erakordselt tähtis nii meile siin kogus kui ka kogu Eestimaale ja rahvale. Ma usun, et tõstatatud küsimuste asjus ühineme meie kõik siin saalis ja samuti inimesed mujal, sest turvalisustunnet meil tõesti ei ole, ükskõik kus või millal me ei liiguks või ei oleks. Sellepärast on need kohati küllalt raskes vormis öeldud sõnad minister Näska aadressil küll õiged, kuid ma tahaksin siinjuures meelde tuletada, et mitte see mõni kuu tema ametisolekut, tema tegemata jätmised või möödavaatamised ei ole põhjendanud seda olukorda. See sügav eetiline kriis algas juba palju, palju aastaid tagasi ja siis järgnes periood, kus meie majanduses ja poliitilises elus toimusid väga tõsised muutused, kus lagunes olemasolev struktuur, mis mingil määralgi kindlustas õiguskorra, kuigi mitte rahuldavalt, ja samal ajal me ei suutnud siin teiega ühiselt ka vajalikku uut süsteemi luua. Sellest härra Vähi juba rääkis ja ma ei hakkaks aja kokkuhoiu mõttes nendel küsimustel peatuma. Ilmselt on vaja, see lühikegi aeg, mis me siin veel koos töötame, ära kasutada selleks, et kindlustada elementaarne õiguskord. Mis on siis selleks vaja? Kas aitab olukorda muuta ministri vahetamine teise isiku vastu, millest siin oli juttu, kas see toob mingit olulist muutust sellesse olukorda? Ma arvan, et ei too, sest küsimus ei ole antud juhul mitte isikus. Kui me hakkame praegu ministrit vahetama, püüame kedagi teist leida, siis tuleb meil teiega koos kõigepealt seda isikut otsima ja seejärel ametisse määrama hakata. Võib-olla ei jätku enne puhkust selleks päevigi, et me saaksime uue ministri ametisse määrata. Samal ajal on aga kõrvuti õiguskorra, kuritegevuse küsimustega, mis vajavad mitte iga päev, vaid iga tund ja iga minut lahendamist, päevakorral ka väga tõsised poliitilised küsimused. Me oleme teiega koos otsustanud, et 28. juunil tuleb läbi viia referendum. Me oleme praegu võtnud kokku maavanemaid, linnapäid ja volikogude esimehi, et nad paneksid oma õla alla, et nimekirjad saaksid koostatud ja kõik vajalikud ettevalmistused referendumiks tehtud. Väga suur töö seisab veel ees. Ka seda peab juhtima suurel määral seesama ametkond. Siin oli kriitikat, et ka see töö ei ole senini laabunud nii nagu tarvis, kuid siis lakkab see peaaegu olemast või pidurdub täielikult. Nii et kui me vaatame asja veidi laiemalt, siis me näeme, et tõsisest ja õigustatud kriitikast hoolimata ei oleks see samm ilmselt praegu õige. Selle asemel ma pakun välja sellise lahenduse, et nii kaua kui me enne suvepuhkusele minekut veel koos oleme, saame võib-olla üht-teist ühiselt ette võtta. Valitsus peaks tõsisemalt arutama

kuritegevuse küsimusi, võtma operatiivselt rea meetmeid, samuti ka ministeerium ja kõik tema ametkonnad, kes on selle eest vastutavad. Ühtlasi aitaksime kõik kaasa referendumi ettevalmistuste tegemisele. Ma usun, et siis rahvas toetab neid seisukohti, tuleb meiega kaasa ja nii ühe kui teise probleemi võime laia üldsusega koos ära lahendada. Kui me aga praegu lihtsalt selle hääletamise tulemusena vabastame ministri, oleme väga raskete probleemide ees. Nii et vaatame asja veidi laiemalt kui erakondlikust ja kohati võib-olla ka isiklikust aspektist. Sellega pälvime ehk üldsuse heakskiidu ja suudame palju probleeme ära lahendada. Ma kutsun teid üles praegu siiski seda sammu mitte astuma. Tahaks soovida, et hr. Närska töötab sellel ametikohal edasi, kuid võtab teadmiseks siin tehtud kriitika ja püüab kõiki neid probleeme lahendada. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, sellega on läbirääkimised lõppenud. Kas on protseduuriline ettepanek, Arvo Junti? Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, arvestades seda, et me ühe otsustuse tegime siin juba mõni aeg tagasi, eriti aga arvestades viimast sõnavõttu ning ka seda, et hr. Elliku ettepanek ei ole sugugi reglemendivastane, tahaksin toetada hr. Elliku ettepanekut katkestada läbirääkimised veel kord. Tõepoolest, me ei ole seotud mõni aeg tagasi tehtud otsusega, eriti pärast viimaseid kõnesid, sõnavõtte ja küsimusi. Me ei lähe selles suhtes reglemendiga vastuollu. Aitäh!

Juhataja

Tõepoolest, reglement seda otseselt küll ei keela. Kui täiskogu arvab samamoodi nagu hr. Junti, siis mina isiklikult oleksin valmis panema katkestamise uuesti hääletusele. Viime läbi kohaloleku kontrolli! Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 19.

Kolleegid, ma panen teist korda hääletusele protseduurilise ettepaneku läbirääkimised katkestada ja jätkata järgmisel istungjärgul. Kõik mäletavad, et kord see juba oli ja kommentaarid on selle kohta lausunud. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et käsiloleva päevakorrapunkti arutelu katkestada ja jätkata järgmisel istungjärgul? Selle ettepaneku poolt on 31 rahvasaadikut, vastu 45 ja kaks on erapooletud. Ettepanek ei leidnud toetust. Kas Vello Pohla tahab öelda lõppsõna? Palun!

V. Pohla

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Peale mõne erandi ei vaidlustanud sõnavõtt minu ettekandes 27 saadiku eelnõu kohta toodud põhjendusi, samuti ei suutnud minu arvates ka härra peaminister esitada veenvaid argumente härra siseministri õigustamiseks. Asja tuum on selles, mida rääkis pr. Ülle Aaskivi. Kas täitevorganid, kas valitsus tunnistab Ülemnõukogu otsuste täitmise kohustuslikkust või on ta seisukohal, et sellele võib vastata alles pärast poliitilist diskussiooni, kui selleks peaks aega leiduma. Parlamentarismi põhimõtte ja riigi demokraatliku struktuuri järgi ei saa olla teisiti, kui et täitevvõim, valitsus peab vastuvaidlematult täitma Ülemnõukogu otsuseid.

Hr. Rüütel ütles, et me ei jõua leida uut siseministri kandidaati, et praegust ministrit asendada. Kas me tõesti võtame siis aluseks teatud tänavapoliitika surve, mis nõuab: Ülemnõukogu aeg on läbi, tema läheb nüüd pikale puhkusele, tal ei ole enam aega midagi otsustada ja asja ei saa sellel või teisel põhjusel lõpule viia? Ma leian, et Ülemnõukogu ei ole oma otsust teinud, kui pikk on tema puhkus ja millal ta puhkusele läheb, ning parlamendiväline surve ei tohi asendada Ülemnõukogu seisukohti. Me jõuame kõik need küsimused, mis meie ette kerkivad seoses umbusalduse avaldamise otsuse vastuvõtmisega, lahendada õigeaegselt. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, Vello Pohla! Head kolleegid! Kõik protseduurilised nõuded on minu meelest täidetud ja me võiksime asuda otsust vastu võtma. Kas on vaja teha kohaloleku kontrolli? Teeme igal juhul. Palun osutada mulle abi, et me saaksime saali kõik saadikud, kes lossis viibivad! Kolleegid, kes te olete väljaspool istungisaali, tulge kohe hääletama! Kohaloleku kontroll. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 19. Järgmine hääletus, mis toimub, on salajane. Aleksandr Gussev.

A. Gussev

Lugupeetud spiiker! Palun vabandust, aga ma tahaksin seda veel kord täpsustada. Palun selgitada kogu Ülemnõukogule, sest alguses ei tõlgendatud seda õigesti! Kui palju hääli peab salajane hääletamine andma, et valitsuse liige vabastataks tema ametikohalt?

Juhataja

50 häält.

A. Gussev

Vastavalt § 21 punktile 3 peab sellise otsuse poolt hääletama 2/5 kõigist Ülemnõukogu liikmeist.

Juhataja

Meie ei käsitle praegu küsimust selle reglemendisätte järgi, sest see käib peaministri või valitsuse kohta. Me käsitleme seda päevakorrapunkti teise reglemendisätte järgi.

A. Gussev

Vabandage, lugupeetud spiiker, ma loen teile ette. "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab Eesti Vabariigi Valitsuse liikme ametisse nimetamise ja ametist vabastamise salajasel hääletamisel lihthäälteenamusega, kusjuures sellise otsuse poolt peab olema 2/5 kõigist Ülemnõukogu liikmeist." Kui mul pole õigus, siis selgitage mulle seda asja.

Juhataja

Ma usun, et täiskogu annab mulle andeks, kui ma paluksin hetkeks kõnetooli härra Jaak Alliku, kes hoopis lühidamalt ja kvalifitseeritumalt kui mina seda küsimust selgitab.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud härra Gussev, lugupeetud kolleegid! Härra Gussev tsiteeris seda ajutise töö- ja kodukorra punkti täiesti õigesti, kuid ma tsiteerin seda ka eesti keeles: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab Eesti Vabariigi Valitsuse liikme ametisse nimetamise, ametist vabastamise salajasel hääletamisel lihthäälteenamusega, kusjuures sellise otsuse poolt peab olema 2/5 kõigist Ülemnõukogu liikmeist." Meil ei ole otsuse projekti Eesti Vabariigi Valitsuse liikme ametist vabastamise kohta. Sama ajutise töö- ja kodukorra § 21 punkt 1 ütleb, et Eesti Vabariigi Valitsuse liikme vabastab ametist Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, kui vabastamine toimub valitsuse esimehe (peaministri) ettepanekul. Kehtivas seaduses ENSV valitsuse kohta on vist §-s 5, kui ma ei eksi, samuti öeldud, et vabariigi valitsuse liikme nimetamise või vabastamise kohta võib ettepaneku teha vabariigi valitsuse esimees. Kuna vabariigi valitsuse esimees ei ole Ülemnõukogule sellist ettepanekut teinud, siis keegi teine seda ka teha ei saa. Umbusalduse avaldamise otsus on samuti reglemendiväline protseduur, kuna ühtegi sätet kuskil kirjas ei ole, et ühele ministrile võib üldse umbusaldust avaldada. Juhatus, nagu härra Nugis seletas, käsitleb seda tavalise otsusena

ükskõik mis asja kohta ja selle otsuse juriidiline jõud oleks sama, kui me avaldaksime härra Närskale armastust, sellest ei tulene mitte mingeid sätteid. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Nii on lood. Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Kuna küsimus on täpselt reglemendis fikseerimata, asi on tõlgendamises, ja samas on küsimus küllaltki tähtis, põhimõttelise tähtsusega, kas me ei paneks siis ikkagi üldkogul hääletamisele, kuidas me seda antud situatsioonis tõlgendame, mitu häält peab umbusalduse hääletamisel olema. Ka teen ettepaneku panna see küsimus enne hääletusele. Tänan!

Juhataja

Häälte küsimus on tegelikult juba reglemendimuudatus, see nõuab kvalifitseeritud häälteenamust. Ma panen Vello Pohla ettepaneku hääletusele, see eeldab ajutist reglemendimuudatust. Kuidas siis? Sellisel juhul on niimoodi, et nagu reglement sõnaselgelt väidab, langetab reglementeerimata protseduuri kohta otsuse juhataja. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja ja hr. Pohla! Kui tahate parandada reglementi, siis tuleks teil esitada vastav kirjalik seaduseelnõu ning anda see Ülemnõukogu menetlusse. Kui hr. Pohla tahab tõlgendada reglementi, siis ta peab ütleva, millist punkti reglemendis ta kavatses selliselt tõlgendada.

Juhataja

Teeme niimoodi, et Johannes Kassil ei ole praegu midagi lausuda, Vello Pohla ütleb aga küll midagi.

V. Pohla

Minu ettepanek, lugupeetud spiiker ja kolleegid, ei ole selles, et muuta reglementi. Reglemendis ei ole see küsimus otseselt fikseeritud. Ma kordan veel, see on reglemendiväline küsimus ja hr. spiikril on õigus, et tema ja juhatus võivad teha ettepaneku. Kuid ma leian, et asi on väga tähtis ja selle tõttu tuleks küsimus, kuidas me läheneme, kui palju häält peab

olema umbusalduse poolt ja vastu, panna üldkogule hääletusele. Ma jään kindlalt oma seisukohale ...

Juhataja

Kolleegid, võtame nüüd oma sõnavõtutellimused maha, katsume mitte lasta kirgedel lõõmama hakata. Lugu on nii, et päris suur hulk kompetentseid rahvasaadikuid on selle küsimusega tegelnud. See oli juhatusel arutamisel, ma olen Jaak Allikuga seda eraldi arutanud ning olen ise veel reglementi uurinud. Tõepoolest, kui me tahame muuta reglementi, siis tuleb võtta vastu ka Ülemnõukogu otsus, mis tähendab, et kõigepealt antakse üle eelnõu. Mina olen valmis hääletusele panema mis tahes ettepaneku, kui see on reglemendipärane. Kui reglemendis oleks ette nähtud kas või see, et üks saadik peab olema umbusalduse avaldamise poolt, ma paneksin selle ka hääletusele. See on aga läbimõeldud küsimus. Lepime kokku, et see on nüüd viimane kord, Vello Pohla. Vello Pohla, palun!

V. Pohla

Ma vabandan, härra spiiker ja lugupeetud kolleegid, et ma veel kord selle kohta selgitust toon. Küsimus ei ole ju reglemendi muutmises, sest reglemendis, nagu te ise, härra spiiker, ütlete, ei ole otseselt fikseeritud niisuguse hääletuse kord. Seetõttu ei ole tegemist reglemendi muutmise ettepanekuga, vaid lihtsalt vaidlusaluse küsimusega, millel on eriline tähendus. Ma teen ettepaneku, et seda otsustab üldkogu. Meil on tavaliselt olnud kombeks, et küsimustes, kus tekivad sellised vaidlused, teeb lõpliku otsuse üldkogu.

Juhataja

Protseduuriliste puhul, Vello Pohla, päris kindlasti. Lugu on nüüd selline, kolleegid, et läbirääkimised on läbi. Valeri Kois, läbirääkimised on läbi. Mis lõiku te mõtlete? Leiame ajutisest töö- ja kodukorrast selle koha üles. Selge, Valeri Kois: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab Eesti Vabariigi Valitsusele või valitsuse esimehele (peaministrile) umbusalduse avaldamise küsimuse absoluutse häälteenamusega avalikul hääletamisel." Me ei aruta aga ei ühte ega teist, vaid ühe ministri küsimust. Vello Pohla, kui küsimus oleks protseduurilises otsuses, siis oleks kõik korrektne ja täiskogu langetaks protseduurilise otsuse lihthäälteenamusega. Kuna meie ei langeta aga mitte protseduurilist otsust – sisuliselt on see juba reglemendi täiendamine, muutmise –, siis eeldab see eelnõu. See on tõesti niimoodi. Näiteks täna ei saa mina niimoodi panna hääletusele protseduurilist otsust, kes on selle poolt, et siseminister maha võtta kolme häälega. See küsimus tuleb lahendada nii, et esitatakse

eelnõu, kus on reglemendimuudatused. Kuna aga reglement ütleb selgelt, kuidas arutatakse kõiki üldküsimusi, mis puudutavad persoone, siis juhatus otsustas, et see on kõige lähem reglemendipärane variant, teist varianti pole. Ja samas ei saa ma ka Johannes Kassi ettepanekut aktsepteerida, sest tegemist ei ole siiski mitte millegi muuga kui personaalküsimusega, personaalküsimused on aga salajased. Ma ei kiirusta, kõik peavad saama järele mõelda, meie otsustus ei tohi praegu mitte mingil juhul olla läbimõtlemtu. Argumendid on välja öeldud. Kas ma võin hääletusele panna? Ega ei ole vaja kohaloleku kontrolli? Ei ole, kõik on saalis. Hääletamine on salajane.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus umbusalduse avaldamise kohta Eesti Vabariigi siseministrile Robert Närskale? Palun hääletada! Nagu öeldud, on vaja 50 häält. Selle ettepaneku poolt on 42 rahvasaadikut, vastu on 30, erapooletuks jäid kaks. Otsus jääb vastu võtmata.

Eesti Vabariigi seaduse "Kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise kohta" eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Kolleegid, jätkame vastavalt kinnitatud päevakorrale. Meil on ühe väga tähtsa seaduseelnõu teine lugemine. Konkreetselt käsitleb see kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise korda. Jätkame teist lugemist! Valitsuse poolt teeb ettekande hr. Oviir, justiitsministeeriumi osakonnajuhataja. Palun, hr. Oviir!

M. Oviir

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Möödunud kord me tegime ettekande seaduseelnõu kohta, mis käsitleb kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamist ja erastamist. Vahepeal on seda küsimust arutatud veel mitmes komisjonis, hr. Kama räägib nendest ettepanekutest, mis selle seaduseelnõu kohta on laekunud. Põhiline küsimuste raskuspunkt on praegu koondunud seaduseelnõu § 8 juurde. Nagu te teate, käsitleb § 8 erastamise erijuhust, kus Eesti Vabariigis asuvad tarbijate kooperatiivid on kohalike omavalitsuste otsusel kohustatud oma vara

erastama. Seaduseelnõus, mille esitas teile valitsus, seda põhimõtet sees ei olnud ja sellele ma juhtisin ka möödunud korral teie tähelepanu. Eile oli see küsimus arutamisel õiguskomisjonis, hr. Anton võib-olla informeerib teid õiguskomisjoni seisukohast lähemalt. Ma paluksin teil veel kord arutamisel keskendada oma tähelepanu §-le 8, mis meie arvates puudutab eelkõige küla- ehk maakaubandust. Praegu on meie seisukoht, et väljakujunenud kaubandussüsteemi ei oleks otstarbekas lõhkuda. ETK-st saadud andmete järgi on üle 800 Eesti tarbijate kooperatiivide kauplustest nn. ühe-müüja-kauplused. Neil on peale küla kaubanduskeskuseks olemise küllaltki palju ka muid funktsioone. On karta, et praegusse seaduseelnõusse sissetoodud § 8 lõhub selle süsteemi ära, sest nagu senised kogemused näitavad, puudutab see privatiseerimine eelkõige rajoonikeskusi, kus on küllaldane nõudlus kaubandusettevõtete järele, kuid samal ajal ei puuduta ta neid kaubandusettevõtteid, mis asuvad kusagil konkreetsetes külas. Seda enam, et praegu toimub vahendite nn. ümberkantimine rajoonisiselt, s.t. rajoonikeskuse kaubandusettevõtted sisuliselt doteerivad neid ühe müüjaga kauplusi ja peale selle veel autokauplusi ja leivaaautosid, mis peavad otseselt konkreetse küla inimesi varustama. Lähtudes öeldust ja arvestades seda, et meil on lähemal ajal vaja vastu võtta ühistegevuse seadus ja monopolide vastane seadus, kus oleks võimalik lahendada ära need küsimused, mis puudutavad konkreetset ETK süsteemi kui ühte küllaltki monopolistlikku kaubandussüsteemi, ei toeta valitsus § 8 sissejätmist seaduseelnõusse ja palub panna selle hääletamisele.

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsimusi hr. Oviirile? Ei ole. Mul on palve, et Kaido Kama teeks lühikese kaasettekande, see aitab meil teemasse süveneda, rolli sisse elada. Meil on vaja teada Kaido Kama komisjoni hoiakut.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu, möödunud istungjärgul katkestati seaduseelnõu teine lugemine, et anda saadikutele aega teha muutunud teksti kohta uusi parandusettepanekuid. Tähtaegselt laekus meile üks parandusettepanek Lembit Arro käest, mis puudutab § 11 punkti 4. Tegemist on redaktsiooni täpsustamisega, et majanditevaheliste organisatsioonide osakute väljaarvutamisel arvestataks osanike osamaksu proportsionaalselt. See ei ole vastuolus eelmiste seisukohtadega, ainult täpsustab ja rõhutab. Hr. Arro ettepanek on juba arvestatud. Lisaks sellele on mõningaid redaktsioonilisi parandusi, mis tõenäolikult suuri probleeme ei tohiks tekitada. Nüüd veel väike kommentaar probleemile, mille viimaste päevade jooksul on

teravalt üles tõstnud ETK ja mis puudutab seaduseelnõu § 8. Seda ei olnud eelnõus, mis oli esimesel lugemisel, see lisandus siia kahe lugemise vahel. Kordan veel üle: see paragrahv annab teatud monopoolses seisundis olevate kaupluste, toitlustusettevõtete, põllumajandussaaduste varumisega tegelevate struktuuriüksuste puhul kohaliku omavalitsuse volikogule õiguse otsustada, et organisatsioon peab privatiseerima osa nendest ettevõtetest, kusjuures raha sellest privatiseerimisest laekuks vastavale kooperatiivile. Siin ei ole tegemist riigistamisega, vaid pigem sundmüügiga. Rõhutan veel kord, et tegemist on võib-olla esimese katsega üldse midagi nende monopolide vastu ette võtta. Eile arutas kujunenud olukorda õiguskomisjon ja istungist võtsid osa ka tarbijate ühistu esindajad ning valitsuse esindajad. Õiguskomisjon paneb Ülemnõukogule ette hääletada, kas jätta § 8 sisse või mitte, hääletada seda alternatiivina. Tehti selgeks ka õiguskomisjoni seisukoht nimetatud küsimuses. Kohalolnud liikmete hääled jagunesid nii, et 3 oli § 8 väljajätmise poolt, 2 sissejätmise poolt ja üks oli erapooletu. Ma arvan, et kui § 8 on läbi hääletatud, siis on ilmselt õige aeg ette kanda ka redaktsioonilised parandused, mis tehakse.

Juhataja

Kaido Kama, kui me jõuame hääletamiseni, teeme seda kahekesi. Aitäh! Alar Maarend.

A. Maarend

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kas komisjonis oli arutamisel ka see, mida mõistetakse ühe kahendiku all? Kas mõeldakse nende struktuuriüksuste tükke või müügiväärtust või kuidas üleüldse käsitleda seda ühte kahendikku? Kas arutati ka seda, millise pretsedendi see võib luua, kui see läbi läheb? Ühest küljest on see tarbijate kooperatiivi kui monopoli vastu, teisest küljest on see aga käsitletav ka omanikuvastasena. Kas see ei tekita pretsedenti, et ka teiste omanikega võib samamoodi käituma hakata? Tänan!

K. Kama

Mis puudutab küsimust, kuidas täpselt määrata ühte kahendikku, siis seda arutati, aga leiti, et see on n.-ö. tehniline probleem, mida seadus ei pea sätestama. Teise küsimuse kohta ütleksin, et kui Eestis oleksid omanikud selged, siis ei oleks üldse vaja niisuguse seaduseelnõuga tegelda. Omandireformi aluste § 40 ja 42 nägid ette kehtestada organisatsioonidele seadusega kas tasuta üleantud vara taasriigistamine või organisatsioonide vara erastamine. Nüüd ongi aeg teha otsus, kas asuda §-s 8 pakutud kujul organisatsiooni vara erastama või seda mitte teha. Ma olen täiesti kindel, et see on praegu ühekordne akt, millega me lahendame

konkreetseid omandiprobleeme ja see ei loo mingeid pretsedente tulevikuks. Vastupidi, me tahaks ükskord lõpetada määramatuse küsimuses, kellena me ikkagi kooperatiivi käsitleme ja kellena me ei käsitle.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, läbirääkimised jätkuvad. Palun kõnetooli Lembit Arro!

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Mul on hea meel, et komisjon on arvestanud minu ettepanekut EKE või KEK-ide vara jagamise asjus, arvestades majandite osamaksu suurust. Täna tahaksin aga rääkida natuke lähemalt §-st 8. Kuigi kord on selline, et enam ettepanekuid vastu ei võeta, tahaksin selle vastu natuke protesteerida. Kuna esimeses projektis § 8 ei olnud, peaks minu arvates selle kohta võima ka parandusi teha. Kui § 8 sisse jääb, kujuneb minu arvates olukord, mis ei ole maakauplustele ja maakohtadele sobiv. Hr. Maarend mainis juba, et ei ole ka väljaloetav, mida tähendab see pool. Kui näiteks kooperatiivil on rajoonikeskuses suur kaubamaja, mille bilansiline maksumus on mitu miljonit, siis tähendab see seda, et vallad võivad kõik oma maakauplused lubada maha müüa ja erastada ning maale ei jäägi enam poode, sinna võidakse teha hoopis õllebaarid või kioskid. Minu arvates peaksid selle asja otsustama ikkagi kohapealsed kooperatiivi liikmed, mitte vald. Kooperatiivi liikmed otsustavad, kas nad tahavad jätta oma kaupluse alles ühistuna, ühiskauplusena kohalikule rahvale või tahavad nad kui omanikud selle erastada või maha müüa. Sellepärast ma toetan täielikult valitsuse seisukohta, et § 8 tuleks välja jätta, ja teen ka kirjalikult sellekohase ettepaneku. Aitäh!

T. Mets

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Meie ees on praegu seaduseelnõu kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise korra kohta. Meile esimesele lugemisele esitatud variandi olid omavahel kooskõlastanud kaubandusministeerium, ETK ja riigivaraamet. Teiseks lugemiseks on meile antud nüüd teine variant, mis oluliselt ja põhimõtteliselt erineb esimese variandi tekstist just nimelt oma juriidiliste lahkuminekute tõttu. Alles mõni minut tagasi esinenud alakomisjoni esimehe hr. Kama jutust selgus, et ka õiguskomisjon ei leidnud selles küsimuses ühist keelt. Vaidlusalusteks on kujunenud § 7 ja § 8, mis on väga olulised punktid, sest nende

ellurakendamine tähendaks seda, et maakaubandus võiks täielikult välja surra. Maal on terve rida selliseid kauplusi, mis praegu erakätesse antuna surevad lihtsalt välja. Arvatakse, et olud on samad mis 50 aastat tagasi, kui külad olid suured ja maal inimesi palju. Siis võis ühemehekauplusi ülal pidada, aga praegu on olukord radikaalselt muutunud. Suured piirkonnad on täiesti inimtühjad ja kooperatiivisüsteemi väikesed kauplused eksisteerivad ainult selle kasumi arvel, mida annavad asulates olevad suuremad kauplused. Ühesõnaga, praegusel kujul esitatud seaduseelnõu seaduseks tegemine ei vastaks suure osa meie elanikkonna huvidele. Kuna siin on tekkinud olulised arusaamatused õiguskomisjoni ja asja enda tuuma vahel, esimese ja teise projekti vahel, siis minu ettepanek, lugupeetud kolleegid, oleks anda küsimus täiendavasse ekspertiisi ja kutsuda uuesti kokku algsed asjaosalised, sest teine projekt koostati seljataga. Siis saaks ka ETK anda veel kord omapoolse hinnangu. Ma usun, et kui see küsimus tuleb korrigeeritult uuesti meie ette, siis ei teki selliseid arusaamatusi, nagu siin täna on olnud. Ma tänan teid tähelepanu eest!

J. Tamm

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma ühinen eelkõnelejate arvamusega, et käesoleva seaduseelnõu § 8 vastuvõtmisel tekitame kahjuks palju rohkem probleeme, kui neid antud hetkel lahendada suudame. Kui me vaatame seaduseelnõu ilma §-ta 8, alates §-st 2 ja kohustatud subjektidest, siis ma olen täiesti nõus, et on aeg korrastada meie erastamine või ärastamine, nagu me viimasel ajal oleme nimetanud neid juhuseid, kus riigi rahaga ehitatud objekte, olgu siis puhkebaase, sanatooriume vms., kavandatakse saladuskatte all, niimoodi tasahilju erastada. Et sellele piiri panna, on käesolev seaduseelnõu vastuvõtmiseks küps. Eelkõnelejad juba põhjendasid § 8 sobimatust ja rääkisid tema veidi kummalisest juurdetulekust esitatud eelnõule. Tõesti, kui me tänases ebastabiilses olukorras, kus valla territooriumil on 4 või 5 väikese käibega kauplust, mis kõik kuuluvad ETK-le, sinna juurde veel mõningad autokauplused, anname kellelegi ootamatut voli otsustada, et osa nendest kauplustest kuulub erastamisele, siis me ei taga mitte millegagi seda, et selles külas, selles piirkonnas jääb üldse kauplus alles. Selle kohalike elanike esmatarbeid rahuldava kaupluse asemele võib tekkida mingisuguse ainukauba hulгимүүgi kauplus või midagi muud sarnast. Me ei garanteeri millegagi ka seda, mida siin on täna juba rõhutatud, vajadust doteerida nende kaupluste väikest käivet, toetada neid alevites ja linnades asuvate ETK-le kuuluvate suuremate kaubandusettevõtete kasumist. Me viime süsteemi niimoodi tasakaalust välja, laseme maakonnal otsustada näiteks linnakaupluste 100%-lise erastamise. Ma rõhutan spetsiaalselt, et 100%-lise erastamise, sest praegune redaktsioon ei välista seda, kuigi

seaduseelnõu esitajad tõlgendavad seda teisiti. Ma loen teile ette meile esitatud teksti: "Volikogu, kes kinnitab vara loetelu selliselt, et erastamise tagajärjel ühele tarbijate kooperatiivile kuuluva vara osatähtsus ei ületaks ühte kahendikku ..." Kuskil ei ole aga öeldud, et see võib-olla ei ületa 1 või 2%, ei ole piirangut, et ei või vähendada nende kaupluste või müügikohtade arvu alla poole. Nagu hr. Maarend juba küsis, ei saa aru, kas on mõeldud tükkide arvu või kogumaksumust jne. Seetõttu lugupeetud kolleegid, arvan, et enne tuleks läbi arutada ja vastu võtta meile kiireloomulisena esitatud ühistute seadus, kus tulevad täpselt välja ka kaubandusühistute, sealhulgas maal olevate kaubandusühistute liikmete õigused ja kohustus arvestada, kas kaupluse piirkonna tarbijad peavad õigeaks selle kaupluse erastamist, nad võivad teha vastava ettepaneku kas kohalikule omavalitsusele või veel kellelegi jne. Teiseks peaksime lähiaegadel, vahest enne suvepuhkusele minekut arutama ka monopolivastast seadust. Ka seal tuleb need küsimused arutusele võtta ja siis saame selle seaduseelnõuga täpselt siduda täna meile § 8 all esitatud probleemi. Minu poolt on kõik.

H. Peterson

Lugupeetav juhataja ja kolleegid! Ma ei hakka kõnet pidama, kuna omandireformi komisjon on algusest peale olnud kindlal seisukohal, et kooperatiivset süsteemi ei tohi uuesti natsionaliseerida. Täienduseks eelkõnelejatele ütlesin ainult niipalju: probleem ei ole mitte selles, et kardetakse, nagu ei suudaks eraettevõtja seda kauplust varustada. Asi on hoopis selles, et kui me asendame selle ainukese, olgu see siis kas või kooperatiivne, mis on riigimonopoli kõrval, eramonopoliga, siis tõstetakse hinnad meeletult kõrgele. Jätame praegu siiski rahva ja kooperatiivi liikmete otsustada, mis nad selle kooperatiiviga nii Virumaal kui Võrumaal teevad. Need küsimused saab lahendada hoopis ühistegevuse seaduses ja monopolivastases seaduses. Minu ettepanek teile on, et ei maksa olla § 8 poolt.

R. Tamme

Auväärsed kolleegid, ma sooviksin teie tähelepanu juhtida lühidalt järgmisele asjaolule. Tarbijate kooperatsioon on rahvusvaheliselt väga sügavate traditsioonidega ja seda eriti arenenud riikides. Tuletan meelde, et Poola hiljutine praktika, mille aluseks olid meie eelnõus kirjapandud § 6 motiivid, äratas rahvusvaheliselt – ja mitte ainult kooperatsiooniliikumises – küllalt olulist negatiivset vastukaja. Ma ei soovitaks seda esile kutsuda Eesti Vabariigi suhtes ja seetõttu pean täiesti loomulikuks, kui me hääletaksime § 8 eelnõusse sissejäämise vastu.

Täna!

J. Telgmaa

Lugupeetavas kolleegid, suurest austusest selle seaduseelnõu koostajate ja tema töötlejate heade kavatsuste vastu alustaksin ma nii, et neid küsimusi on kahtlemata vaja reguleerida, ja katse, mis siin praegu on tehtud, väärrib täit tähelepanu. Kuid ma paneksin selle asja tervikuna siiski kahtluse alla ja sugugi mitte ainult selle § 8 pärast. See küsimustering tundub olevat palju ulatuslikum ja palju keerulisem, kui praegu seda eelnõu lugedes võib paista. Kui ma tahaksin näiteks teada, kuidas majanditevahelist sanatooriumi erastada, kuidas temaga ümber käia, milliseks kujuneb tema edaspidine saatus, siis siit seda vastust mitte kuidagi ei leia. Kui ma esitan küsimuse, missugused varandused siin liiguvad, siis on siin kaunis suur rõhk pandud taasriigistamisele ja selle vara liikumisele, mida taasriigistatakse, aga seda vara on kõnealustes objektides kas tühine osa või pole enamasti üldse. Nagu siin on öeldud, kuulub taasriigistamisele selline vara, mis on kohustatud subjektile tasuta üle antud riigivarana. Seda on isegi juba väga vähe, ja kui veel lisada tingimus, et mis on säilinud endisel individualiseeritaval kujul, jääb see maht hoopis tühiseks. Sellega on põhirõhk tegelikult erastamisel, kuid erastamine on ühena nendest headest kavatsustest, millega põrgutee on sillutatud, praegu kahjuks piisavalt läbi töötamata. Me jõuame jälle sinnasamasse, et meil on näiteks määratlemata, mis on kooperatiiv. Siin seaduses käsitleme seda kui mingit pseudokooperatiivset riiklikku moodustist, millesse võib sekkuda, mille omandit võib hakata käsutama keegi väljastpoolt tulnu. Kuid meil ei ole seni mitte mingisugust seadusandlikku dokumenti, me ei ole midagi selle kohta vastu võtnud, et kas või see tarbijakooperatsiooni süsteem on pseudokooperatiivne, et see on riiklik moodustis ja me võime sellesse sekkuda. Võib-olla me edasises elus jõuame hoopis seisukohale, et ta on siiski tõeline kooperatiivne moodustis, ja siis on ta subjekt, kellele kuuluv vara on kaitstud samuti nagu igasugusele teisele omanikule kuuluv vara. Mulle tundub, et kuni me neid küsimusi ei ole lahendanud, tegutseme rõõmsalt lammutusfilosoofia seisukohalt ja tagajärjedena võime mõne aja pärast näha midagi taolist, mida me võib-olla näha ei tahaks. Selles mõttes ma heidaksin eelnõule ette põhjendamatut ajast ette minekut. Võib-olla on see kõik kohane siis, kui igasuguste majandusühenduste kohta, sh. ka kooperatiivsete ühistute kohta on vastu võetud seadused, mis sätestavad nende staatuse ja mille alusel saab mõõta olemasolevaid, otsustada, kuidas neile üldse läheneda ja kuidas neid käsitleda. Kuivõrd peab respekterima neid kui omanikke ja kuivõrd me võime sekkuda selle omandi käsutamisse. Me kohtame siin veel selliseid määratlemata mõisteid nagu töösak majanditevahelise organisatsiooni varas. Kui see võtta aluseks isikule antud majanditevahelise organisatsiooni vara erastamisel, siis enne peab see töösak olema vähemalt sama täpselt määratletud nagu näiteks töösak ühismajandi varas,

mis on üks põllumajandusreformi seaduse alustugesid. Siin on lihtsalt nimetatud, kellele on majanditevahelise organisatsiooni vara erastamisel arvestatud töösak. Ma tahaks küll väga teada, mismoodi võiks majanditevahelises sanatooriumis arvestada näiteks minule kuuluvat töösakut. Kuni need asjad on lahendamata, peaksime selle eelnõu kõrvale panema. Avaldades küll veel kord tunnustust seaduseelnõu koostajate ja väljapakkujate headele kavatsustele, lõpetaksin soovitusena see praegu arutelult maha võtta. Täna!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Minu sõnavõtt on suunatud tegelikult siin saalis istuvale ETK esimehele hr. Aruvallale, kellega me oleme seda küsimust mitu korda arutanud. Ma tahaksin meelde tuletada, et § 8, mille üle põhiliselt vaidlused käivad, ei tekkinud seadusesse mitte kellegi paha tahte tagajärjel, vaid vabariigi valitsuse, majandusministeeriumi esindajate ettepanekul ning see leidis omandi- ja maareformi komisjonis algul peaaegu üksmeelset toetust. Hiljem esitasid hr. Aruvald ja ETK esindajad üsna kaalukaid ja põhjendatud vastuväiteid, osutades sellele, milliste negatiivsete tagajärgedeni võib kõnealuse punkti mõtlematu rakendamine kohapeal viia. Mina isiklikult pean hr. Aruvallast väga lugu ja ütlen, et need vastuväited on tõesti aktsepteeritavad. Kuid ma tahaksin juhtida siiski ETK tähelepanu sellele, et kui § 8 siit ka täna välja jääb, ei kao probleem päevakorrast. Nagu hr. Oviir ütles, tuleb see monopolivastases seaduses uuesti päevakorraks. Ilmselt jõutakse selle seaduseni Riigikogus ning lähimad kuud ETK enda tegevuses peavad näitama, kui raske löögi võib ta Riigikogult saada. Ma olen kindel, et Riigikogus tuleb see kõik uuesti ette ja seetõttu oleks ETK-le tungiv soovitus, et ta nii ülevabariigilisel kui ka kohalikul tasemel rikka ja võimsa kooperatiivina ei käitaks selliselt, et teda võiks pidada uute ühistute ja tekkiva erakaubanduse takistajaks Eestimaal. On küllalt fakte, kus ETK lülid on nii käitunud. ETK tegelik eesmärk peaks olema muutuda oma baaside ja ladudega suures osas siiski hulgikaupmeheks ja hakata vastloodud erapoodide varustajaks, mitte aga igast putkast, igast pinnast kramplikult kinni hoida. Sel juhul võib kogu see protsess mööduda valutult ning ETK leiaks edaspidi oma koha normaalses Eesti ühistegevuses. Aga need vastuväited, mis siin kõlasid, on tõepoolest aktsepteeritavad, mistõttu mina isiklikult jään selle paragrahvi hääletamisel erapooletuks.

J. Kork

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tahaks juhtida tähelepanu sellele, et me üritame seadusi vastu võtta kui tervikuid ja pealkiri ning sisu peaksid ikka kokku minema. Kui

vaadata praegu selle seaduse pealkirja, mis kuulutab taasriigistamist ja vastava vara erastamist, siis § 8 ei vasta sellele pealkirjale sugugi, see on kunstlikult siia sisse tulnud. See puudutab mingit teist probleemi, mis tuleb lahendada teiste seadustega. Sellepärast ma tahaksin ka toetada seda, et § 8 välja võtta. Sellest saavad kindlasti aru kõik maasaadikud, sest eelkõige langevad raske löögi alla maakauplused, väiksed maakauplused, mis praegu on miinuses. Need praktiliselt kaovad ära. Nii et siin tuleb lähtuda ikka sellest, et § 8 ei sobi arutatavasse seadusesse. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas lõpetame läbirääkimised? Teeme kohaloleku kontrolli! Kohal on 66 rahvasaadikut, puudub 32.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised käsiloleva päevakorrapunkti üle? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 2 jäid erapooletuks. Läbirääkimised lõpetatakse.

Kolleegid, on laekunud nii sisulisi kui ka protseduurilisi ettepanekuid. Nende ettepanekute põhjal on mul mulje, et Ülemnõukogu seda seaduseelnõu ei toeta. Ettepanekud tagasi lükata ei sobi, sest teisel lugemisel ei lükata tagasi, seda tehakse esimesel lugemisel. Küll aga võib lihtsalt vastu hääletada. Kõigepealt siis protseduurilised ettepanekud. Heldur Petersoni ettepanek on katkestada kuni ühistegevuse seaduse vastuvõtmiseni. Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu kuni ühistegevust reguleeriva seaduse vastuvõtmiseni? Selle ettepaneku poolt on 43 rahvasaadikut, vastu 16, erapooletuid on 6. Arutelu katkestatakse, kuni on võetud vastu ühistegevuse seadus. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, kas meil ei ole reglemendis siiski punkti, et katkestamine toimub kindla tähtajaga, s.t. määratakse istungjärk? Praegune katkestamine jäi ju täitsa taevasse.

Juhataja

On küll tegelikult niimoodi. Ma ise mõtlesin, et kuidas see välja kukub, kui me paneme küsimuse 76. või 77. istungjärgule, teadmata, kas selleks ajaks seda seadust vastu võetakse. Kaido Kama.

K. Kama

76. või 77. istungjärk ei päästa midagi. Ma tuletan veel kord meelde, et selle teksti, mida me praegu arutame, said saadikud kaks nädalat tagasi ja kahe nädala jooksul tegi ainult hr. Arro oma parandusettepaneku. Ma ei usu, et meil on 76. või 77. istungjärgul rohkem ja paremaid ettepanekuid, mida me saaksime arvestada.

Juhataja

Jaak Allik, mina teen vastuettepaneku, mis on küll natuke vaieldav reglemendi järgi, kuid lausa vastuolus ka ei ole. Nimelt võiksime pidada selle küsimuse üle nõu 77. istungjärgul ja siis otsustada, mis edasi saab. Võib-olla me töötame näiteks terve suve ja teeme veel 10 istungjärku otsa. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, hr. Kama tegi vist pärast ettepaneku § 8 läbi hääletada. Minu meelest on kogu seaduse konks selles §-s 8. Katkestamise ettepanek ja seostamine ühistegevuse seadusega tuleneb ka eelkõige sellest paragrahvist. Kas ei oleks õigem eelmine hääletamine tühistada, hääletada läbi § 8 ja siis vaadata, kas katkestada või saab seaduse siiski täna vastu võtta?

Juhataja

Mina ei saa nüüd enam midagi teha, see oli ikka täiskogu otsus, Jaak Allik. Kolleegid, läbirääkimised on läbi, me räägime Jaak Allikuga ainult protseduuri üle. See on päevakorraväline kõnelus protseduuri üle. Teised praegu sekkuda ei saa. Sellest lähtudes jääb otsus praegu jõusse, kuid me täpsustame töö korras istungjärku. Tõnu Anton, juhtivkomisjoni esimees!

T. Anton

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Meie reglemendi § 11 lõige 6 kõlab nii: "Teine lugemine katkestatakse, kui seda nõuab ettekandja, kaasettekandja või kui Ülemnõukogu nii lihthäälteenamusega otsustab." Praegusel juhul ei ole nõudnud teise lugemise katkestamist ei ettekandja ega kaasettekandja.

Juhataja

Tõnu Anton, Ülemnõukogu otsustas nii lihthäälteenamusega. Kas oli nii?

T. Anton

Aga sellist katkestamist ei ole nõudnud ettekandja ega kaasettekandja! Mul on palve, et reglemendikomisjoni tõlgendaks § 11 lg. 6. Kas Ülemnõukogu saab otsustada küsimust ka siis, kui seda ei nõua ettekandja või kaasettekandja?

Juhataja

Üks hetk, ma võtan endale ka reglemendi ette. Enne kui Jaak Allik ütleb oma tõlgenduse, ütlen mina oma tõlgenduse. Teine lugemine katkestatakse, kui seda nõuab ettekandja või kaasettekandja või kui Ülemnõukogu nii lihthäälteenamusega otsustab. Kui ettekandja ja kaasettekandja seda nõuavad, siis Ülemnõukogu ei otsusta enam midagi lihthäälteenamusega, ta lihtsalt katkeb. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. Nugis, teie tõlgendus oli praegu täiesti õige. Järgmine lause paragrahvist kõlab aga nii, et määratakse tähtaeg teise lugemise jätkamiseks. Selle me jätsime tegemata, kuna ühistegevuse seadust ei ole isegi menetluses. On ettepanek määrata tähtajaks homme istung.

Juhataja

See on jumala tõsi, et istungjärk tuleb määrata, aga ma olin kimbatuses just nimelt sellepärast, et lood on niisugused nagu nad on. Meil on reglemendi järgi kaks istungjärku, kui me ei võta arvesse septembrikuist. Jaak Alliku ettepanek tuleb meil sellisel juhul läbi hääletada, sest see tähendab, et jätkata tuleb käesoleval istungjärgul, kui tema nõuab homset istungit. Kui see ettepanek saab lihthäälteenamuse, siis jätkame homme, kui see lihthäälteenamust ei saa, siis ma palun aktsepteerida minu ettepanekut, et me 77. istungjärgul peame nõu. Arutame juhtivkomisjoniga, vajadusel valitsuse esindajatega ja selleks ajaks on meil ka järgnev töökorraldus selge. Me teame, kas me töötame suvel nii või naa palju.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et jätkata katkestatud päevakorrapunkti arutelu sellel, 75. istungjärgul? Selle ettepaneku poolt on 33 rahvasaadikut, vastu 16, erapooletuks jäi 9. Arutelu jätkub sellel istungjärgul, s.t. homme.

Eesti Vabariigi kodanikukaitseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kodanikukaitseaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Kolleegid, nüüd on aeg nii kaugel, et meil on tööpäeva lõpuni jäänud vähem kui veerand tundi. Mis te arvate, kas me võtame vahele mõne lühikese küsimuse ja võib-olla natukene pikendame tööaega või jätkame kinnitatud päevakorraga, mis eeldab seda, et tõenäoliselt tuleb kaaluda, kas pikendame tööpäeva või katkestame veel kord? Jätkame päevakorraga. Kolmas päevakorrapunkt: kodanikukaitseaduse eelnõu ja selle juurde käiv rakendusotsus. Alustame teist lugemist ja ma paluksin kõnetooli hr. Ants Rööbi, päästeameti peadirektori asetäitja.

A. Rööp

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Nende 4 kuu jooksul, mis on möödunud seaduseelnõu arutamisest esimesel lugemisel, on elu üsna palju edasi läinud. Kõigepealt on elu kinnitanud seda, et peale korterivaraste, röövlite ja kõigi teiste, kes meid ohustavad, on väga palju probleeme Eestimaa inimeste ohutuse tagamisega kõikvõimalike õnnetusjuhtumite, tulekahjude, lõhkekehade leidmise, avariide ja muu sellise puhul. Pääaegu kõigis linnades ja maakondades on juba loodud needsamad päästeametid, millele viidatakse arutatavas seaduseelnõus. Enamik nendest on endale töötajad leidnud ja tegutseb tõsiselt, võttes aluseks sellesama seaduseelnõu. Ja ma pean ütlema täie tõsidusega, et üheski maakonnas, üheski vallas, alevis ega linnas ei ole tekkinud probleeme sellega, kuidas üks või teine küsimus on siin asetatud. Küll aga on probleem praktilise töö korraldamisega, sest üks asi on tegutseda seaduse järgi ja luua tegelik süsteem, teine asi on loodud ametite palved omavalitsustele, ettevõtetele: palun tehke seda või teist. Nii et praegu on väga-väga palju just nimelt selle seaduseelnõu taga. Muidugi tuleb ütelda ka seda, et on küllaltki tunduv protsent kõigi tasemete juhtivaid inimesi, kelle arvates pole midagi vaja – meil pole midagi juhtunud. Lihtsalt müüakse maha, hangeldatakse kõige selle varaga, mis on otseselt määratud inimeste päästmise korraldamiseks, ja see on juba väga tõsine löök Eestimaa rahakoti ja eesti inimese tasku pihta, sest ega need asjad ülearused küll ei olnud. Meil on nagunii ees küllaltki tõsised probleemid, kuidas viia kõik tänapäeva tasemele ja muretseda paljud vajalikud asjad. Samuti on probleemiks väljaõpe, mida tuleb juba vastavalt seadustikule korraldada. Võin veel öelda, et tihedad kontaktid Skandinaavia ja Euroopa riikidega on näidanud, kuidas me selle seaduseelnõuga oleme isegi teinud teatava sammu edasi. Me vaatleme päästeteenistust ja

tsiviilkaitset kui ühtset süsteemi, mis töötab nii rahu- kui sõjaajal, tegemata niisugust vahet, et on rahuaegne päästesüsteem, millest sõjaohu korral saab tsiviilkaitse – *civil defence*, nagu see rahvusvaheliselt on. Meie naabrid soomlased tahavad sedasama teha 1992. aasta lõpuks, rootslased teevad uut seadust samal põhimõttel ja olid üllatunud, et me oleme sellega juba maha saanud ja et see võib tõesti väga hästi nii olla. Ma rõhutan veel kord, et praeguses situatsioonis, mis ei ole Eestimaa inimestele sugugi mitte ohutu, on väga oluline, et me saaksime tegutseda edasi seaduse alusel ja panna ühiselt paika süsteemi, mida iga inimene Eestimaal tunnetaks.

Juhataja

Suur tänu! Millised on küsimused? Küsimusi ei ole. Ettekandega esineb ka riigikaitsekomisjoni esimees hr. Tupp.

E. Tupp

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tõesti on kulunud väga pikk aeg, kuni me jõudsime selle seaduseelnõu teise lugemiseni. Ma ei hakka siin minu meelest esimesel lugemisel küllaltki põhjalikult käsitletud ja teie küsimuste abil selgitatud seaduse sisu kommenteerima. Riigikaitsekomisjonile on kodanikukaitseeaduse eelnõu teksti kohta laekunud järgmised parandusettepanekud. Keskkonnakomisjonilt on ettepanek sõnastada § 22 järgnevalt: "Eranditult kodanikukaitse ülesannete täitmiseks alaliselt Eesti Vabariigi Riikliku Päästeameti alluvusse määratud kaitsejõudude päästeüksused ja nende tegutsemist tagavad üksused." Kõigepealt toonitan veel seda, et kuna seaduseelnõu iseenesest on väga mahukas, siis polnud mõtet hakata väheste parandusettepanekute pärast kogu teksti ümber trükkima, et esitada seda teile muudetuna. Komisjoni otsus on, et ettepaneku sõnastus vastab Genfi konventsiooni 1. lisaprotokolli § 67 formuleeringule ja see läheb siis § 22 lg. 2 punktiks 1. Läheme järgmise parandusettepaneku juurde. Keskkonnakomisjoni poolt on laekunud veel ettepanek lisada §-le 23 järgmine lõik: "Tegutsemist erakorralises olukorras korraldavad käesolev seadus, Eesti Vabariigi Valitsuse otsused, päästeteenistusse kuuluvate organisatsioonide tegevust reglementeerivad dokumendid ja kodanikukaitse juhtide otsused." See ettepanek on samuti arvestatud ja ta läheb § 23 punktiks 4, kusjuures punkt 4 muutub siis 5-ndaks. Kolmas täiendusettepanek on hr. Sovetnikovilt. Selle sisu on, et lisada seaduseelnõule paragrahv, mis annab Eesti Vabariigi Riiklikule Päästeametile õiguse autasustada päästetöödel silmapaistnud isikuid. Komisjon ei arvestanud seda, kuna Eesti Vabariigis ei ole senini veel riiklike autasude statuuti kehtestatud. Ilmselt on muidugi hädavajalik seda lähemas tulevikus teha. Ma arvan, et

hr. Sovetnikovi esitatud täiendus leiab lahendamist vastavas seadusandlikus aktis, mis kehtestab riiklike autasude andmise korra ning kõik sellega kaasneva.

Riigikaitsekomisjoni poolt on kõnealuse seaduseelnõu kohta kõik. Rohkem ettepanekuid laekunud ei ole ja meie ettepanek on võtta seadus teisel lugemisel vastu.

Juhataja

Suur tänu! Rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Ma avan läbirääkimised. Kas soovitakse kõnet pidada, sõna võtta? Ei soovita. Kolleegid, see tähendab, et läbirääkimised on lõppenud. See on meie otsus, mille me praegu džentelmenlikul kokkuleppel langetame. Ühtegi parandusettepanekut järelkult enam vastu ei võeta. Hr. Enn Tupp, kas meil on hääletamisele minevaid parandusettepanekuid? Ei ole. Kolleegid, kas keegi saalis olijatest nõuab nende parandusettepanekute hääletamist, milles on juba saavutatud kokkulepe autoritega? Ei nõua. Teeme kohaloleku kontrolli! Kohal on 63 rahvasaadikut, puudub 35.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi kodanikukaitseseadus? Palun hääletada! Vaja on 50 häält. Selle ettepaneku poolt on 56 rahvasaadikut, vastu ega erapooletu ei ole keegi. Kodanikukaitseseadus on vastu võetud.

Kolleegid, homme me jätkame katkestatud päevakorrapunktiga, mis käsitleb tarbijatekooperatiivide vara erastamist. Priidu Priks.

P. Priks

Härra juhataja, kuna täna jäi päevakorrast kaks punkti arutamata ja homme on neli punkti, siis ma ei usu, et me saame kõigist jagu. Võib-olla ütlete, millega me homme kindlasti hakkame tegelema.

Juhataja

Mul on kahtlus, et homme me võtame vahele mõned kiireloomulised küsimused, komisjonidelt on juba otsused laekunud. Kuid olgem siiski valmis võtma küsimusi just sellises järjekorras, nagu nad meil päevakorra järgi pooleli jäid. Kohtumiseni homme!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

75. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

4. juuni 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Istungjärgu töö jätkub. Võtame sisse töökohad ja kontrollime kohalolekut! Kohal on 62 rahvasaadikut, puudub 36.

Head kolleegid, kallid võitluskaaslased! Täna 108 aastat tagasi õnnistati Otepää kirikus Eesti lipp.

(Lindilt tuleb "Eesti lipp".)

Päevakorravälised avaldused

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma ei mäleta, et keegi oleks täna tahtnud midagi meile üle anda, sellepärast alustame kohe vaba mikrofoniga. Kõigepealt tuleb kõnetooli Ain Tähiste ja räägib meile 5 minuti jooksul oma murest.

A. Tähiste

Lugupeetud juhataja, kallid kolleegid! Üpris hea on alustada pärast sellist pateetilist, pidulikku algust. Minu mure on seotud sellega, et meie igapäevane reaalsus saaks enam-vähem adekvaatseks selle sini-must-valge pühadusega. Probleem, millest ma täna räägin, on teile ilmselt juba tuttav, kuna sellest kirjutavad tänahommikused ajalehed. Lugu on selles, et 20. mail te tegite siin minu meelest natukene tühja tööd, ise seda teadmata. Nimelt, võttes vastu Eesti Vabariigi välisvaluutaseaduse, te rikkusite oluliselt reglementi. Selles on põhiliselt süüdi – ma ei taha, et see nii väga traagiliselt kõlaks – eelarve-majanduskomisjon oma esimehe Jüri Reinsoni näol ja ka toonast Ülemnõukogu istungit juhatanud Marju Lauristin. Probleem on selles, et minu parandusettepanekud, mis ma esitasin, jäid hääletamata. Ma ise viibisin sel ajal Ülemnõukogu komanderinguga Strasbourgis keskkonnakonverentsil, mitte äri ajamas, nagu väitis kallid kolleeg Ivar Raig. Äri oli sellel konverentsil võrdlemisi raske ajada. Loomulikult ei saanud ma ise seetõttu istungil osaleda, ja nagu te hästi teate, ei saa

mitte keegi teine peale parandusettepaneku esitaja ettepanekut maha võtta. Ma võib-olla ei hakkakski sellest samast vormilisest rikkumisest tõsist numbrit tegema, sest ma ei ole sugugi kindel, kuidas teie suhtute minu parandusettepanekutesse, aga asi on minu jaoks igal juhul põhimõtteline. Põhimõtteline selles mõttes, et me oleme vastu võtnud seaduse, mis jällegi ei vasta tegelikkusele, see isegi ei suuda kujundada meie huvidele vastavat tegelikkust. Tegelikkus on see, et välisvaluuta juba voolab Eesti Vabariigist välja. Niipalju siis sellest. Ma nõuan selle paranduse hääletamist sellepärast, et minu jaoks on see küllalt oluline. Vormiliselt on aga küsimus selles, et ma kavatsen esitada protesti Ülemnõukogule ja Ülemnõukogu juhatusesele. Ülemnõukogu juhatus peaks selle lahendama. Mulle ei antud võimalust realiseerida sellel hääletamisel oma põhiõigust, seadusandliku initsiatiivi õigust. Kas see on nüüd obligatoorne tunnus, et seaduseelnõu vastuvõtmise vorminõudeid on rikutud ja see ei kehti? Ma jõudsin eile rääkida kuluaarides paljude meie prominentsete juristidega, sealhulgas ka austatud justiitsministriga. Tema arvas, et see ei ole obligatoorne tunnus, aga ma hakkasin mõtlema, et mis siis üldse on. See, et mul on volitused hääletada seadusi, teha neisse parandusi, on minu meelest meie demokraatia alustugi ja absoluutne algus. Nii et ma väidan, et see on obligatoorne tunnus. Mul ei ole olnud võimalust enne selle kohta protesti esitada kui alles nüüd, s.t. üleeile ma sain asjast teada ja eile tutvusin dokumentatsiooniga. Selgub, et mul on 100%-liselt õigus, ja täna ma esitan protesti. Mul ei olnud füüsiliselt võimalust seda varem teha. Olukord on muidugi esmakordselt niisugune, et seadus on vastu võetud ja ka alla kirjutatud, aga seda on tehtud protseduurireegleid rikkudes. Mina väidan, et ta on seetõttu tühine, kuna elementaarset puhasnormi on juba rikutud. Ma loodan, lugupeetud kolleegid, et te minu probleemi mõistate. See ei olegi ainult minu probleem, vaid see põhimõte peab saama adekvaatse tõlgenduse, sest selliseid asju võib tulevikus veel juhtuda, eksimine on ju inimlik. Tegemist oli eelkõige just inimliku eksitusega, mitte põhimõttelisega, ja ma ei kavatse kellegagi siin nii-öelda viha kitkuda. See oli minu mure, mis mind täna hommikul esimesena teie ette tõi, ja oma protesti ma Ülemnõukogu juhatusesele edastan. Täna teid tähelepanu eest!

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Lubage mul veel kord juhtida Ülemnõukogu tähelepanu sellele, kuidas täidetakse meie otsuseid. Jutt on jälle Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Kodakondsuse seaduse rakendamise kohta" §-st 17. Mäletatavasti on selle paragrahvi punktis 1 öeldud, et valitsusel tuleb välja töötada ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogule esitada eelnõu kodakondsuse seaduse § 6 punktis 3 sätestatud eesti keele tundmise nõuete kohta ühe kuu jooksul käesoleva otsuse vastuvõtmisest. See on väga valulik küsimus mitte-eesti

elanikkonnale. Te saate väga hästi aru, et mitte-eesti elanikud on esitanud suhteliselt vähe avaldusi kodakondsuse saamiseks just sellepärast, et neid hirmutavad ja šokeerivad need nõudmised, mis keeleamet valitsusele läbivaatamiseks esitas. Muidugi ei suuda elanikud, kes pole kunagi eesti keelt õppinud, seda nii suures mahus selgeks saada. Mind hämmastas keeleameti nõuniku Arvo Eegi sõnavõtt 1992. aasta 16. aprilli "Maalehes", kus ta ütles, et Eesti kodakondsust võib taotleda kogu elu, kuni inimene on küps avaldust esitama ja talle see kodakondsus antakse. Meil on jäänud koos töötada veel umbes 4 kuud, aga vähemalt nüüd lõpuks peame me kehtestama korra, et kuu lõpus peab Ülemnõukogu ära kuulama aruande selle kohta, kuidas meie otsuseid täidetakse. Kahjuks võib täheldada ka seda, et valitsuse otsuseid ei täideta. Valitsuse määrusega 1992. aasta 6. aprillist "naturalisatsiooni korras Eesti Vabariigi kodakondsusesse astumise korraldamise kohta" tehakse passiametile ja migratsiooniametile ülesandeks esitada valitsusele käesoleva aasta 20. aprilliks seaduseelnõu välismaalaste õigusliku staatuse kohta. Varsti on aga juba 20. juuni. Kus need dokumendid on? Me peame austama oma seisukohti, oma otsuseid ja seadusi, mis me vastu võtame, ning kontrollima rangelt nende täitmist ja arvatavasti mingil moel karistama neid, kes meie otsuseid ei täida. Täna tähelepanu eest!

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Oleme teiega edukalt rajanud valede riigi. Kogu viimase aja oleme oma rahvast petnud. Me petsime neid, kui ütlesime, et tuleb IME ja kõik läheb siis hästi. Me petsime inimesi, kui rääkisime, et Venemaa sööb Eesti paljaks, et Eestist veetakse rohkem välja, kui siia sisse tuuakse, ja et kõik saab korda, kui tuleb majanduspiir. Nüüd oleme pikka aega rääkinud, et on vaja piir sulgeda, siis on kõigil hea elada, ja kuna kolonistid söövad Eesti paljaks, siis tuleb nad välja ajada. Nüüd petame jälle inimesi, kinnitades, et kui tuleb kroon, siis läheb kõik hästi. Me petame neid, öeldes, et kõiges on süüdi sõjavägi. On vaja ainult sõjavägi välja saada ja siis hakkavad inimesed hästi elama, pensionärid hakkavad saama pensioni, inimesed ei hakka prügikastides sorima ja konisid korjama. On vaja ainult seda teha ja vabariigis saabub õitseng.

Muide, mõni sõna armeest. Te arvatavasti mäletate, et kaks nädalat tagasi, kui härra Rüütel siin rääkis, millisen tema näeb sündmuste edasist kulgu, siis esitasin ma küsimuse Paldiski ründamise kohta. Ma nimetasin seda provokatsiooniks, kui naisi ja lapsi lükatakse ees traattõkete ja automaaturite ette. Härra Rüütel ei olnud sellega nõus, et see on provokatsioon. Ta ütles, et need on rahva lootused ja tahe. Hiljem võtsime mina ja mu seltsimehed sõna ja hoiatasime, et sellised tembud heaga ei lõpe. Täpselt nädal hiljem oligi see käes – hukkus

eesti noormees. Kui õigel ajal oleks antud hinnang mõnede meie kolleegide-saadikute tegevusele Paldiskis ja kui tõepoolest oleks peetud läbirääkimisi relvajõudude saatuse, nende väljaviimise protseduuri ja tähtaegade üle, siis ei oleks olnud vaja ohutada inimesi sellistele tegudele. Nüüd aga hukkus eesti noormees, ehkki praegu püütakse tema süüks ajada seda, et ta olevat nõudnud enda saatmist Sankt Peterburgi. See on vale. Ta nõudis automaadiga reisijaid ähvardades, et rong tagasi Venemaale sõidaks. Kas te kujutate ette, mis oleks juhtunud, kui vagunis oleks tulevahetus alanud? See on ainult õnnelik juhus, et oli üks ohver. Ehkki nii ei ole ka ilus öelda, et ainult üks ohver on õnnelik juhus. Aga mulle näib, et meil on eriti viimasel ajal inimesi, kes on huvitatud sellest, et valataks verd. Üks meie kolleeg Läänes juba ütles, et Eestile pööratakse tähelepanu, kui voolaks veri. Hiljem küll väideti õigustuseks, et see oli allegooria.

Aga praegu näitab armee ümber tekkinud olukord selgesti, et kellelegi on vaja ohvritalle. Lugupeetud kolleegid, minu arvates peavad selles asjas tähtsat osa etendama Ülemnõukogu ja härra Rüütel. Tegelikult ei ole meie kaitsejõud praegu mitte armee, vaid, vabandage väga, inimrämps. Kui purjus inimesele antakse kätte püss ja ta saadetakse valvepostile, siis võib nii mõndagi juhtuda. Kui hakatakse ründama sõjaväelinnakuid ja muskleid näitama, siis ei pea mõnel närvid vastu. On selline kõnekäänd, et kui teatris on esimeses vaatuses laval püss, siis viimases vaatuses peab see pauku tegema. Mulle näib, et mõned tahavad praegu seda, et see püss pauguks meil siin. Tänan!

A. Junti

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Riikluse areng on toonud pidevalt kaasa uusi probleeme ja kergitanud ka palju küsimusi. Eiline päev ei olnud selles osas erand, pigem isegi vastupidi. Ma arvan, et neist probleemidest me peame rääkima ja rääkima eriti selleks, et tulevikus selliseid ohte ja probleeme vältida. Meie eilses protokollis on fikseeritud fakt, et Ülemnõukogus on palju rohkem neid, kes ei usalda praegust siseministrit, kui neid, kes teda usaldavad. On ka fakt, et siseminister on seaduseandja otsused avalikult täitmata ja tunnustamata jätnud. Kõnetoolis paratamatult vahekohtuniku rollis esinenud Ülemnõukogu esimees kinnitas, et siseministri aadressil tehtud kriitika on põhjendatud. Ilmsemaks usaldamatuse avaldamise ajendiks said siseministri vastused küsimustele, millele ta vastas Ülemnõukogus kaks nädalat tagasi. Tol korral teatas siseminister kõige krooniks, et Ülemnõukogu otsuste täitmine on poliitiliste vaidluste objekt. Seda võib mõista ka nii, et seaduseandja otsused, mis ei sobi kokku vastaja erakondliku eelistusega, täitmisele ei kuulu. Tegemist on pretsedenditu juhtumiga, kus valitsuse esindaja teatab mittekuuletumisest teda

moodustanud institutsioonile. Hääletuse tulemus on selline, mis teeb kõrge kultuuriga ametikandja ametipostile edasijäämise võimatuks. Vaevalt on aga selliseks otsustuseks valmis Eesti praegune siseminister. Seega jääb küsimus päevakorda. Siit probleem. Ilmselt toetavad poolt hääletajad ka seda, et nende toetatav ignoreerib neid endid, ei pea nende otsuseid miskikski. Tulemas on Riigikogu valimised. Tean, et saalisolijaist on paljud end juba paigutanud ühte või teise nimekirja. Sellele mõeldes hakkab mul kõhe, kuna tundub, et elan riigis, kus parlamendisaadikutele on nende endi otsused tühipaljas paberimäärimine. Hakkab kõhe, sest korra järele valvaja on esimene selle rikkuja ja tema toetajaks on seaduseandjad. Me oleme aina rääkinud õigusriigist, tegelikkuses on suunaviidal hetkel küll sõna "politseiriik". Loodetavasti on nende erinevus meile kõigile arusaadav. Seadusele mittekuuletumine ja poliitiline kultuuritus ei tohiks olla õigusriigile tunnuslik. Eilsel arutelul, nii nagu viimasel ajal on tihti juhtunud, Ülemnõukogu juhataja ärritus järjekordselt, s.t. ei olnud oma kõrge ametiposti vääriline. Seejuures tehti just tema suunamisel valik reglemendi eri sätete vahel, mis rakenduses andnuksid täiesti erineva tulemuse. Erapooletu juhatajana jätnuks Ülemnõukogu juhataja niisuguses situatsioonis valiku üksnes teistele ega oleks püüdnud seda ise suunata. Samas oli juhataja ärrituse põhjuseks eksimine reglemendisätete rakendamisel. Tähelepanu juhtimine tekitas veelkordse ärrituse, kuid selleni, mida tegema oleks pidanud – aumehena viga tunnistama ja vabandama –, ei suutnud ta painduda. Ilmselt peaks juhataja enne istungi algust endale mitu korda meelde tuletama, kuhu ta tuleb. See siin ei ole sugugi mitte üks vabrik ja tsehhijuhataja kombed, mis pärit möödunud aegadest, siia ei kõlba. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Arvo Junti! Ma tunnistan teile, et üks reglemendirikkumine sai peaaegu võimalikuks. Tõsi, see ei olnud küll põhimõttelise tähtsusega ja asi sai töö käigus reguleeritud. Nimelt tähendab kahe haamrilöögi vahepeal tõstetud käsi meie reglemendi järgi protesti, et hääletamist tuleks kontrollida, kuid tõstetud käsi tähendab ka palvet lubada teha väljaspool järjekorda faktiline märkus. Kolleeg hr. Savisaar oli järjekorras kõne juba tellinud. Me tõlgendasime seda sätet erinevalt, kuid õnneks sai küsimus arutelu käigus reguleeritud. Mis aga puutub minu isikusse ja minu tööstiili, siis ka see on reglemendipäraselt lahendatav, hr. Junti. Oleks aeg juba alustada. Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud Ülo Nugis, kolleegid! Tahan kõigile siin saalis meelde tuletada seda südamevalu, millest minu kaaslased, Suure Isamaasõja veteranid, lahti ei saa. Eile õhtul vestlesin taas Endel Puusepaga. Ma juba rääkisin temast kui inimesest, kel on õigus elu lõpuni inimvääriiselt elada. Ta kahtleb, kas on üldse mõtet edasi elada. Tema juurde tuli peremees ja nõudis, et ta kirjutaks alla lepingule, millega nõuti tohutu suurt üüri. Olen sellest siin palju rääkinud, ka oma naabritega, aga kõik ainult kehitavad õlgu ja sellega asi lõpebki. Kas siis meie suurepärases vabariigis ei ole nii palju kõlblust, et kaitsta inimest kõige selle eest? Kas me siis tõesti ei leia talle ühetoalist korterit? Härrad! Või ootame seni, kuni temast hakatakse rääkima kogu maailmas? See võib juhtuda, kinnitan teile.

Teiseks. Mälestusmärke lõhutakse ikka edasi. On hävitatud suunaviit, mis juhatas selle mälestusmärgi juurde, kus meie vennad, eestlased ja venelased, pidid tassima puid kokku, et neid seal ära põletataks. Võtkem midagi ette. Peatagem need protsessid. Hiljuti taoti maha viisnurk ja Suure Isamaasõja orden mälestusmärgilt igavese tule juures. Millal see ometi lõpeb, kallid seltsimehed?! Seda kõike tahtsin teile veel kord meenutada. Ja lõpuks tahan öelda, et Ülo Nugis ei ole süüdi eilses protseduuris. Iga korralik inimene, pealegi veel džentelmen, on moraalselt kohustatud oma ametikohast loobuma, kui ta on saanud nii palju vastuhääli. Aga tema naeratas, nagu tahtes öelda, et teie olite küll minu vastu, aga mina jään ikka edasi oma ametisse. Kas siis Ülo Nugis on selles süüdi? See oleneb sellest, milline isiksus on inimene, kes juhib siseministeeriumi. Selles on asi. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, loeme sellega vaba mikrofoni esinemised lõppenuks.

Eesti Vabariigi kodanikukaitseaduse rakendamise kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, me ei jõudnud eile lõpule kahe käsiloleva päevakorrapunktiga. Nendest teine oli päevakorrapunkt, mis käsitles Eesti Vabariigi kodanikukaitseadusega seonduvat. Me võtsime vastu Eesti Vabariigi kodanikukaitseaduse, kuid ei võtnud vastu selle juurde käivat rakendusotsust. See hääletusprotseduur on meil vaja täna läbi viia. Nagu öeldud, läbirääkimised on peetud, parandusettepanekute kohta otsused langetatud, nii et

kutsume kõik saadikud saali ja teeme otsuse ka selle seaduse juurde käiva rakendusotsuse kohta.

Kontrollime kohalolekut, kiirustagem kolleegid. Kohal on 63 rahvasaadikut, puudub 35.

Me võtsime kodanikukaitseaduse vastu peaaegu üksmeelselt. On alust arvata, et meie hoiak rakendusotsuse kohta on samasugune. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi kodanikukaitseaduse rakendamise kohta? Palun hääletada! Meil on vaja 50 häält. Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, üks on vastu, erapooletuid ei ole. Ka rakendusotsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse "Kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ja erastamise kohta" eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Kolleegid, eelmisel istungil oli meil kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara taasriigistamise ning erastamise seaduse eelnõu teine lugemine. Tehti mitmed protseduurilised ettepanekud ning lõpptulemusena otsustas Ülemnõukogu arutada seda küsimust veel sellel istungjärgul, s.t. täna. Ma täpsustan asjaolusid. Ettekanded on kuulatud, läbirääkimised peetud, parandusettepanekud laekunud ja nüüd on jäänud meil ainult langetada otsused parandusettepanekute ning kogu eelnõu kohta. Palun lõppsõnaks kõnetooli hr. Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu, peamine küsimus, mis eile saadikutele muret tegi, oli küsimus, kuidas ikkagi käsitleda nende organisatsioonide vara. Kas riigil on üldse õigust sekkuda nende kui juriidiliste isikute vara küsimustesse. Siin tuleb meelde tuletada, et möödunud aasta 20. juunist peatas Ülemnõukogu nendel organisatsioonidel oma vara käsutamise ehk põhivahendite müügi. Sellega on Ülemnõukogu juba käsitlenud neid teatud mõttes eraldiseisvate organisatsioonidena, mitte üldalustel, nagu viimastel aastatel on käsitletud näiteks kooperatiive, aktsiaseltse ja muid juriidilisi isikuid. Samamoodi peatati möödunud aasta 20. juunil ka kolhooside vara põhivahendite käsutamine, et langetada täpne ja konkreetne poliitiline otsus, kuidas neid varasid tuleb edaspidi käsutada, et asi toimuks

seaduse alusel ja ühtemoodi kogu Eestis. Kolhooside kui teatud mõttes ka kooperatiivsete organisatsioonide kohta on praeguseks langetatud poliitiline otsus, mis sai vormi põllumajandusreformi seaduses, kus kolhoosi vara käsitletakse mitmeastmeliselt. Sellest eraldatakse omal ajal ühistatud vara, omal ajal riigi poolt üle antud vara ning ülejäänud lubatakse siis jagada kolhoosiliikmete vahel. Samasugune otsus on vaja langetada ka ülejäänud organisatsioonide kohta, eelkõige ETK, ametiühingute ja EKE süsteemi organisatsioonide kohta. Ülemnõukogu otsus võib olla milline tahes, ka selline, et me tõepoolest seadusandlikult ei sekku nende organisatsioonide vara küsimustesse, aga sel juhul on ka see otsus vaja langetada ning maha võtta möödunud aasta 20. juunil kehtestatud piirang. Praeguses majandussituatsioonis on ju täiesti ebanormaalne, et ligi aasta aega ei saa suur osa Eesti majandusest ise käsutada oma põhivahendeid. Peamine vaidlusobjekt on praegu olnud § 8 ja see paragrahv on kutsunud esile ka Eesti Tarbijate Keskühistu poolsed protestid. Tuletan teile meelde, et ka eilne õiguskomisjoni ettepanek oli kõigepealt hääletada, kas § 8 sisse või välja jätta, ja alles siis tegelda seaduseelnõuga edasi. Eile otsustati arutelu kuni tänase istungini katkestada. On tulnud uusi parandusettepanekuid, aga sisuliselt kordavad need seda, mis on juba öeldud. Hr. Arrolt on ettepanek § 8 välja jätta. See küsimus oleks pandud hääletusele niikuinii. Samuti on Ülemnõukogul läbi hääletamata veel üks protseduuriline ettepanek, mille tegi hr. Tõnis Mets. See seisneb selles, et saata seaduseelnõu uuesti ekspertiisi. Kui ma nüüd õieti aru saan, siis peaks Ülemnõukogu eelkõige otsustama protseduurilised küsimused. Kui otsustatakse arutelu praegu jätkata, siis peaks hakkama parandusettepanekuid hääletama.

Juhataja

Suur tänu, Kaido Kama! Ma küsin vahepeal, kas valitsuse esindaja on saalis. On. Kas te soovite sellesamas küsimuses lõppsõna? Ei soovi. Kolleegid, minul on niisugune arusaamine, et hakkame praegu arutama parandusettepanekute saatust. Kõigepealt hr. Metsa ettepanek, et saata ekspertiisi. Juhtivkomisjon ei toeta seda, vaid arvab, et me parandusettepanekutega siiski lahendame probleemi. Ma küsin Tõnis Metsa käest, ega ta ei taha ettepanekut tagasi võtta? Kas sa nõustud sellega, et me jätame protseduurilise ettepaneku hiljemaks? Nii teemegi. Palun, Kaido Kama, paneme siis kõigepealt § 8 hääletusele! Anname selle kohta veel viimase kommentaari.

K. Kama

Meeldetuletuseks olgu öeldud, et § 8 on see paragrahv, mis lisandus seaduseelnõusse kahe lugemise vahel. See sätestab kooperatiivse organisatsiooni vara erastamise erijuhud, millega anti kohaliku omavalitsuse volikogule õigus kohustada organisatsiooni oma vara müüma juhul, kui ta on halduspiirkonnas monopoolses seisundis. Raha selle vara müügist laekuks organisatsioonile endale. Peamised vastuväited §-le 8 on tulnud just ETK poolt ja need seisnevad selles, et praegu alevites ja linnades hästi töötavate toitlustus-kaubandusettevõtete kaudu finantseerib ETK kahjumiga töötavaid väikseid maakauplusi ja autopoodide ning vastava otsuse vastuvõtmine võiks kahjustada tunduvalt maaelanike huve.

Juhataja

Juhtivkomisjon toetab § 8 väljajätmist.

K. Kama

Kui seda küsimust üleeile juhtivkomisjonis hääletati, olid 3 liiget väljajätmise poolt, 2 vastu ja 1 erapooletu.

Juhataja

Lihthäälteenamusega komisjon toetab. Kaido Kama, me paneme selle hääletusele. Kelle nimeline see parandusettepanek on?

K. Kama

See on protseduuriliselt natuke raske küsimus. Seaduseelnõu praegusel kujul esitas teisele lugemisele õiguskomisjon kooskõlastatult autoritega. Autorid, seejuures valitsus, on võtnud § 8 osas oma kooskõlastuse tagasi.

Juhataja

Kolleegid, kas keegi saalis nõuab selle ettepaneku hääletamist? Ei nõua. § 8 jääb välja. Jätkame, Kaido Kama!

K. Kama

Järgmisena oleks meil vaja hääletada hr. Põldroosi ettepanekut. Vabandust, ma teen veel ühe täienduse. Paragrahv 8 väljajätmisega muutus nüüd ka § 9, mis räägib vara erastamisest

laekunud summade kasutamisest. Sealt jääb ära lõige 3, mis käsitles just nimelt §-s 8 nimetatud juhtumeid.

Juhataja

Kas see on kooskõlastatud?

K. Kama

Jah.

Juhataja

Kas kellelgi on eriarvamusi? Ei ole, lõige 3 jääb välja. Jätkame, Kaido Kama!

K. Kama

Järgmine parandus on hr. Põldroosilt, kes teeb ettepaneku lisada §-le 2, kus määratakse selle seaduse mõttes kohustatud subjektid, täiendus, mis ütleb: "Käesolev seadus ei laiene mittetulunduslikele ühiskondlikele organisatsioonidele, kes põhikirjaliselt kasutavad oma tulusid kultuuri, teaduse, hariduse, spordi ja sotsiaalabi edendamiseks." Me mõistame hr. Põldroosi muret, eelkõige muret Kunstnike Liidu varade pärast, aga me ei saanud seda ettepanekut aktsepteerida järgmistel põhjustel. Kõigepealt, mujal maailmas on tõesti väga selgelt välja kujunenud organisatsioonide liigitamine tulunduslikeks ja mittetulunduslikeks, s.o. *profit* ja *nonprofit*. Eestis praegu sellist selget vahet organisatsioonide vahel ei ole. Teiseks, kui võtta vastu parandusettepanek härra Põldroosi sõnastuses, siis jääksid seaduseelnõust välja ka ametiühingud kui üks kolmest põhisubjektist, kelle jaoks tegelikult see seadus on tehtud. Nii et me ei saa seda ettepanekut kahjuks aktsepteerida ja peame lihtsalt lootma valitsuse mõistlikkusele, kes kinnitab subjektide nimekirja.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas Enn Põldroosi ettepanek on mõistetav? On. Teeme kohaloleku kontrolli! Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 31. Juhtivkomisjon ei toeta Enn Põldroosi ettepanekut ja öeldi ka, mis põhjusel seda ei tehta. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Enn Põldroosi parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 20 rahvasaadikut, vastu 31, 2 on erapooletud. Ettepanek ei leidnud toetust. Jätkame, Kaido Kama!

K. Kama

Minu teada ei ole rohkem parandusettepanekuid, mille hääletamist oleks nõutud, küll aga on teie ees olevas tekstis vaja teha paar redaktsioonilist parandust. Paragrahvis 1 on seaduse ülesande täpsustamiseks tarbijauhistu ettepanekul lisatud kooperatiivsetele, riiklik-kooperatiivsetele ja ühiskondlikele organisatsioonidele sõnad "sealhulgas majanditevaheliste organisatsioonide". Paragrahv 2 lg. 3 alguses on täpsustus. Praegu on öeldud: "Kohustatud subjektid määrab kindlaks ja kinnitab nende nimekirja vabariigi valitsus." Täpsustatud tekstis on, et kohustatud subjektideks olevad organisatsioonid määrab kindlaks. Täpsustus seisneb selles, et valitsus kinnitab konkreetsete organisatsioonide nimekirja, mitte ei hakka mingite uute tunnuste alusel subjekte piiritlema. Paragrahv 4 lg. 4 on redaktsiooniline parandus, loen ette uue redaktsiooni: "Omandiõigus taasriigistatavale varale läheb üle vara üleandmise akti alusel, milles sätestatakse omandiõiguse ülemineku kuupäev ning sellega seotud õigused ja kohustused." Ja viimane täpsustus on § 6 lg. 1 alguses. Siin on öeldud, et kohustatud subjektide omanduses olev vara määratakse kindlaks. Täpsustus on selline, et kohustatud subjektide omanduses olev erastamisele kuuluv vara määratakse kindlaks. Need on meiepoolsed täpsustused ja minu teada rohkem parandusettepanekuid hääletada ei ole meil vist vaja.

Juhataja

Kolleegid, ega kellegi parandusettepanekut pole unustatud? Ei ole. Kas võime panna hääletusele seaduse vastuvõtmise? Juhtivkomisjon toetab.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus kooperatiivsete, riiklik-kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide taasriigistamise ning erastamise kohta? Palun hääletada! Vaja on 50 häält. Selle ettepaneku poolt on 52 rahvasaadikut, vastu on 3, 4 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud.

Haldusõiguserikkumiste seadustiku eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid, jätkame vastavalt kinnitatud päevakorrale, tõsi küll, teatud hilinemisega. Ma teen ettepaneku alustada Eesti Vabariigi haldusõiguserikkumiste seadustiku eelnõu ja selle juurde käiva rakendusotsuse projekti aruteluga. See on esimene lugemine. Kas härra justiitsminister isiklikult teeb ettekande? Palun kõnetooli, hr. Rask.

M. Rask

Austatud eesistuja, lugupeetud saadikud! Teie ees on eelnõu, mille väljatöötamisega on tegelnud aasta vältel kõigi ametkondade esindajatest koostatud töögrupp. On jõutud teatud mõttes kompromissini, mis peaks olema esimene etapp kogu karistusseadustiku kontseptsiooni realiseerimisel. Põhimõtteliselt kehtis Eesti Vabariigis üks karistusseadustik, kus olid sees ka praeguses mõttes halduskaristused ja kriminaalkaristused. Me tahaksime jõuda sellele tasandile, et need seadused, millega inimest võib karistada, tema tegevust ahistada, oleksid koondatud ühte normistikku haaravasse akti. Ja sellest tulenevalt tulebki käsitleda seda ühe jätkuva protsessi esimese etapina. Tekib küsimus, kas on tegemist täiesti uue koodeksi projektiga või on see ümbertöötatud ENSV administratiivõiguserikkumiste koodeks. Vastan, et tegemist on põhimõtteliselt uue lähenemisega ja täiesti uued on paljud protsessuaalsed momendid. Täiesti uus on karistuspoliitika. Nagu te haldusõiguserikkumiste koodeksi sirvimisel võite tähele panna, on terve rida selle seadustiku norme blanketsed. See tähendab, et tegemist on paljudele eri eeskirjadele tugineva koondaktiga. Sellest tulenevalt tuleb lahti mõtestada ka see teema, kellel siis on õigus neid eeskirju kehtestada. Eelkõige seadusandjal. Samaaegselt võib eeskirju kehtestada ka valitsus ja valitsusel on võimalus kehtestada kord, kes veel võiks teatud eeskirju kehtestada. Tooksin siia sellise näitliku loetelu. §-s 81 räägitakse koerte ja kasside pidamise eeskirjadest, samaaegselt turul ja tänaval kauplemise eeskirjad on §-s 133, §-s 142 on avaliku korra eeskirjad ja §-s 167 heakorra eeskirjad. Neid kõiki võib kehtestada kohaliku omavalitsuse volikogu. See moment on täiesti uus, sest eri maakondades ja linnades on teatud eripära, on eeskirjad, mida ei pea laiendama kogu riigile. Seda teed on ka paljud volikogud juba läinud. Küll aga tuleb olulise nüansina märkida siin seda, et vastutusele võtmise kord ja karistused nende eeskirjade rikkumise eest peavad olema üheselt arusaadavad ja kogu riigis ühesugused. Eelnõuga tutvumisel tuleb toonitada tihedat seost kriminaalseadustikuga. Siin Ülemnõukogu saalis vastu võetud kriminaalkoodeks sisaldab terve rea sätteid, kus kriminaalvastutusele võtmisele peab obligatoorselt eelnema haldusvastutus. Nii tuleb rõhutada, et haldusvastutus on obligatoorne tunnus, kriminaalvastutusele võtmise eeldus maa ja mullakaitse, maapõue kaitse, ebaseadusliku metsaraie, ebaseadusliku jahipidamise, loomade ja lindude julma kohtlemise, kaubanduseeskirjade rikkumise, tellija petmise, ebaseadusliku ettevõtluse, teenindustööde eest ebaseadusliku tasu võtmise, tulude varjamise, tuludeklaratsiooni esitamisest kõrvalehoidumise puhul, tuletõrje-eeskirjade rikkumise puhul ja samuti narkootilise või psühhotroopse aine väikeses ulatuses ebaseadusliku omamise korral.

Täiesti uudsed on käesolevas seadustikus näiteks riiklikesse registritesse esitatavate andmete moonutamise, statistiliste vaatlustega kogetavate andmete moonutamise, nende andmete esitamata jätmise ja andmete esitamise eeskirjade rikkumise vastutuse probleemid. On toodud sisse hulk uusi momente, mida varasem administratiivõiguserikkumiste kodeks ei käsitlenud. Ja siin tuleb anda ka vastus sellele küsimusele, mis ühiskonnas on juba mitme aasta vältel päevakorras olnud: millal tuleb lõpuks tarbijakaitse seadus? Tahaksin rõhutada, et ükski riik ei ole suutnud kõiki neid norme, mis puudutavad tarbijakaitset, koondada ühte seadusesse ja väga olulised tarbija õigustekaitse momendid on sätestatud ka käesolevas haldusõiguserikkumiste seadustikus. Tarbijakaitse on terve õigussüsteem ja kaheldamatult on põhimomendid võimalik koondada ühte eelnõusse, kuid see liin peab läbima kogu õigusloomingut.

Käesolevas seadustikus on sätestatud vastutusele võtmise iga. See on kõigi õigusrikkumiste puhul ühtselt 15 eluaastat. On piiratud kolme karistusliigiga – rahatrahvi, eriõiguse äravõtmise ja haldusarestiga.

Mitmeid uusi momente sisaldab haldusõiguserikkumiste asjade menetluse kord. Kõrvale on jäetud endised administratiivkomisjonid, joomarlusega võitlemise komisjonid ja alaealiste asjade komisjonid. Keskne tähelepanu tuleb pöörata halduskohtuniku kui õigusametniku tegevusele. Kodeksit läbib põhimõte, mille kohaselt kõiki halduskaristusi saab kõigi haldusrikkumiste puhul kohaldada kohtunik. Kõigi teiste halduskaristusi kohaldavate ametnike kompetents on rangelt piiritletud. Seadustiku koostamisel on arvestatud väljatöötatud põhiseaduse eelnõu. Kuna halduskaristus ja halduskaristuse kohaldamise menetlus eeldab isiku kinnipidamist või juba karistuse liigina tema lühiajalist ühiskonnast isoleerimist, siis on lähtutud ühtsest põhimõttest, mis on põhiseaduse eelnõus ka fikseeritud. Kinnipidamise aeg ilma haldusõiguserikkumise kohta tehtava otsuseta ei tohi ületada 48 tundi. Kinnipidamise aeg enne karistuse määramist või isiku kindlakstegemiseks ei tohi ületada üldjuhul 3 tundi ja erandiks on siin see, et politsei operatiivkorrupidaja võib isikut kinni pidada 24 tundi. Rõhutaksin, et mitte mingil juhul ei tohi kinnipidamise aeg ületada põhiseaduslikku 48 tundi.

See oleks lühiiseloostus teie käes olevale seadustikule. Valitsuse arvates oleks võimalik esimese ja teise lugemise vahel teha seadustikus kõik vajalikud parandused, mis tulevad seadusandja poolt, ja me avaldame lootust, et Ülemnõukogu jõuab selle akti teisel lugemisel vastu võtta, sest seda on meie riikluse arengu seisukohalt väga vaja. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Millised on küsimused härra justiitsministrile? Priidu Priks.

P. Priks

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kas see asi on tolliametiga enam-vähem kooskõlastatud? Kas § 172 on ainuke, mis räägib riigipiiri ribas tollikontrolli tsoonist jne.?

M. Rask

Jah, ma selgitan. Selle seadustiku väljatöötamine oli tõeline kompromiss ja küllalt keerukas seetõttu, et töögruppi kuulusid kõigi ametkondade esindajad, sealhulgas ka tolli esindaja. Kõik selles seadustikus nimetatud ametnikud, ametkonnad on oma arvamuse öelnud ja ise seadustiku koostamisest osa võtnud.

J. Lippmaa

Härra Rask, võtame ette § 171 lg. 1. Aasta tagasi, kui 4 saadikul oli konflikt ühe mustaverd välismaalasest mafioosoga, oli meil pärast pikem jutuajamine Tallinna prefekti Saartiga. Me küsisime, miks nende vastu midagi ette ei võeta, ja Saart ütles, et ei ole seaduslikku alust. Eile me kuulsime siin härra Närskale umbusalduse avaldamise debattidest, et selles suunas ei kavatsetagi midagi ette võtta, vähemalt mina sain niimoodi aru. § 171 lg. 1 on ette nähtud 15 ööpäeva haldusaresti. Öelge mulle, kuidas see siis on, ühesõnaga, kõik võivad illegaalselt Eestisse sisse tulla, istuvad aresti ära ja jäävadki meile! Miks ei ole siia pandud, et me saadame nad sinna tagasi, kust nad on tulnud, sest neil ei ole ei viisat, ei elamisluba, töötamisluba, mitte midagi?

M. Rask

Kõigepealt, § 171 korrespondeerub kriminaalkodeksi §-ga 189⁵. Tähendab, see on süsteem, mis algab haldusõiguserikkumiste koodeksist ja lõpeb kriminaalkodeksiga. Esimese löike dispositioon annab haldusõiguserikkumise mõiste. Küsijat huvitab, miks ei ole väljasaatmist siia sisse pandud. Haldusõiguserikkumiste koodeks sätestab karistused. Väljasaatmine ei ole kellelegi karistuseks, inimene tuleb lihtsalt ebaseadusliku viibimise puhul välja saata. See tähendab, probleem on seotud välismaalaste staatusega, migratsiooniga. Puhtõiguslikust aspektist ei saa väljasaatmist pidada karistuseks. Haldusõiguserikkumiste koodeks sätestab praegu karistused nende eest, mida seaduseandja peab karistatavateks. Ei mina, prefektid ega arvatavasti ka valitsuse inimesed ei poolda meie territooriumil viibivate inimeste illegaalset

siiajätmist, kuid see tuleb lahendada teise seadusega, mis määratleb välismaalaste õigusliku staatuse. See on seesama, millest me oleme ka siin väga palju rääkinud, millega tegeleb migratsiooniameti juurde loodud töögrupp ja mille üks osa on Vene-Eesti läbirääkimiste objekt. Me tahtsime seda probleemi lülitada ka Vene-Eesti õigusabi lepingusse. Praeguse seisuga on tehtud eraldi protokoll. Öelda, et sellega ei tegelda, oleks vää, kuid väljasaatmisest ei saa teha karistust.

P. Grigorjev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud härra minister! Küsimusi on muidugi palju, aga kuna ainult kaks saab esitada, siis kõigepealt küsimus § 16 kohta, kus on juttu süüdimatusesest. Kas seal pannakse ka täpsemalt kirja muud haiguslikud seisundid, mille puhul isik ei kuulu haldusvastutusele võtmisele? Näiteks kui ta on deliiriumis või narkootikumide toime all. Ilmselt on siiski vaja täpselt ära märkida, kes ei kuulu haldusvastutusele võtmisele. § 38 räägib ebaseaduslikust arstimisest. Me kõik teame, et mitmesugused maarohtudega ja muud moodi ravijad aitavad mõnikord rohkem kui meie meditsiin. Meie aga viime jälle sisse vana nõukoguliku paragrahvi, mille kohaselt rahvameditsiini eest karistatakse, nagu seda tehti 70 aastat. Kas sellega taotletakse endist eesmärki ajada rahvameditsiin põranda alla? 70–80-aastased inimesed ei hakka litsentsi võtma, trahve nad aga kardavad. Tänan!

M. Rask

Mis puudutab § 16 ja süüdimatust, siis süüdimatus on kindel õiguslik mõiste, mille puhul alati kasutatakse meditsiini abi. On olemas meetodid, on olemas vastava eriettevalmistusega spetsialistid, kelle kompetentsi kuulub inimese vaimse seisundi kindlakstegemine. Süüdimatuse seisund on antud juhul objektiivses mõttes juriidiline institutsioon, samaaegselt ei saa seda otsustada ilma vastavate kriteeriumideta. Kuidas ühel või teisel juhul tehakse kindlaks isiku süüdimatus, on juba meditsiini valdkond ja seetõttu ma ei pea õigeks kõigi nende kriteeriumide ning meetodite sissetoomist ei kriminaalkoodeksisse, kohtumenetlust reguleerivasse seadustikku ega ka sellesse seadusse, mille alusel seda kindlaks tehakse.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mina tahaks endale kahe näite põhjal selgemaks saada selle seaduseelnõu ideoloogia. § 21 lg. 2 määratleb rahatrahvi miinimumi ja maksimumi, sätestades maksimaalmääraks 300 päevapalka. § 68 lg. 2 ütleb, et ohutuseeskirjade ja -nõuete rikkumise eest aatomienergia rajatistel on rahatrahv kuni 300

päevapalga ulatuses. Kas siis eestlased määravad oma maksimumi tollest tulevasest Tšernobõli ohust lähtudes või kuidas? Andke mulle andeks, kui see küsimus ei ole loogikale püsti pandud.

M. Rask

Püüan selgitada. Mis puudutab rahatrahvi maksimum- ja miinimummäära, siis need asjad vajavad veel tõsist kaalumist. Ma võin rääkida sellest ideoloogiast, mis tegelikult ametkondades valitseb. Paljud ametkonnad leiavad, et siin fikseeritud karistused on liialt liberaalsed ja pehmed. Aga nüüd konkreetse näite juurde. Ohutuseeskirjade ja -nõuete rikkumise kohta (§ 68) tuleb öelda, et see on täpselt samamoodi süsteemi esimene ahel, millele korrespondeerub kriminaalkoodeksi § 206³. Ja olenevalt rikkumise raskusastmest ei nõuta siin, et kriminaalvastutusele eelneks varasem halduskaristus, mille drastilise näitena võib tõesti tuua katastroofi, vaid eeskirju rikkunud isik võidakse võtta kohe kriminaalvastutusele, kus nähakse ette hoopiski karmimad karistused. Siin on sisuliselt ikkagi küsimus selles, milles konkreetselt rikkumine seisneb. Kaitseta ühiskond selles osas jäetud ei ole.

J. Kass

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul jäi ka suureks küsitavuseks § 171 lg. 1, mille kohta hr. Lippmaa küsimuse esitas. Kas tõepoolest peavad haldusseaduses kirjas olema ilmtingimata ainult karistused? Te nimetasite, et väljasaatmine ei ole karistus. Võiks ikkagi kirja panna, et me ei karista, vaid saadame lihtsalt välja.

Teiseks. Kuna meil puuduvad vastavad kokkulepped Venemaa ja ka teiste välisriikidega, siis milline on sellisel juhul olukord, mida on käsitletud §-a 171 lg. 1 lõpus? Seal on määratud just nimelt karistused. Kas meil on ikka õigus välisriigi kodanikku kohe 15 ööpäevaks arestida? Kuidas sellega lood on? Ma ei ole nii kompetentne riigisuhetes. Tänan!

M. Rask

Jään endiselt selle juurde, et väljasaatmine ei ole karistus. Haldusõiguserikkumine on piltlikult öeldes selline rikkumine, mis toob endaga kaasa karistuse, kuid ei ole kriminaalkuritegu. Hoopiski teine asi on kodaniku riigist väljasaatmine. Õigusabi leping peab normaalselt suhtlevate riikide vahel sätestama väljasaatmise korra, ja kui te tuletate meelde kriminaalkoodeksi rakendusseadust, siis esimesed 4 paragrahvi selles andsid kõigil puhkudel võimaluse pärast süüdimõistmist ka välja saata, välja anda. Täpselt sama süsteem on ka siin.

Küsimus on ikkagi selles, et kui me saadame inimese välja, siis peab keegi ta ka vastu võtma. Ei ole mõeldav elada ühiskonnas niimoodi, et inimene lihtsalt visatakse üle piiri. Kui ta on juba siia tulnud, siis me peame suhtlema tsiviliseeritud riikide kombel ja kasutama vastavaid diplomaatilisi kanaleid. See kõik tundub võib-olla esmapilgul tarbetu, kuid kogu ühiskond siiski niimoodi käitub. Me peame austama seadusi. Et neid seadusi praegu ei ole, siis tuleb nad kiiresti teha ja jõuda kõigi meie naabritega, sealhulgas Baltikumi, Soome ja Põhjamaadega konkreetsete lepete sõlmimiseni.

P. Grigorjev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud härra minister! Ma ei saanud vastust teisele küsimusele § 38 kohta. Selle paragrahviga aetakse rahvameditsiin jälle pöranda alla. Mida te võite selle kohta öelda?

M. Rask

Sügavalt vabandan, kui ma teise küsimuse vastuse tõesti unustasin. See paragrahv käsitleb ebaseaduslikku arstimist, ravimite valmistamist, levitamist, apteegist väljastamist ja reklaamimist. Siin ei tohi asja vaadata mitte nii, nagu sooviks keegi rahvameditsiini halvustada või seda hoopiski keelata. Rõhk tuleb panna sellele, et peab olema kindel kord, kuidas seda teha. Ebaseaduslik tähendabki seda, et kehtestatud korda on rikutud. Probleem ei ole üldse selles, et ei võiks ebatraditsiooniliste vahenditega inimeste tervist parandada, kuid ametlik meditsiin peab seda tunnustama. Ja kui tekkivad vaidlused selle üle, et üks või teine ravimeetod või ravim ei ole ametliku meditsiini poolt tunnustatud, siis peab need lahendama ilmselt organ, kelle pädevusse kuulub selle korra kehtestamine.

N. Zolin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud minister! Mul on küsimus § 78 kohta, kus räägitakse unimaguna või kanepi ebaseaduslikust külvamisest või kasvatamisest. Selgitage palun, mis on unimagun? Minu teada on kõigil mooniliikidel uinutav toime. Tänan!

M. Rask

§ 78 fikseerib unimaguna või kanepi ebaseadusliku külvamise või kasvatamise. Kas siin ei ole tegemist tõlkeveega? Või ei saa me teineteisest päris täpselt aru? Ütlen täpselt samamoodi, et see on peatükk kriminaalkoodeksist või terve normide kompleks, mis sätestab narkootikumide leviku keelustamise. Kriminaalkoodeksi § 210⁵ näeb ette kriminaalvastutuse ja selle kergema

vormina on haldusõiguserikkumiste seadustikku toodud sisse siis § 78, mis keelab teatud kultuuride külvamise ja kasvatamise, sest need kultuurid on mõeldud narkootikumide valmistamiseks. Aga praegu ma märkan, et siin on tõesti võib-olla viga, sest on kindlad kanepisordid, millest saab teha narkootikume, neid ei tehta mitte igasugusest kanepist. Siit on ilmselt üks sõna puudu. Kas on nii?

Juhataja

Siin vist on lugu selles, et magun ja moon ei ole mitte üks ja sama asi.

M. Rask

Ei, see ei ole üks ja sama.

Juhataja

Tõlgitud on aga moon. Nii et siin tuleb parandus teha. Suur tänu! Johannes Kass, teine küsimus.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja, mina räägin jälle sellest §-st 171. Nüüd ma sain aru, kuhu koer on maetud. Tõepoolest, peab olema kord, mida rakendatakse, kui inimesel on aegunud elamisluba, tööluba jne. Kui aga inimesel on sissesõiduviisa aegunud, siis ei olegi ju muud, kui tuleb ta lihtsalt välja saata, istutada ta sellelesamale rongile, millega ta tuli. Kas te ei leia, et siin peaks olema selline säte, et viisa aegumisel määratakse inimesele karistus saja päevapalga ulatuses ja mittekaristusena saadetakse ta lihtsalt välja? Esialgu saab neid olema väga massiliselt, ma olen selles surmkindel, ja kõik need ilusad valged müügiputkad Tallinna tänavatel tuleb muuta arestikambriteks. Kas te ei arva, et tekib selline olukord? Tähendab, viisa aegumise puhul karistus saja päevapalga ulatuses ja mittekaristusena väljasaatmine veel takkaotsa.

Juhataja

Õige, Johannes, kuid praegu on meil küsimused.

J. Kass

Küsimus ongi selles, kas viisade aegumise puhuks tuleks nõnda seadusse sisse kirjutada.

M. Rask

Ettepanek on radikaalselt konstruktiivne, ma arvan, et selle üle peab mõtteid vahetama ja arutama. Ma võin siia juurde aga öelda, et arestikambritega on tõesti tõsine mure, sest kui me läheme ulatuslikult üle administratiivarestile lühiajalise vabaduskaotusega, siis hakkab maakondades ja linnades, kus seda tuleks täita, kohti nappima. Mis puhtub ikkagi sellesse temaatikasse, kas väljasaatmine on karistus või ei ole, siis ma arvan, et vastavasisulise täiendus- või parandusettepaneku laekumisel saab diskussiooni koos asjaosalistega konstruktiivse lõpuni viia.

J. Lippmaa

Härra Rask, ma ei olnud samuti rahul teie vastusega selle paragrahvi kohta. Te väitsite, et me peame sõlmima lepingud kõigi riikidega, kelle inimesi me tahame siit välja saata. Me ei oska ju ette näha, kes meile illegaalselt sisse tulevad ja missuguste riikidega me lepped sõlmima peame. Teie jutu järgi peaksime sõlmima lepped kõigi maailma riikidega. Ja nüüd ma küsin teie käest, kus on selline pretsedent? Võib-olla räägite meile, milline kord on mõnes meile tuntumas lääneriigis, kas neil on ka sõlmitud paljude riikidega lepped illegaalsete immigrandide väljasaatmiseks? Kui te täna ei oska vastata, siis ma sooviksin, et te vastaksite sellele teisel lugemisel, muidu ma olen sunnitud vastu hääletama. Teiseks, kui te ütlete, et enne on vaja mingisugust välismaalaste staatust määratlevat seadust, siis millal me üldse jõuame niikaugele, et saame hakata neid tuhandeid või kümneid tuhandeid illegaalseid kurjategijaid siit välja saatma? Seda päeva ei näigi tulevat. Millal me siis teie arvates üldse jõuame niikaugele?

M. Rask

Härra Lippmaa, ma olen täiesti nõus, et probleem on palav ja selle lahendamine nõuab kõige kiiremaid ja radikaalsemaid abinõusid. Kui vastata küsimuse esimesele poolele riikide vastastikuse õigusabi lepingute sõlmimise kohta, siis üks võimalus on ühineda sellesisuliste rahvusvaheliste konventsioonidega, liituda nende riikidega, kes on juba vastastikuse õigusabi süsteemi lülitunud. Soome pakkus välja võimaluse võtta automaatseks täitmiseks Soome ja NSV Liidu vahel sõlmitud õigusabilepingute süsteem. Meile ei ole see vastuvõetav, sest need lepingud olid teatud suunitlusega, mis ei vasta meie riigi praegustele pürgimustele. On kaks võimalust. Esimene võimalus on ühineda sellega, mis on juba varem tehtud. Teine võimalus, mida kasutavad paljud riigid, kel on ühine piir, on reguleerida seda küsimust tunduvalt detailsemalt ja täpsemalt just omavaheliste lepingutega. See, mis puhtub Rootsisse ja

Soomesse, ei häiri meid ilmselt niivõrd, kuigi see samaaegselt on päevakorral. Palju tähtsam on jõuda ühistele arusaamistele Venemaa, Ukraina ja Valgevenega ning Balti riikidega, sest lisaks ühisele piirile on meil olnud ka ühine saatus. See on toonudki need viljad, mida me püüame siin likvideerida. Jään endiselt veendumusele, et kõigil nendel sammudel peab olema seaduslik alus ja meie seadused peavad olema kooskõlas rahvusvahelise õiguse printsiipidega. Me ei saa minna kiiremini edasi, kui kulgeb reaalne riikidevaheliste läbirääkimiste protsess. Oma riigis me võime astuda tõesti kiiremaid või aeglasemaid samme, aga kahe riigi vahelistes suhetes me peame seda arvestama, isegi siis, kui me seda ei soovi.

Juhataja

Aitäh, hr. Rask! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekandega esineb meie ees õiguskomisjoni esimees hr. Tõnu Anton.

T. Anton

Õiguskomisjon, arutades haldusõiguserikkumiste seadustikku ja otsust selle seadustiku ellurakendamise kohta, võttis vastu järgmise otsuse. Esiteks, täiendavat läbitöötamist vajab haldusõiguserikkumiste seadustiku ellurakendamise otsuse projekt. Teiseks, redaktsioonilist silumist vajab haldusõiguserikkumiste seadustik. Kolmandaks, õiguskomisjon toetab seadustiku eelnõu ja teeb ettepaneku esimene lugemine täna lõpetada.

Pisut lähemalt sellest, mis pärast õiguskomisjon arvab, et haldusõiguserikkumiste seadustiku ellurakendamise otsuse projekt vajab veel läbitöötamist. Projektis märgitud tähtajad on tänaseks muutunud ebareaalseteks. Õiguskomisjonil on põhimõtteline kokkulepe autoritega, et haldusõiguserikkumiste seadustikku on võimalik kohaldada vähemalt kuuajalise perioodi järel pärast selle seadustiku vastuvõtmist Ülemnõukogu poolt. Otsuse punktid 2 ja 4 on osalises vastuolus. See vastuolu on vaja kõrvaldada. Punkt 5 on õiguskomisjoni arvates vähepõhjendatud ja vajab täiendavat läbitöötamist. Punkt 7 vajab redaktsioonilist täpsustamist. Punkti 9 on õiguskomisjoni arvates võimalik oluliselt lühendada, sest valitsusele pole vaja üksikasjalikult ette kirjutada, milliseid samme peab ta astuma seoses haldusõiguserikkumiste seadustiku ellurakendamisega.

Ma soovin kõigi kolleegide tähelepanu juhtida sellele, et haldusõiguserikkumiste seadustiku koostamisel on lähtutud mitmest uuest alusest. Ma sooviksin teieni tuua neist neli õiguskomisjoni arvates olulisimat. Esiteks. Arutamist administratiivkomisjonis, alaealiste asjade komisjonis ja joomarlusega võitlemise komisjonis see seadustik ette ei näe. Teiseks. Muudetud on halduskaristuste süsteem. Karistuse liikidest on välja jäetud hoiatus,

haldusõiguserikkumise riistaks või vahetuks objektiks olnud eseme tasuline äravõtmine ja ka paranduslik töö. Kolmandaks. Rahatrahve määratakse edaspidi mitte kindlas määras, vaid lähtudes päevapalgast. Seega on rahatrahvi tegelik suurus edaspidi vastavuses päevapalgaga. Neljandaks. Soovin, et te tähelepanelikult tutvuksite seletuskirja lehekülgedega 7 ja 8, sest seal on loetletud need õiguserikkumiste koosseisud, mis pärast seadustiku vastuvõtmist enam haldusõiguserikkumised ei ole. Samadel lehekülgedel on loetletud ka need koosseisud, mis kehtestatakse selle seadustikuga ja millised üleastumised varem haldusõiguserikkumised ei olnud.

Õiguskomisjon on seisukohal, et esimese ja teise lugemise vahel peaksid kõik kolleegid, saadikurühmad ja alatised komisjonid üksikasjalikult tutvuma haldusõiguserikkumiste seadustiku eriosaga ja avaldama arvamust nende paragrahvide, nende koosseisude kohta, mis teie arvates vajavad täiendamist, muutmist. On võimalik, et esitatud seadustiku eelnõu on asjatult jätnud välja ühe või teise haldusõiguserikkumise koosseisu, ja sellisel juhul on teie ettepanekud samuti teretulnud. On võimalik, et seadustikku ei ole lülitatud üht või teist tegu või tegevusetust, mis peaks olema karistatav halduskorras. Ka sellisel juhul ootab õiguskomisjon teie ettepanekuid. Lõpetuseks kordan, et õiguskomisjon toetab seadustiku eelnõu ja teeb ettepaneku esimene lugemine täna lõpetada. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ants Paju esitab oma teise küsimuse.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleeg! Oma sissejuhatava sõnavõtu punktis 2 te nimetasite, et komisjoni äratundmisel seaduseelnõu kõlbab, on küps ja vajab ainult redaktsioonilist silumist. Lõpetuseks te nimetasite aga mõningaid puudusi. Kas need ongi need tulevased redaktsioonilised silumised? Kas komisjon ei jõudnud mingisuguste kontseptuaalsete alusteni, mis vajaksid siin läbivaatamist? Kas see kõik tundus teil paigas olevat?

T. Anton

Õiguskomisjon on seisukohal, et Ülemnõukogu liikmed, saadikurühmad ja alatised komisjonid peaksid otsustama, kas esitatud koosseisud, karistused on piisavad või mitte. Õiguskomisjon ei võtnud endale rolli otsustada kõigi elualade puhul, kas kõik vajalikud koosseisud on lülitatud seadustikku, kas need karistumäärad ja liigid, mis on kehtestatud, on piisavad. Sellepärast ma tuletan veel kord meelde, et õiguskomisjon pöördub kõigi

Ülemnõukogu liikmete, saadikurühmade ja alatiste komisjonide poole, paludes esimese ja teise lugemise vahel põhjalikult tutvuda eriosa sätetega ja esitada õiguskomisjonile oma seisukoht esitatud koosseisude kohta.

J. Liim

Hr. Anton, Siin hr. Lippmaa ja hr. Kass juba küsisid § 171 lg. 1 kohta. Kuidas teie oskaksite kommenteerida?

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, jutt käis väljasaatmisest. Väljasaatmise instituut oli NSV Liidus tuntud, kuid mitte väljasaatmisena NSV Liidust, vaid väljasaatmisena NSV Liidu ühest piirkonnast teise. Ma loodan, et kolleegid ei pea silmas väljasaatmist Eesti ühest piirkonnast teise. Mis puudutab väljasaatmist Eestist, siis selles küsimuses ma ei ole võimeline täna hr. Liimile vastust andma. Probleem on olemas, kuid minu arvates vajab see põhjalikku analüüsi rahvusvahelise õiguse seisukohast, ja kui selle analüüsi tulemusena on võimalik lülitada seadustikku niisugune koosseis, mis näeb karistusena ette ühe või teise isiku väljasaatmise Eesti Vabariigist mõnda teise riiki, siis see oleks muidugi lahend. Täna ma ei ole võimeline ütleva, et rahvusvahelise õiguse järgi selline lahend on võimalik ja seda saaks lülitada arutatava seadustiku koosseisu. Õiguskomisjon püüab selles küsimuses vajaliku uurimistöö ära teha ja loodab teisel lugemisel teile, hr. Liim, ja teistele Ülemnõukogu liikmetele teatada, mida selle probleemi lahendamiseks oli võimalik teha.

Juhataja

Suur tänu, härra Anton, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole! Head kolleegid, kõik protseduurilised nõuded on täidetud, et esimene lugemine lõpetada. Kas on eriarvamusi? Ei ole. Esimene lugemine on lõppenud.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti NSV ettevõtteseaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, peale suruvad kiireloomulised küsimused. Valitsus taotleb käesoleva

istungjärgu päevakorra täiendamist ühe kiireloomulise küsimusega, kus kõne all oleks seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta ENSV ettevõtteseaduses. Juhtivkomisjon arutas seda küsimust ja toetab päevakorra täiendamist. Ma panen selle küsimuse teie ette otsustamisele. Kas teil on seaduseelnõu juba käes? Praegu jagatakse välja. Kohaloleku kontroll. Kohal on 57 rahvasaadikut, puudub 41. Ma kardan, et paljud ei jõudnud registreeruda. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, kus tuleks arutusele muudatuste tegemine ENSV ettevõtteseaduses? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 42 rahvasaadikut, vastu ega erapooletu ei ole keegi. Päevakorda täiendatakse. Kolleegid, tegemist on kiireloomulise seaduseelnõu arutamisega vastavalt §-le 16, s.t. esimesel lugemisel on põhjalik arutelu ja parandusettepanekuid ootame pärast esimese lugemise lõppu 24 tunni jooksul. Palun ettekandeks kõnetooli rahandusminister härra Milleri.

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu! Vabariigi valitsus on esitanud läbivaatamiseks seaduseelnõu ettevõtteseaduse § 22 lg. 2 muutmise kohta. Küsimus on nimelt selles, et Ülemnõukogu võttis 1989. aasta 17. novembril vastu ettevõtteseaduse, mille § 22 lg. 2 kõlab järgmiselt: "Ettevõtte on kohustatud võimaldama oma tegevuse kontrollimist riigikontrolöride poolt." Sellel ajal hõlmas riigikontrolöri mõiste hoopis laiemat ringi kontrollijaid, kontrollijate liike, kontrollitavaid asutusi ja kontrollitavaid organeid kui täna. 1990. aastal võeti vastu riigikontrolli seadus. Tekkis riigikontroll ja seoses sellega on olnud arusaamatusi, et teiste kontrollivate organite töötajaid ei lubata kontrollida ettevõtetes ja asutustes neid küsimusi, mis valitsus on pannud vastavate ametite, ametkondade peale nende põhimäärustega.

Riigikontrolli seaduse § 7 kohaselt kontrollib riigikontroll ministereid, ministriumide riiklike ametite ja teiste riiklike organite eelarve täitmist, tehingute majanduslikku otstarbekust, raha ja materiaalse väärtuste kasutamise otstarbekust, revideerib nende finantsmajanduslike operatsioonide seaduslikkust ning raamatupidamisarvestuse ja aruandluse õigsust, riigiettevõtete finantsmajandusliku tegevuse eesmärgipärasust ja efektiivsust, riiklikul omandil rajanevate ettevõtete tegevust, riiklike subsideerimise kasutamise sihipärasust ning mitmesuguseid teisi küsimusi. Valitsuse poolt 25. aprillil 1990 kinnitatud maksuameti põhimääruse punkti 7 alapunkti 1 kohaselt on maksuametil õigus kontrollida Eesti territooriumil tegutsevates ettevõtetes ja asutustes, samuti organisatsioonides, olenemata omandivormist, rahalisi dokumente, aruandeid, eelarveid, deklaratsioone ja teisi dokumente, mis on seotud tulude saamisega ja maksude arvutamisega, ning saada vajalikke selgitusi,

õiendeid ja andmeid kontrollimisel tekkivate küsimuste kohta. Hinnaametil, mille põhimääruse on valitsus kinnitanud 31. augustil 1990, on oma põhimääruse punkti 7 kohaselt õigus kontrollida näiteks juriidiliste isikute hinnakujundusalast dokumentatsiooni. Eesti Vabariigi Valitsus võttis 28. mail k.a. vastu määruse nr. 163 majanduspolitsei büroo moodustamise kohta ning kinnitas ka selle büroo põhimääruse. Nimetatud põhimääruse kohaselt on bürool õigus saada ning kontrollida juriidilise isiku majandus- ja finantstegevust käsitlevaid dokumente, takistamatult pääseda ladudesse, hoidlatesse, tootmishoonetesse, muudesse ruumidesse ja objektidele ning kontrollida asjaosaliste isikute juuresolekul materiaalsete väärtuste ja rahaliste vahendite olemasolu ning vastavust dokumentatsioonile. Büroo on moodustatud riikliku politsei haldusalas. On olemas veel terve hulk spetsiifilisi kontrollifunktsioone teostavaid inspeksioone ja ameteid, nagu tolliamet, tehnilise järelevalve amet, tuletõrjeamet, standardiamet, elekterside inspeksioon, kaubandusinspeksioon, tööinspeksioon, veterinaarkontroll, piiriinspeksioon ja taimekarantiini inspeksioon. Ma ei oskagi öelda, kas ma ammandasin kogu loetelu või mitte, aga enamik on üles loetud. Vabariigi valitsusel on päevakorras ka selline üritus, et taastada ministriumides kontrolli- ja revisjoniaparatuur. Niisiis tuleb välja, et ettevõtete kontrollimine on reguleeritud valitsuse määrustega, mis on pandud paika ühe või teise ametkonna põhimäärusega, samal ajal aga ettevõtteseadus võimaldab teha seda ainult riigikontrolöridel. Seoses sellega ongi vabariigi valitsusel ettepanek muuta ettevõtteseaduse § 22 lg. 2 ja sõnastada see järgmiselt: "Ettevõtte on kohustatud kontrollõigust omavatele organitele võimaldama kontrollida oma tegevust, tagama nende organite töötajatele sissepääsu ettevõtte territooriumile ja ruumidesse ning neile tööks vajalike dokumentide esitamise." Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Miller! Mõned küsimused. Ahti Kõo.

A. Kõo

Lugupeetud juhataja, austatud ettekandja! Mu küsimus tuleneb sellest, et ma kahtlen selle seaduse nagu paljude teistegi elujõus. Kas te ei selgitaks, millega on tagatud selle seaduse käivitumine? Õigemini, mis juhtub, kui ettevõtte sellele seadusele vaatamata keeldub kontrollijat ühe või teise dokumendi juurde, ühele või teisele territooriumile lubamast? Aitäh!

R. Miller

Vastuvõetud põhimääruste järgi on ette nähtud ka vastavad sanktsioonid, mis peaksid tagama nendele ametitele ja asutustele kontrollimise õiguse. Aga ma eriti ei usu, et pärast seda, kui Ülemnõukogu on selle asja seadustanud, tekiks mingisuguseid probleeme. Praegu on probleemid tekkinud just sellest, et ettevõtteseaduses puudub vastav paragrahv.

G. Israeljan

Lugupeetud minister, mul on üks küsimus. Tahan täpsustada. Esitatud on otsuse projekt muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi ettevõtteseaduses, aga punkti 2 järgi on selle seaduse nimi teistsugune. Kõige järgi otsustades on see Eesti NSV seadus. Kas ma sain õigesti aru? See on esimene küsimus. Ja sellest tuleneb minu peamine küsimus. Kaks aastat tagasi selgitasid juristid meile siin saalis, et mehhaaniliselt ei saa muuta seaduse nime. Tuleb koostada täiesti uus seadus või teha vanasse parandused selle edasiseks kasutamiseks. Kui mul on õigus, siis teen järgmise ettepaneku. Esimesse punkti jätta parandused, teine punkt aga annulleerida!

R. Miller

Hr. Israeljan, põhimõtteliselt ma teie ettepaneku vastu ei vaidle. Kui see on juriidiliselt nii kokku lepitud ja paika pandud, siis minul ei ole selle vastu midagi, et teine punkt seaduseelnõust välja jätta. Kui muidugi sellised üldised põhimõtted olemas on.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab seda probleemi kaudselt, kuid siiski. Eelmine valitsus kehtestas meie nõusolekul niisuguse korra, et igaüks võib panna sellise hinna, nagu ta tahab. Näiteks hiljuti avalikuks tehtud "Valko" lugu, kus ülemuste moodustatud aktsiaselts ostab jopesid 800 rublaga ja müüb edasi 4000 rublaga. Sama lugu on arvatavasti ka "Eesti Kütuses", kus dokumendid peaaegu puuduvad, nagu kirjutatakse. Kontrollid on seal käinud juba mitmel korral, kuid mitte midagi avastatud nagu ei ole. Mida kontroll sellisel juhul siis üldse ette saab võtta, kui tegelikult kontrollida ei saagi ja kõik on lubatud?

R. Miller

Hr. Arro, te mõtlete siin ilmselt ka raamatupidamisdokumentide puudulikkust ja kogu seda asjaajamist. Mul on endal olemas umbes 4-aastane tööpraktika rahandusministeeriumi

kontrolli- ja revisjonivalitsuses. Kui dokumendid puuduvad, on küsimus muidugi väga tõsine ja raske. Põhimõtteliselt tuleb taastada raamatupidamise dokumentatsioon, mida on eriti raske teha. Tööpraktika on aga näidanud, et seda on siiski võimalik teha, kuigi see nõuab eriti suuri jõupingutusi. Kontrolli- ja revisjonitöö ei ole üldsegi mitte kerge töö. See nõuab kaadrilt väga suurt vilumust ning ma ütleksin, et kontrolli- ja revisjoniaparaadi lagundamine viimastel aastatel on kaasa aidanud ka sellele, et meil on tunduvalt kasvanud ebamajanduslikkus ja riigivarade riisumine ning raiskamine.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud härra minister! Kas see ettevõtteseadus hõlmab ka asutused, õppeasutused, jne.? Minu teada on praegu just õppeasutuste finantsasjad täielikult kontrolli alt väljas. Tänan!

R. Miller

Hr. Sovetnikov, ettevõtteseadus ei hõlma riigieelarvel ja kohalikul eelarvel olevaid asutusi. Selleks on riigikontrolli seadus, mis kohustab neid kontrollima riigieelarve vahendite kasutamist.

P. Grigorjev

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud härra minister! Mis puutub kontrolli õigust omavatesse organisatsioonidesse, siis meil võivad ju ka näiteks eradetektiivid või veel keegi lihtsalt tulla ja nõuda informatsiooni. Peaks siiski olema seadusandlik organ, kes täpselt reglementeerib, kellel on õigus kontrollida eraettevõtteid ja riiklikke ettevõtteid. Mis te sellest arvate? Tänan!

R. Miller

Seaduses on ära märgitud, et on kohustatud võimaldama kontrolli õigust omavatele organitele. Põhimõtteliselt võiksin teie ettepanekuga vahest ka selles osas nõustuda, et lisada seaduseelnõule lõige, mille järgi kontrolli õiguse annab näiteks vabariigi valitsus. Valitsus määrab ära kontrolli õigust omavate ettevõtete loetelu.

N. Zolin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud aseminister! Ma siiski kordan oma kolleegi küsimust, mis puudutas vastutust juhul, kui ei esitata dokumente kontrollimiseks. Ettevõttes võidakse jätta mõned dokumendid kontrollijatele esitamata. Millist vastutust kannab ettevõtte juht selle eest?

Võib-olla on informatsiooni vaja ühe päeva jooksul, tema aga venitab nädal aega. Täna vastuse eest!

R. Miller

Hr. Zolin, ma jään ilmselt teile selles osas vastuse võlgu. Ma ei oska öelda, milline on ettevõtte juhataja vastutus juhul, kui ta ei esita dokumente. Kui seda seadusandluses ei ole paika pandud, siis tuleks tema vastutuse küsimus tõsta üles ja teha seadusandluses vajalikud muudatused, täiendused või parandused.

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller! Rahvasaadikutele rohkem küsimusi ei ole.

R. Miller

Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Kolleegid, vaheaeg 20 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, vaheaeg on lõppenud, istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut! Kohal on 60 rahvasaadikut, puudub 38. Kaasettekandeks palun kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni esimehehärra Jüri Reinsoni.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjon arutas oma 2. juuni istungil kiireloomulisena esitatud Eesti Vabariigi seaduse eelnõu muudatuste tegemise kohta ENSV ettevõtteseaduses ja toetab seaduseelnõu esitatud kujul esimesel lugemisel esitamist ning ühtlasi esimese lugemise lõpetamist käesoleval istungil. Me leidsime, et teema on igati aktuaalne, ning peame silmas, et esimese ja teise lugemise vahel teevad saadikud oma parandusettepanekud ja arutelu koos valitsuse esindajatega on võimalik üleskerkinud küsimustele lahendused leida.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Ma avan läbirääkimised. Kolleegid, kas on kõnepidajaid, sõnasoovijaid? Ei ole. Kas loeme esimese lugemise lõppenuks? Esimene lugemine on lõppenud, me ootame teie käest 24 tunni jooksul parandusettepanekuid. Tänan!

Nagu öeldud, kolleegid, kiireloomulised küsimused suruvad peale. Kolleeg Johannes Kass taotleb käesoleva istungjärgu päevakorra täiendamist ühe kiireloomulise küsimusega, kus kõne alla tuleks seaduseelnõu, mille teemaks oleks munitsipaaleluruumide erastamise seaduse parandamine. Eelarve-majanduskomisjon arutas seda küsimust oma istungil ja ei toeta ei selle küsimuse arutamist kiireloomulisena ega käesoleva istungjärgu päevakorra täiendamist. Kas see seaduseelnõu on teile välja jagatud? Kas ma võin panna taotluse hääletusele või tahate veel tutvuda? Paneme hääletusele, aga enne teeme veel kohaloleku kontrolli. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 31.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, seaduseelnõuga, mille sisuks on munitsipaaleluruumide erastamise seaduse parandamine? Eelarve-majanduskomisjon juhtivkomisjonina ei toeta. Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 10 rahvasaadikut, vastu on 23, erapooletuks jäi 12. Päevakorda ei täiendata.

Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Kolleegid, jätkame vastavalt kinnitatud päevakorrale. Alustame Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse eelnõu teist lugemist ja selle juurde käiva rakendusotsuse arutelu. Ettekandeks palun kõnetooli liiklusohutusameti peadirektori hr. Rumvoldi.

H. Rumvolt

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Esimese ja teise lugemise vahel tehti mitmeid ettepanekuid, mis enamikus on võetud arvesse. Ma loeksin need ette. Need on tehtud ka teie käes olevasse teksti, aga siis te teate, millised on erinevused eelmise, esimese lugemise tekstiga võrreldes. Peale selle on tekkinud üks probleem vahetult enne tänase istungi algust, millest ma räägin eraldi. § 2 lg. 1 on jäetud välja mõiste "kinnisel territooriumil", kuna

registreerimisele kuuluvad sõidukid on fikseeritud mootorsõidukite registreerimise eeskirjades, vahepeal võeti need eeskirjad vastu. § 7 on tervenisti ümber tehtud, täiendades seda liikluskindlustusfondi asutamise ja edasise kindlustamise põhimõtetega. § 8 lg. 1 on lisatud nõue, et käesoleva seaduse alusel kindlustamisele kuuluv sõiduk peab olema kindlustatud enne tema registreerimist. § 29 lg. 2 on tahtlikule liiklusõnnetuse tekitamisele ja purjusolekus juhtimisele lisatud sõiduki juhtimine ilma vastava kategooria sõiduki juhtimise õigusega. § 30 lg. 2 on välja jäetud, kuna see on statistikaameti pädevuses. § 31 lg. 2 jäeti välja kui üleliigne. Sama paragrahvi lõikest 4 jäeti välja "süsteemaatiline liikluseeskirjade nõuete jäme rikkumine", kuna see nõuab küllaltki keerulise arvestussüsteemi kehtestamist ja andmete ülekontrollimist, mistõttu kogu kindlustusjuhtumi lahendamise protsess hakkab venima. Pealegi ei ole selliste rikkumiste lahendamisel ja fikseerimisel välistatud subjektivism. Viimasel hetkel kerkis üles § 33 lg. 3, milles on öeldud, et välisriigi kodanikele ei hüvitata isikukahju. Sellise formuleeringuga võib tulevikus osa meie vabariigis alaliselt elavatest välisriigi kodanikest jääda hüvitustest ilma. Siin on välja pakutud täiendus ja § 33 lg. 3 kõlaks siis nii (seda täiendust teie tekstis ei ole): "Käesoleva seaduse alusel ei hüvitata välisriigi füüsilistele isikutele, kes ei ela alaliselt Eesti Vabariigis, tekitatud isikukahju, välja arvatud ravikulud Eestis, kui see pole ette nähtud vastava riigiga sõlmitud lepingus." Tähendab, juurde tuleb see, et kes ei ela alaliselt Eesti Vabariigis. Muidugi, kui te kiidate selle heaks. See täiendusettepanek on kooskõlastatud ka migratsiooniametiga. Lisaks eeltoodule tahaks nimetada, et õiguskomisjoni tehtud ettepanekud olid enamasti eelnõus juba kirjas, v.a. täiendusettepanek § 29 lg. 2 kohta, millest oli juttu eespool. Pärast esimest lugemist kerkis üles ka küsimus, kas on mõtet võtta vastu liikluskindlustusseadust enne üldise kindlustusseaduse vastuvõtmist. Me konsulteerisime seda küsimust kindlustusseaduse eelnõu autoritega ja nemad siin mingit vastuolu ei leidnud. Kui lugupeetud saadikud leiavad, et praegu lugemisel olev seaduseelnõu on oma sisult vastuvõetav, siis inimeste elu ja tervise säästmise nimel tuleks pakutud tähtaega aktsepteerida. See tähtaeg ühtib ka Eesti Vabariigi liikluseeskirjade jõustumise tähtajaga ja meie ettevõtmised liiklusohutuse suurendamisel on leidnud toetust rahvusvahelise liikluskindlustuse organisatsiooni ja rahvusvahelise liiklusohutuse organisatsiooni poolt. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Millised on küsimused hr. Rumvoldile? Tiit Käbin.

T. Käbin

Lugupeetud ettekandja, ma kardan, et me oleme praegu samas seisus, kui me hakkasime ühekaupa kinnitama maksuseadusi. Me ei teadnud, missugused maksud üldse tulevad, kui suur on üldine maksukohustus. Praegu, kui üldine kindlustusseadus ei ole veel vastu võetud, me ei tea, kas tuleb hoonete sundkindlustus, kas tuleb veel mingisugune kindlustus. Ma arvan, et teadmata, kui palju kohustuslikke kindlustusliike tuleb, ei saa me ka seda seadust vastu võtta.

Teiseks. Kindlustusmäärade suurendamise ja vähendamise ning muu sinna juurde kuuluva kinnitab vabariigi valitsus. Tähendab, meile on pakutud välja eelnõu, mille me peaksime vastu võtma, teadmata, kas igal aastal tasutav kindlustusmaks on 5% liiklusvahendi maksumusest või 10, 30 või koguni 50%. Kas te peate seda õigeaks? Tänan!

H. Rumvolt

Esimesel lugemisel kerkis meil analoogiline küsimus. Enne esimest lugemist konsulteerisin seda Soome kolleegidega, kellel on mitmekümne aasta kogemused. Ja praegu peaksin ütleva niimoodi, et teadaolevatel andmetel ei ole kohustuslikku liikluskindlustust kahes riigis. Nüüd on neid seoses NSV Liidu lagunemisega võib-olla rohkem, aga enne NSV Liidu lagunemist oli Euroopas kaks riiki – Albaania ja NSV Liit –, kus ei olnud liikluskindlustusseadust ega kohustuslikku liikluskindlustust. Mis puutub maksumusse, siis siin on toodud välja selline paragrahv, mis määrab ära, et on võimalik kehtestada piirmäär ja sellest olenevad siis tariifid. Kui palju hakkavad autod maksma tulevikus, ei oska praegu keegi öelda. Need hinnad muutuvad ju iga päevaga. Soome kolleegid ütlevad, et kui inimesel ei ole kunagi liikluskindlustust olnud ja ta ostab uue auto, siis on see maks 5% uue auto maksumusest ja 4–5 aasta pärast moodustab see, kui tal on boonust, ainult 0,5%. Vaatasin keskmist, meie "Lada" taolist autot. See maksab Soomes umbes 80 000 marka ja sellele peaks meie rahakott vastu, kui hinnad oleksid samasugused, nagu on Soomes. Nii see muidugi praegu ei ole, sest meie hinnad, palgad ja maksud on kõik ju proportsioonist väljas. Kuid mina olen seisukohal, et nii me enam edasi ei saa, sest välisinvesteeringud jäävad selle taha pidama, rahvusvahelised veod jäävad selle taha pidama. Meie inimeste sõidud välismaale muutuvad kallimaks, nad peavad alati tegema ühekordse kindlustuse. Ka tuntud ärimehed on öelnud, et kuni te oma asju paika ei pane, meie siia midagi tegema ei tule, sest praegu ei ole välismaalasel meie teedel liikumiseks mingit garantiid. Peale selle ei ole ka meie inimestel mingisugust garantiid, et ta saaks riigilt hüvitust. Ma mõtlen seda, kui süüdlane kas sai surma, lahkus sündmuskohalt, pandi vangi või ei luba tema varanduslik seis kahju hüvitada. Sel juhul jääb kahjukannataja

jumala hoolde, aga neid jumala hoolde jäänud inimesi on niigi juba palju. Ja sellepärast on meie arvates vaja välja töötada tariifid, mida muide juba tehaksegi. On moodustatud vastav töögrupp Küberneetika Instituudi inimeste osavõtul. Tariif peab olema reaalne, et ei tekiks sellist momenti nagu praegu üüridega, kus üürivõlglaste arv aina kasvab. Tariif peab olema nii reaalne, et seda on võimalik maksta ja võimalikult vähem tuleb kontrollida selle seaduse täitmist. Nii ma vastaksin, hr. Käbin, teile. Elada nagu Metsikus Läänes ja lasta õudselt paljudel inimestel surma saada enam ei või.

Juhataja

Suur tänu! Kas on veel küsimusi hr. Rumvoldile? Ei ole.

Kaasettekandeks palun kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni liikme Lembit Arro!

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Majanduskomisjon arutas liikluskindlustusseaduse eelnõu ja selle rakendusotsust ning soovib Ülemnõukogul seadus teisel lugemisel vastu võtta. Me arvestame, et selle seaduse vastuvõtmine lihtsustab ja garanteerib tunduvalt kindlustuse saamist ja suurendab inimese turvatunnet. Asi on selles, et praegune vabatahtlik kindlustus, mis käib autode kohta, on väga ebamäärane asi. Samuti on selle kindlustuse saamine väga keeruline ja tihtipeale on asjad kohtus lahendada, kui tahetakse sisse nõuda kahjusummasid. Asi on ka selles, et kas siis mingisuguse auto tehnilise rikke või ka meie oma hooletuse tõttu võib tekkida suur avarii, mille kahju võib ulatuda sadadesse tuhandettesse. Peale selle võib olla tegemist ka inimeste invaliidistumisega ja siis tuleb vahel eluaeg maksta, et seda kahju tasa saada. Selle seaduse vastuvõtmisega aga ei tule rohkem maksta kui ainult see kindlustussumma, mis on seadusega või valitsuse poolt paika pandud. See tähendab, et need kindlustussummad ja -rahad kogutakse kindlustusfondi ja -seltsidesse ning nemad hüvitavad pärast kahju, kui vastav komisjon on selle kindlaks teinud. Nii et asi muutub inimestel tunduvalt lihtsamaks. Nüüd on mul ettepanekud ...

Juhataja

Neist me räägime lõppsõnas. Ma saan aru, et eelarve-majanduskomisjon juhtivkomisjonina toetab selle seaduse vastuvõtmist?

L. Arro

Jaa.

Juhataja

Kas meil on küsimusi hr. Arrole? Ei ole. Ma avan läbirääkimised. Kas keegi soovib kõnet pidada või sõna võtta? Ei soovi. On see meie kindel soov, et meie ei soovi? Kolleegid, sellisel juhul me sätestame, et läbirääkimised on lõppenud. See kõlab võib-olla narrilt, kui neid pole peetudki, kuid protseduuriliselt tuleb see hetk fikseerida. Parandusettepanekuid me teie käest rohkem ei oota. Suur tänu!

Hr. Rumvolt, kas on soovi öelda lõppsõna? Ei ole. Hr. Arro, hakkame parandusettepanekuid kommenteerima ja läbi arutama!

L. Arro

Asi on nüüd nõndamoodi, et parandusettepanekuid on mulle esitanud üks mees, hr. Eller, kusjuures me pidime kohtuma eile või täna veel enne istungit. Kahjuks hr. Elleri ei ole. Et ei juhtuks selline asi, nagu siin hommikul sõna võeti, et parandusettepanekud on jäetud arvestamata, siis tuleks arvatavasti need hr. Elleri parandusettepanekud, mida komisjon ei ole arvestanud, läbi hääletada.

Juhataja

Päris kindlasti. Mitu tükki neid on?

L. Arro

Neid ei ole väga palju, enamik on arvestatud. Kõigepealt on ka üks niisugune arvamus, ma ei tea, kuidas seda käsitleda ...

Juhataja

Hr. Arro, nimetage kõigepealt need, mis on arvestatud, ja me küsime, kas kellelgi on saalis eriarvamus.

L. Arro

Ettepanek oli, et riigieelarvelistele asutustele või organisatsioonidele kuuluvate sõidukite poolt tekitatud kahju hüvitataks riigieelarvest. Seda parandust me nõndamoodi sisse ei pannud, kuna riigieelarveline asutus on ju nagunii riigieelarvel. Riigieelarveline asutus maksab täpselt samamoodi nagu teisedki kindlustusmaksu.

Juhataja

Seda ettepanekut teie ei arvestanud?

L. Arro

Ei. Aga siin on veel üks niisugune asi, mida peaks kõige enne arutama. Me ei pidanud seda otsuse või seaduse parandusettepanekuks, vaid käsitasime arvamuseks. Ma tahaksin küsida Ülemnõukogult, kuidas selles suhtes käituda. Kirjutatakse nõndamoodi, et meie arvates ei saa vastu võtta liikluskindlustusseadust, kuni ei ole vastu võetud üldist kindlustusseadust ja kuni vabariigis ei ole välja töötatud kindel kahjusummade määramise metoodika ning vastu võetud kindlustusmaksude tariifid.

Juhataja

Kelle arvamus see on, kas Tiit Kåbini oma?

L. Arro

Ei, selle on esitanud hr. Eller.

Juhataja

See ei ole siis parandusettepanek, vaid arvamus ja see tähendab, et hr. Eller hääletab vastu.

L. Arro

Meie arvasime ka niimoodi.

Juhataja

Eks see nii ongi.

L. Arro

Ta oleks võinud siis puldist selle kohta esineda, see ei ole parandusettepanek.

Juhataja

Ei ole.

L. Arro

Arvestatud ja juba seaduses sees on ettepanek, et liikluskindlustusfond korraldab liiklustegevust. See on praegu § 7 lg. 1. Piirmäärade kohta on ettepanek, et hüvituse maksmisel tuleks kehtestada piirmäärad. See on § 23.

Juhataja

Ma vahepeal küsin, kas autorid, juhtivkomisjon ja parandusettepaneku esitaja on omavahel kokku leppinud? Kas kellelgi teist on eriarvamusi? Ei ole. Aitäh!

L. Arro

Arvestatud on ka see ettepanek, et § 29 lg. 2 lisada sõnad "samuti juhi vastu, kes juhtis sõidukit, omamata vastava kategooria sõiduki juhtimise õigust".

Juhataja

Ma küsin jälle üle, kas asjaosalised on omavahel kokku leppinud, kas kellelgi teist on eriarvamusi? Ei ole.

L. Arro

On tehtud ettepanek § 25 lg. 4 kohta, mida komisjon ei võtnud arvesse. Ettepanek on lisada § 25 lg. 4, et liikluskindlustushüvitust taotlenud isik on esitanud liiklusõnnetuse kohta teadvalt valeandmeid.

Juhataja

Üks hetk, uue redaktsiooni järgi on see § 24.

L. Arro

Komisjon põhjendab asja nii, et seda ei ole kuidagi võimalik kindlaks teha, kas on valeandmed või ei ole. Niikuinii teeb komisjon otsuse, ja kui otsus tehakse ära ning pärast tuleb välja, et asjad ei vasta tõele, ega siis kindlustushüvitust ikka ei maksta.

Juhataja

Milline see parandusettepanek oli?

L. Arro

Täiendada § 25 lg. 4 sõnadega "liikluskindlustushüvitust taotlenud isik on esitanud liiklusõnnetuse kohta teadvalt valeandmeid", s.t. sel juhul kindlustushüvitust ei maksta.

Juhataja

Ja seda komisjon ei aktsepteeri? See tuleb meil siis hääletusele panna. Nimetame seda Elleri esimeseks parandusettepanekuks. Ma oletan, et seal on vist teine veel, mis läheb hääletusele. Kas on nii, Lembit Arro?

L. Arro

Üks on veel kahtlane, mida peab vaatama.

Juhataja

Sellepärast me nimetamegi seda esimeseks parandusettepanekuks. Kolleegid, kas Hillar Elleri esimese parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav. Vana redaktsiooni järgi on see § 25, uue järgi § 24 lg. 4. Juhtivkomisjon ettepanekut ei toeta.

Ma panen hääletusele. Teeme enne kohaloleku kontrolli! Kohal on 63 rahvasaadikut, puudub 35.

Esimesena panen hääletusele Hillar Elleri esimese parandusettepaneku. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Hillar Elleri esimese parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 10 rahvasaadikut, vastu 20, erapooletuks jäid 13. Esimene parandusettepanek ei leidnud toetust. Läheme edasi.

L. Arro

On ettepanek lisada seadusele selline paragrahv, et sõidukit ei loeta käesolevas seaduses määratletud liikluses olevaks, kui seda kasutatakse väljaspool üldkasutatavaid teid ja kui seda kasutatakse üldkasutatavast liiklusest isoleeritud alal võistlusteks, treeninguteks või katsetusteks. Komisjon ei toeta ettepanekut järgmistel põhjustel. Esimene klausel – kui sõidukit kasutati väljaspool üldkasutatavaid teid – kitsendab kindlustuse saaja huve. Kui te näiteks pargite oma auto kas või garaaži või kuskile metsateele ja mõni teine auto või muu liiklusvahend sõidab seal auto puruks, siis sel juhul te kindlustust ei saa, kuna selle ettepaneku järgi sõiduk oli ju väljaspool üldkasutatavaid teid. Ettepaneku teine pool puudutas sõiduki kasutamist isoleeritud alal võistlusteks, treeninguteks jne. Esiteks ei kuulu need sõidukid, mida üldkasutatavatel teedel ei kasutata, üldse registreerimisele. Teiseks on võistlustel ette

nähtud erikindlustus ja seal kindlustatakse liiklusvahendid juba teise kindlustusmääraga. Sellepärast ei pea komisjon vajalikuks seda paragrahvi täiendavalt seadusesse sisse võtta.

Juhataja

Kas Hillar Elleri teise parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav. Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Hillar Elleri teise parandusettepaneku poolt? Juhtivkomisjon ei toeta seda. Selle ettepaneku poolt on 5 rahvasaadikut, vastu 31, 10 jäid erapooletuks. Teine parandusettepanek ei leidnud toetust. Lembit Arro, jätkame!

L. Arro

Hr. Elleri parandusettepanekud on nüüd kõik. Hr. Rumvolt mainis aga veel § 33 lg. 3, kus on täiendatud viimast lõiget: "Käesoleva seaduse alusel ei hüvitata välisriigi füüsilistele isikutele, kes ei ela alaliselt Eesti Vabariigis, tekitatud isikukahju ..." Mõeldud on just neid, kes alaliselt siin ei ela, muidu võib see kõlada nii, et asi puudutab ka neid inimesi, kes ei ole Eesti Vabariigi kodanikud, aga neid elab siin palju. Sellepärast on see täiendus teksti vahele pandud.

Juhataja

Kas see on Hillar Elleri ettepanek?

L. Arro

Ei, see on komisjoni ja autori poolt.

Juhataja

Kas komisjon ja autor on seda vastastikku aktsepteerinud?

L. Arro

Jaa.

Juhataja

Kolleegid, kas kellelgi teist on eriarvamus? Ei ole. Lembit Arro, kas on veel mõni parandusettepanek, mis läheb hääletusele? Ei ole.

Lugupeetud kolleegid, ega kellegi parandusettepanek ei ole unustatud? Ei ole. Kas ma panen seaduse teisel lugemisel vastuvõtmisele? Teeme kindluse mõttes kohaloleku kontrolli. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 30. Meil on kaks hääletusvooru. Seaduse juures on rakendusotsus.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi liikluskindlustusseadus? Palun hääletada! Vaja on 50 häält. Selle ettepaneku poolt on 51 rahvasaadikut, vastu 1, 7 jäid erapooletuks. Seadus on vastu võetud.

Teeme uue kohaloleku kontrolli. Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 33. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse rakendamise kohta? Palun hääletada. Selle poolt on 58 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 6 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevate seaduste eelnõude väljatöötamise korrast

Juhataja

Kolleegid, mul on kiireloomuliste küsimuste konkurents, kuid kõigis küsimustes ei ole eksperte ja ettekandjat käepärast. Sellepärast ma teen ettepaneku jätkata praegu kinnitatud päevakorraga ja pärast naaseme uuesti kiireloomuliste küsimuste juurde. Tänapäevaks planeeritud esimene päevakorrapunkt on Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevate seaduste eelnõude väljatöötamise korrast" projekt. Ma palun kõnetooli justiitsminister hr. Raski!

M. Rask

Austatud juhataja, lugupeetud saadikud! Arutatav otsuseprojekt on olnud Ülemnõukogu menetluses juba mõni aeg. Püüame ennast hetkeks asetada tulevikku, kui põhiseaduse rahvahääletus on toimunud ja põhiseadus on vastu võetud. Põhiseadusesse on kirja pandud, et enam kui 50 ainevaldkonda reguleeritakse konkreetsete seadustega. Põhiseadus on ühe olulise seadusloomeetapi algus, aga mitte selle lõpp. Sellest tulenevalt on vaja juba praegu käivitada põhiseadusest tulenevate seaduste väljatöötamine, et saaks nende eelnõud esitada õigeaegselt Riigikogule. Esialgselt oli Ülemnõukogule esitatavas otsuseprojektis toodud välja ka nende aktide pealkirjad, mis Ülemnõukogul tuleks veel vastu võtta. Õiguskomisjonis arutati mitmel korral seda küsimust ja nii autor kui õiguskomisjon jõudsid ühisele arusaamisele, et presidendi ja Riigikogu liikmete palgaküsimusi ja süümevande andmise küsimusi

reguleerivad aktid peaks välja töötama Ülemnõukogu ning selleks tuleks Ülemnõukogu poolt moodustada vastav töögrupp või komisjon. Need aktid ei peaks minema käesolevasse loetellu, mis teil täna on laudadele välja jagatud. Sellest tulenevalt paluks mõista seda loetelu, kuhu on kirja pandud 21 konkreetset seaduseelnõu nimetust, sellisena, et need on tarvis välja töötada Riigikogu jaoks. Selle nimekirja koostamisel on püütud lähtuda põhimõttest, et nr. 1 on see akt, mis vajab kõige kiiremini ja kõige operatiivsemalt väljatöötamist, ja nr. 21 on see, mille kallal on võib-olla veidi rohkem aega tööd teha. Igal juhul on kriteeriumiks Riigikogu esimesed tööpäevad. Teine põhimõte. Esialgselt oli nendesse töögruppidesse lülitatud ka saadikuid, kes tegelesid põhiseadusega ja kes on väga viljakalt töötanud paljude riigiõiguslike aktide kallal. Jõudsime kompromissvariandini, mille kohaselt pragusesse isikute loetellu on jäänud üksnes spetsialistid, kellega on suures osas ka läbi räägitud ja saadud nõusolek, et nad on valmis suvel seadusloomega tegelema. Sellest tuleneb järgmine ettepanek, et saadikud saaksid kaasa lüüa kõigis töögruppides, tuleks ilmselt täna selle otsuse lugemine katkestada, anda fraktsioonidele ja komisjonidele aega kaaluda oma esindajaid, keda töögruppidesse lülitada. Ma arvan, et sellel teemal peatub õiguskomisjoni esimees oma ettekandes põhjalikumalt ja selgitab selle töö jätkamise võimalikke variante. Juhul, kui pärast katkestust oleks võimalik tulla uuesti selle projekti läbivaatamise ja lugemise juurde tagasi, saaks kinnitada nimekirjad, kellelt siis Eesti üldsus ja avalikkus ootab ka konkreetseid tegusid. Võib tõusetuda küsimus, kas on tarvis need puhtpraktilised, organisatsioonilised küsimused lahendada nii kõrgel tasandil, Ülemnõukogu otsusega. Erinevate juristide koolkondadega ja erinevate ühiskondlike liikumistega konsulteerides oleme jõudnud järeldusele, et paremat garantiimehhanismi praeguses situatsioonis pakkuda ei ole võimalik. See töö tuleb ära teha ja tuleb kiiresti teha. Suur tänu!

Juhataja

Ma tänan, hr. minister! Mõned küsimused rahvasaadikutelt. Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker, lugupeetud minister! Mul on kolm küsimust, kui te lubate. Esimene on seotud minu isikliku uudishimuga. See on teil juba teine dokumendi variant, esimese variandi me vaatasime läbi. Millest on tingitud teise dokumendi aktide arvu vähenemine esimesega võrreldes – seal oli neid 29, praegu aga 21? Teine küsimus. Kuulasin hoolega teie informatsiooni eelnõude väljatöötajate valiku kohta. Tahaksin teada, milline oli konkreetset selle valiku printsiip. Mind hämmastas see, et paljud võtavad osa kolme-nelja dokumendi

väljatöötamisest, lugupeetud Koolmeister aga on koguni 6 dokumendi koostamisest osa võtnud. Kas ei jätku inimesi, spetsialiste? Seoses sellega on mul küsimus, mis puudutab ka § 7. Miks pole selles seaduseelnõude väljatöötajate loetelus vähemusrahvuste esindajaid? Täna!

M. Rask

Esimesele küsimusele, miks on aktide arv erinev, ma vastaksin, et põhimõtteliselt tuleb põhiseadusest 54 akti. See on esimene järjekord, me ei tahaks seda esimeseks etapiks nimetada. Etapeerimine on üldse võib-olla põhiseadusest tulenevate aktide väljatöötamisel kohatu. Nende kahe otsuseprojekti erinevus, mis esialgselt valitsuse poolt esitati ja teie laudadel praegu on, seisnebki selles, et siit on välja võetud presidendi tasu seadus ja Riigikogu liikmete tasu seadus. On välja võetud uuesti juurde tulnud süüevande andmise kord. Täheleb, need aktid, mis tuleb välja töötada ja Ülemnõukogus ka vastu võtta, on siit välja võetud. Sellest tuleb arvuline erinevus. Miks korduvad paljude eelnõude väljatöötajate grupis ühed ja samad inimesed? See on meie häda ja viletsus, spetsialiste on tõesti vähe ja tegemist on riigiõiguslike aktidega. Mis puudutab puhtrakenduslikke õigusharusid, olgu kriminaal- või tsiviilõigust vms., siis seal on võimalik küllaltki laiale baasile toetuda. Riigiõiguses kahjuks see niimoodi ei ole. Koolmeister on tõesti siin kuuel korral, aga Koolmeister on olnud ka ülikooli õppejõud just nendes küsimustes. Probleemiks on hoopiski see, kuidas me suudame neid väheseid oma eriala tundvaid spetsialiste kõigi töögruppide vahel ära jagada. Siin ei ole tegu mingisuguse subjektiivse hinnanguga. Mis puutub punkti 7 ja vähemusrahvuste kultuurautonomia seadusse, siis ma oleksin väga tänulik, kui härra Israeljan kordaks küsimust. Mis siin häirib?

G. Israeljan

Miks ei ole ühtki esindajat?

M. Rask

Küsimus on selles, et välja on pakutud võimalikud inimesed, kes oma juristi- või teadustöös on nende probleemidega tegelnud. Siin ei ole valitud rahvuse alusel, sest ka selles tagasihoidlikus loetelus on minu teada esindatud juba 3 rahvust. Sellepärast ma pakkusin välja ka selle variandi, et kui eelnõu lugemine otsustatakse katkestada, siis on tulenevalt Ülemnõukogu poolt valitud printsiipidest võimalik lülitada kõigisse töögruppidesse täpselt neid inimesi, keda vajalikuks peetakse.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister! Õelge palun, miks ei ole otstarbekas lülitada eraldi punktina sellesse otsusesse ka seaduste loetelu (näiteks Riigikogu tulevaste liikmete tasustamise kohta) ning moodustada rühmad nende koostamiseks? Miks te peate seda ebaotstarbekaks? Mulle näib, et töö nende paljude seaduste kallal, mida veel Ülemnõukogu peab vastu võtma, venib. Tänan!

M. Rask

Ka see variant oli arutlusel enne projekti ettevalmistamist, kas teha nende aktide väljatöötamine kohustuseks konkreetsele ametkonnale või üldisele töögrupile. See on kompromisslahendus ja seadusandlike aktide väljatöötamist mõningal määral organiseerinud inimesena pean seda optimaalseks. On kõige tõenäolisem, et niimoodi on tõesti võimalik see töö käivitada. Selle käigus on võimalik ära hoida terve hulk n.-ö. eelvaidlusi, mis mitte milleni ei vii, ja sisuliselt me peame arvestama seda situatsiooni, kus meil neid akte tuleb välja töötama hakata. Ma pean silmas valimisi, ma pean silmas üldist poliitilist situatsiooni.

J. Allik

Lugupeetud hr. Rask, siin on esimese ja teise peatüki all kirjas Riigikogu kodukorra ja Riigikogu töökorra seadus. Võimalik, et need tõesti peavad olema eri seadused, kuid kas te ei pea otstarbekaks, et neid teeks üks ja sama töögrupp? Need on ju omavahel üsna lähedalt seotud ja kui nad vastuollu lähevad, siis see lihtsalt viidab aega.

M. Rask

See lahendusvariant on täiesti võimalik. Ma ei absolutiseeri ühtegi organisatsioonilist küsimust ega arva, et see, mis on kirja pandud, on ainuõige. Tuleb läbi kaaluda ka see variant, et mõnedki töögrupid on võib-olla võimalik ühendada. Aga sellest tuleb siis teha järeldus, et kahe esimese punkti puhul on tegemist ka ühe töögrupi juhiga. Väga tähtis on töö organiseerimise seisukohalt see, kellega on võimalik koordineeritud tegevust arendada ja kes sisuliselt peab selle eelnõu lõpuni välja vedama. See on täiesti arvestatav ettepanek, ma usun.

Juhataja

Ma tänan, härra minister! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

M. Rask

Suur tänu!

Juhataja

Kaasettekande selles päevakorrapunktis teeb õiguskomisjoni esimees Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas mitmel korral valitsuse seaduste eelnõude otsuseprojekti põhiseaduse eelnõust tulenevate seaduste eelnõude väljatöötamise kohta. Justiitsministeeriumiga tehtud koostöö tulemusena on teie laual otsuseprojekt, mis paljuski erineb esialgsest projektist. Teie ees olev otsuseprojekt ei rahulda õiguskomisjoni päriselt tänagi, kuid meil tuleb endale tunnistada, et aeg on otsas ja pigem oleme hiljaks jäänud kui alustanud õigel ajal kõigi nende seaduseelnõude väljatöötamist, mis on teie ees kirjas. Õiguskomisjonil oli mõningaid eriarvamusi seoses töögruppide koosseisuga, esialgses projektis märgitud tähtaegadega ja ka selles küsimuses, millises järjekorras tuleks seaduseelnõusid välja töötada. Nende küsimuste lahendamise tulemusena on teieni jõudnud otsuseprojekt, kus seaduseelnõud, mis välja töötatakse, on reastatud nende väljatöötamise vajalikkuse järjekorras. Neile eelnõudele peaks eelnema 3 eelnõu, mis töötatakse välja Ülemnõukogus. Need on vabariigi presidendi valimise seadus, vabariigi presidendi ja Riigikogu liikmete töö tasustamise ja sotsiaalsete garantiide seadus ja vandetootuse andmise korra seadus. Õiguskomisjon on seisukohal, et need 3 kõige pakilisemat seadust tuleks välja töötada õiguskomisjoni eestvedamisel. Kui seda mõtet aktsepteeritakse, siis on õiguskomisjon saanud toetuse eilsele otsusele, millega õiguskomisjon omapoolselt määras presidendi valimise seadusega tegelema sama töögrupi, kes töötab välja Riigikogu valimise seaduse. Hr. Eller on saanud volitused vedada selle seaduseelnõu ettevalmistamist, mis käsitleb vabariigi presidendi ja Riigikogu liikmete töö tasustamist ja sotsiaalseid garantiisid ja pr. Aaskivi on saanud ka teilt volitused selleks, et koordineerida tööd vandetootuse andmise korra kehtestamisel.

Kõnealuse otsuseprojekti lisas on mõnes töörühmas vaid üksikud spetsialistid ja ühel korral ainult üks spetsialist, kes peaks aitama vastavad eelnõud välja töötada. Järjekorras kuuenda, erakondade seaduse puhul esindab juristide poolt vaid hr. Jüri Raidla. Õiguskomisjon on seisukohal, et just erakondade seaduse puhul on saadikurühmadelt ja erakondadelt oodata abi eelnõu väljatöötamisel. Õiguskomisjon teeb ettepaneku täna selle otsuseprojekti lugemine katkestada ja jätkata järgmisel istungjärgul. Komisjon palub, et ettepanekud projekti

parandamiseks ja täiendamiseks, aga veel tähtsam, osalemiseks töögruppide töös, esitatakse õiguskomisjonile hiljemalt järgmise nädala teisipäeval kella 12-ks. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton! Kas on mõtet läbirääkimisi alustada? Või alustame? Ma tänan, küsimusi hr. Antonile ei ole. Ma avan läbirääkimised. Kolleegid, kas on kõnepidajaid, sõnasoovijaid? Ei ole. Tõnu Anton, millisel istungjärgul me jätkame?

T. Anton

Õiguskomisjon palub jätkata järgmisel istungjärgul ja ettepanekud esitada hiljemalt teisipäeval kella 12-ks õiguskomisjonile.

Juhataja

Suur tänu! Kuna tegemist on autorite ja juhtivkomisjoni ühise seisukohaga, siis see hääletamisele ei lähe ning parandusettepanekute esitamise viimane tähtpäev on aktsepteeritud. Arutelu katkestatakse ja seda jätkatakse järgmisel, 76. istungjärgul.

Eesti Vabariigi töölepingu seaduse rakendamise otsuse muutmise ja täiendamise kohta

Juhataja

Kolleegid, vabariigi valitsus taotleb käesoleva istungjärgu päevakorra täiendamist ühe kiireloomulise küsimusega, kus kõne all on töölepingu seaduse rakendamise otsuse muutmine ja täiendamine. Juhtivkomisjon, õiguskomisjon arutas seda küsimust ja toetab valitsuse taotlust täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda, mille ma panen ka täiskogu ette hääletamisele. Kolleegid, ma viin läbi kohaloleku kontrolli. Kohal on 64 rahvasaadikut, puudub 34.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, kus käsitletak töölepingu seaduse rakendamise otsuse muutmist ja täiendamist? Päevakorra täiendamine vastavalt §-le 15. Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 55 saadikut, vastu on 1 ja erapooletuks jäi 1. Otsus on vastu võetud, päevakorda täiendatakse. Ettekande päevakorrapunkti kohta teeb tööminister härra Kuddo.

A. Kuddo

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud rahvasaadikud! Seoses töölepingu seaduse rakendamisega 1. juulist k.a. ja rakendusotsuse arutelu käigust tulenevate uute põhimõtetega teeme ettepaneku täiendada töölepingu seaduse rakendamise otsust. Põhimõttelised punktid on teile esitatud materjalis, ma võib-olla nimetaksin siin ainult olulisemad. ENSV töökoodeksi ja Eestis kehtivate muude seaduste kooskõlla viimine töölepingu seadusega ja käesoleva otsusega toimub pärast töökaitse-, puhkuse- ja palgaseaduse vastuvõtmist, et mitte hakata ükshaaval neid muudatusi tegema, kuid samaaegselt tuleb muidugi teha ettepanekud vastuolus olevate seaduste kehtetuks tunnistamise kohta. Teine põhimõte, mis tulenes ka töölepingu seaduse rakendamise otsuse arutelust, on töötajatele hüvituse maksmise kord ja tingimused, kui tööandja lõpetab töölepingu pankrotistumise tõttu ja tööandjal vastavad vahendid puuduvad. Teeme ettepaneku see lisada.

Kolmas põhimõtteline küsimus on see, et kuni eriseaduste jõustumiseni laieneb töölepingu seadus ka riigi- ja kohalike omavalitsuste asutuste töötajatele, välja arvatud palgalisele teenistusele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu või kohalike omavalitsuste volikogude poolt valitavatel, nimetatavatel või kinnitatavatel ametikohtadel. Ka teenistuslepinguid ametiisikutega ei sõlmita siis vastavalt töölepingu seaduse § 7 punktile 7 enne vastava eriseaduse vastuvõtmist.

Need oleksid põhimõttelised punktid ja seoses sellega võiks töölepingu seadust rakendada tema täies ulatuses. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Küsimused rahvasaadikutelt. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra minister! Andke minu informeerimatus andeks, aga kas te võite öelda midagi selle teenistuslepingu kohta, millele siin on viidatud ja mis oli omal ajal ka seletuskirjas. Kas see on juba Ülemnõukogu menetluses, ja kui ei ole, siis kaugel see asi on?

A. Kuddo

Selle väljatöötamisega tegeldakse, aga ta ei ole veel menetluses.

J. Allik

Millal see võiks jõuda menetlusse?

A. Kuddo

Ma arvan, et sügisel, mitte varem.

T. Käbin

Lugupeetud minister, vähemalt esimene ja teine eelnõu punkt viitavad selgelt asjaolule, et seaduseelnõu kallal töötades nähakse ainult seda eelnõu ja mitte sellega seonduvaid. Asjaolu, et siin viidatud seaduste vastuvõtmise järel tuleb teha vastavad täiendused ja muudatused kehtivasse seadustikku, oleks pidanud olema selge ju kohe. Kas tõesti siis ei nähtud ette sellist asjaolu, et nüüd meil on vaja seadust muuta? Palun vastata jaa või ei.

A. Kuddo

Me ei näinud ette, et puhkuseseadus jõuab võib-olla isegi juba täna istungjärgu menetlusse. Palgaseadust me tõesti ilmselt enne sügist valmis ei jõua. Töökaitseseadus on minu teada juba teisel lugemisel. Ilmselt on see ka meie näpuviga. Me oleks pidanud seda tõesti ette nägema.

Juhataja

Suur tänu, härra minister! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekande teeb õiguskomisjoni esimees hr. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjoni istungil vaadati läbi vabariigi valitsuse taotlus muuta ja täiendada töölepingu seaduse rakendamise otsust. Õiguskomisjon leidis, et vabariigi valitsuse sellekohane taotlus on põhjendatud ja et otsuseprojekt, mis on teile esitatud, tuleks vastu võtta. Õiguskomisjon konsulteeris selles küsimuses ka töölepingu seaduse ja selle rakendusotsuse autoritega ning sai autorite grupi juhilt pr. Inge Orvolt kõnealuse otsuseprojekti kohta positiivse otsuse. Õiguskomisjon soovib teie tähelepanu juhtida sellele, et otsuseprojekti punktide 1 ja 2 sisu seisneb seadusandluse viimises kooskõlla töölepingu seadusega pärast seda, kui on kehtestatud Eesti Vabariigi töökaitse-, puhkuse- ja palgaseadus. Punkti 3 mõte seisneb selles, et neis soovitakse arvesse võtta ka meil menetluses olevat eelnõu, pankrotiseaduse eelnõu. Punktid 4, 5 ja 6 esitavad meile ettepaneku täiendada varem vastuvõetud töölepingu seaduse rakendusotsust. Kõik need punktid, millega soovitakse töölepingu seaduse rakendamise otsust täiendada, on seotud samade probleemidega, mis kajastuvad otsuseprojekti käsitletud punktides.

Lõpetuseks kordan: õiguskomisjon teeb ettepaneku otsuseprojekt vastu võtta. Tänan!

Juhataja

Ma tänan, hr. Anton. Rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Ma avan läbirääkimised. Kas on kõnepidajaid, sõnasoovijaid? Ei ole. Kõlaga see kuidas tahes, kuid me täpsustame, nagu protseduur nõuab, et läbirääkimised on lõppenud.

Kas keegi soovib lõppsõna öelda? Hr. Kuddo? Ei soovi. Hr. Anton? Ei soovi.

Ma panen otsuseprojekti hääletusele. Teeme enne kohaloleku kontrolli. Kohal on 62 rahvasaadikut, puudub 36.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi töölepingu seaduse rakendamise otsuse muutmise ja täiendamise kohta? Palun hääletada! On vaja 50 häält. Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ega erapooletu ei ole keegi. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi puhkuseseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi puhkuseseaduse rakendamise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid, jätkame kinnitatud päevakorraga. Eesti Vabariigi puhkuseseaduse eelnõu koos selle juurde käiva rakendusotsuse projektiga. Ettekandeks palun uuesti kõnetooli minister hr. Kuddo.

A. Kuddo

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud rahvasaadikud! Teile on esitatud esimesele lugemisele järjekordne seaduseelnõu, mis on seotud tööseadusandluse korrastamise, täiustamise ja muutmisega. Kuna teile on esitatud ka põhjalik seletuskiri, siis ma toaksin oma sõnavõtus välja vaid mõned põhilised momendid. Seaduses on terve hulk uusi põhimõtteid puhkuste kehtestamisel, arvestamisel, puhkuseliikide jms. osas. Nii näiteks on erinevalt kehtivast korrast kavandatud võtta puhkuse kestuse arvestamise mõõtühikuks kalendripäevad, mitte kalendrijärgsed tööpäevad. Arvestuslikuks ajahikuks, mille eest puhkust antakse, on eelnõu kohaselt töötaja tööaasta. Siin on formuleeritud ka põhimõte, mis võimaldab kollektiiv- või töölepinguga või tööandja ühepoolse otsusega anda puhkust rohkem, kui on ette nähtud seaduse või haldusaktiga. Järelkult kehtestab seaduseelnõu vaid puhkuse minimaalmäärad. Eelnõus on puhkuste diferentseerimine riiklikul tasandil ette nähtud sel teel, et töötajatele

antav puhkus on jaotatud põhi- ja lisapuhkuseks, kusjuures põhipuhkus on kas üld- või pikendatud kestusega. Põhimõtteline on ka see, et suure osa töötajate puhkuse tegeliku üldkestuse vähenemise vältimiseks on eelnõus ette nähtud põhipuhkuse uueks määraks 28 kalendripäeva. See toob kaasa puhkuse tegeliku pikenemise vaid nendel töötajatel, kes praegu mingisugust lisapuhkust ei saa. Puhkuste andmise korda reguleeriva osa, s.o. 3. peatüki koostamisel on lähtunud põhimõttest, et riiklik reguleerimine peab andma senisest rohkem võimalusi tööandjate ja töövõtjate vahelistele kokkulepetele. Siin on ka sätestatud, et puhkuste andmise järjekord nähakse ette tööandja koostatud puhkuste ajakavaga (§ 15). See dokument peaks hõlbustama puhkuste andmist normaalsel tööritmi häirimata ning võimaldama töötajatel aegsasti kavandada puhkuse kasutamist. Valitsuse pädevusse on antud ka puhkuseaegse palga arvutamise kord. Eriti inflatsioonitingimustes on see ainuõige lahendus. Ma rõhutaksin veel puhkuseseaduse § 2 lg. 2, et tööandjal ei ole õigust jätta puhkust andmata ja töötajal ei ole õigust puhkusest loobuda. Puhkuseseadus on koostatud, võttes arvesse Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni ja paljude arenenud riikide vastavasisulisi kogemusi. Puhkuseseaduse eelnõu põhiautorid on Luule Käis, Sulev Viliste, Riina Juursoo ja Ludmilla Veskimäe. Sellega ma võib-olla oma ettekande lõpetaksin. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas on küsimusi härra ministrile? Ma tänan! Kaasettekandega esineb sotsiaalkomisjoni nimel hr. Mati Ahven.

M. Ahven

Austatud esimees, austatud juhataja, austatud Ülemnõukogu! Sotsiaalkomisjon on arutanud puhkuseseadust mitmel korral koos autoritega ja koos tööministeeriumiga. Seadus on koostatud küllaltki täpselt ja võib öelda meeldivalt, kuid komisjonil olid ka mõningad eriarvamused. Näiteks vajavad mõningad paragrahvid redaktsioonilist viimistlust. Ei ole täpselt mõistetav, mis on puhkus. Puhkus on nii tuntud mõiste, et seda ei tahetud täpselt kirja panna. Igavene puhkus on ju ka puhkus, puhkus on televiisori ees jne. Aga ma loodan, et selle me paneme võib-olla koos täpselt paika. Teine asi, mis jäi komisjonil veidike arusaamatuks ja mille kallal me saime natuke hammast teritada. Seletuskirjas on küll ilusti kirjeldatud, et õigus puhkusele on üks tööõigussuhetest tulenev põhiõigus ja seda paneb paika § 3 lg. 3, mille järgi tööandjal ei ole õigust puhkust andmata jätta ja töötajatel ei ole õigust puhkusest loobuda. Kuid § 20 jätab minu meelest võimaluse viia puhkus üle järgmisele aastale ja liita selle tööaasta puhkusega. Kas ma võin seda veel edasi viia, kas ma võin puhkust lõpmatuseni üle

viia? Vaatamata nendele küsitavustele komisjon toetab puhkuseeaduse eelnõu ja teeb ettepaneku täna esimene lugemine lõpule viia. Aitäh!

Juhataja

Ma tänan! Kas on hr. Ahvenale küsimusi? Ei ole. Aitäh!

Kolleegid, kõik protseduurilised nõuded on täidetud, et esimene lugemine lõpetada. Kas on vastuväiteid? Ei ole. Esimene lugemine on lõppenud.

Ma tänan teid! Jääme nägemist! Kohtume järgmisel istungjärgul, esmaspäeval kell 15!